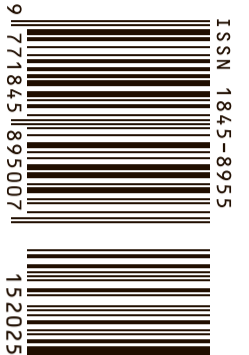

NOVOŠTI HUBOČIJA

#1322

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 18. 4. 2025.
Cijena: 1.33€

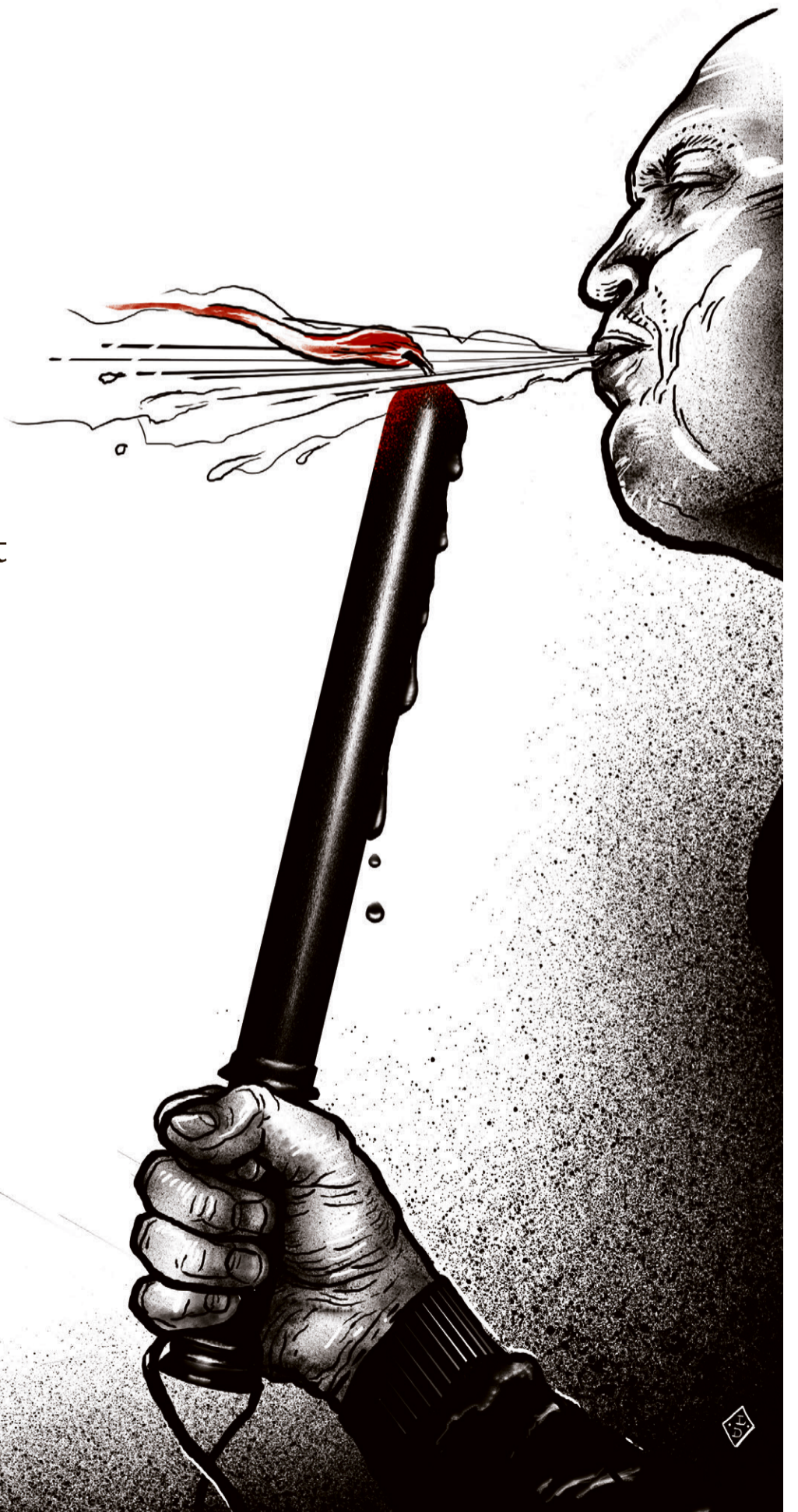

Pendrek na šibici

Da li je Mile Kekin izložen kaznenome progonu i bjeso-
mučnoj javnoj hajci zbog toga
što njegova supruga Ivana kritizira
vlast ili, obrnuto, zbog toga što vlast
kritizira njegova supruga Ivana?
I na osnovu čega se tvrdi da
hrvatska vlast ograničava slobodu
govora ako su mediji sasvim
slobodno izvijestili javnost
o hapšenju 17 prosvjednika koji
su pred zgradom Ministarstva
vanjskih poslova izvikivali
neukusne parole?

str. 3.i7.

Izveštaj pučke pravobraniteljice
za 2024. godinu: Ljudska strava, str. 4-6. /
JAN VAN AKEN Ako želimo nadvladati AfD,
treba nam drugačija ekonomska politi-
ka, str. 24-26. / MARCELL MARS, VALERIA
GRAZIANO i TOMISLAV MEDAK Prakse pi-
ratske skrbi tretiraju skrb kao zajedničku
društvenu odgovornost, str. 34-36.

Gužva na desnici

Protukandidat Tomislava Tomaševića u izglednom drugom krugu direktnih gradonačelničkih izbora doći će s desnog dijela političke scene, gdje vlada poprilična gužva. Za sada se čini da su tom krugu najbliži Mislav Herman i Marija Selak Raspudić

SMISAO otvorenog političkog angažmana zagrebačkog odvjetnika ANTE NOBILA sastoji se u tome da se pokuša otkinuti poneki postotak glasova aktualnom gradonačelniku TOMISLAVU TOMAŠEVIĆU, odnosno koaliciji platforme Možemo! i SDP-a u glavnom gradu. Konkurencija spomenutoj koaliciji na, uvjetno rečeno, lijevom krilu političkog spektra relativno je tanka (DAVOR BERNARDIĆ i PAVLE KALINIĆ), a Nobila se u javnosti, kad je riječ o svjetonazoru, doživljava ljevičarom, pa će među biračima lijeve agitirati da glas povjere nekom drugom a ne Tomaševiću ili da ostanu kod kuće na dan izbora. Naravno da se poznati odvjetnik ne kani baviti politikom ozbiljno i na duže staze, mada izjavljuje da su mu cilj parlamentarni izbori za tri godine: o neozbiljnosti, uostalom, svjedoči i to što mu se projekt zove Pravi socijaldemokratski pokret (Pravi SDP). Nobilu treba samo jednokratno sredstvo za pokušaj zbušnjavanja birača i brzo nanošenje što veće izborne štete Tomaševiću i strankama koje ga podržavaju, e da bi u sretnom scenariju vlast u Zagrebu preuzeo netko naklonjeniji njegovim ambicioznim poslovnim planovima. To je legitimno, ali realizacija privatnih materijalnih interesa i privatna osveta pogrešni su motivi za politički angažman, pogotovo kad su ti motivi jasno vidljivi već na prvi pogled.

Nepolitička motivacija za ulazak u političku utakmicu, osim toga, ruši Nobilovu

Mislav Herman (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

Uska kadrovska baza – Tomislav Tomašević (Foto: Matija Habljak/PIXSELL)

vjerodostojnost kad govori o financijskim malverzacijama povezanim sa zagrebačkim Hipodromom, neovisno o utemeljenosti ili neutemeljenosti optužbi koje iznosi na račun aktualne gradske vlasti. Nobilo je naprosto krivi čovjek za pokušaj kriminalizacije Tomaševića, platforme Možemo! i SDP-a, kao što je i sam pokušaj njihove kriminalizacije prilično isprazna izborna strategija, naročito kad na tome inzistiraju ljudi i partije što su sudjelovali u vlasti MILANA BANDIĆA ili nisu imali prigovora na Bandićev model vladanja, model prožet korupcijom, klijentelizmom i različitim oblicima pogodovanja interesnim grupacijama. Tekući združeni napad glavnog državnog odvjetnika IVANA TURUDIĆA, odvjetnika Nobila i HDZ-a na Možemo! prije će mobilizirati i homogenizirati glasače sklone lijevo-zelenoj platformi nego što će ih navesti da dignu ruke od te opcije.

Ako se izuzme povremeno komunikacijsko nesnalaženje te sporost i tvrdoglavost u pogledu rješavanja komunalnih problema, poput prometa, zbrinjavanja otpada i

javnog prijevoza, ključni propust aktualne zagrebačke vlasti jest taj što u prošle četiri godine nije uspjela u dovoljnoj mjeri preuzeti – vlast. Za tom vrstom kritike, međutim, ne poseže Tomaševićeva konkurencija: među njima je više onih koji zagovaraju ili

priželjkuju povratak na staro. Spomenuti propust posljedica je uske kadrovske baze, odnosno svojevrstne nepovjerljivosti kojom se Možemo! štiti od novih ljudi, pa onda i od novih ideja te od svježih i drukčijih zamisli o lijevim politikama i razvoju Zagreba. Tako su sami sebe donekle osudili na unutrašnje opstrukcije, skrivene nagazne mine i teško porađanje iskoraka u glavnom gradu.

Tomaševićev protukandidat ili protukandidatkinja u izglednom drugom krugu direktnih gradonačelničkih izbora doći će s desnog dijela političke scene. Ondje vlada poprilična gužva: MISLAV HERMAN (HDZ), MARIJA SELAK RASPUDIĆ, TOMISLAV JONJIĆ, TRPIMIR GOLUŽA (Most i HSP), IVICA LOVRČIĆ... Tko će ući u drugi krug ovisit će u velikoj mjeri o idućih tridesetak dana kampanje. Kako sada stoje stvari, čini se da su tome najbliži Herman i Selak Raspudić, ali teško da će i jedno od njih dvoje dobiti više od petnaestak posto glasova. Selak Raspudić u drugom bi krugu protiv Tomaševića imala veće šanse nego Herman, jer je, prvo, neusporedivo politički nadarenija i uvjerljivija od HDZ-ova kandidata; drugo, ima iza sebe pristojan rezultat na predsjedničkim izborima prije tri i pol mjeseca; i treće, Selak Raspudić ima potencijal da uzme više glasova na centru nego što bi mogao Herman. No to neće biti dovoljno za pobjedu nad Tomaševićem. Vidjet ćemo kako će drugi poraz u manje od pola godine utjecati na nastavak političke karijere Marije Selak Raspudić.

Što se tiče sastava Gradske skupštine, Možemo! i SDP bit će blizu većini, no ako se nastavi dosadašnje SDP-ovo apstiniranje od kampanje u Zagrebu udaljenost od većine mogla bi biti tolika da će im za vlast trebati još jedan relativno snažan koalicijski partner. Ionako nejakim zagrebačkim SDP pao je u potpunu letargiju nakon što je Iblerov trg – politički logično i pragmatično – odustao od vlastitog gradonačelničkog kandidata i sklopio savez s platformom Možemo!: SDP u Zagrebu ponaša se kao da ih se ne tiču predstojeći izbori i odmiču se od odgovornosti za rezultat, što je siguran put u još dublju irelevantnost. ■

Marija Selak Raspudić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

IMPRESSUM

Godina xxvi / Zagreb | petak, 18/04/2025

NOVOSTI
#1322

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Boris Milošević

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENICI GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš, Goran Borković (Portal Novosti)
IZVRŠNI UREDNICI
Petar Glodić, Lujo Parežanin (Kultura)
REDAKTORICE
Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan

Guđzević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin (urednik Internacionale), Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Marko Kostanić, Anja Kožul, Igor Lasić, Branimira Lazarin, Bojan

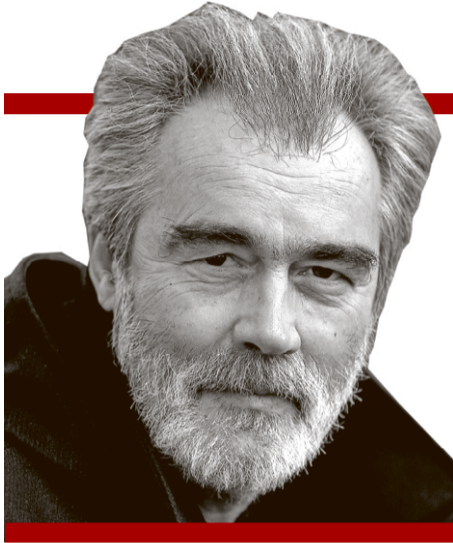
Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Boris Postnikov, Srećko Pulig, Hrvoje Šimićević, Nataša Škaričić, Dušan Velimirović
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić
FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNIČE
Luka Duplančić
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 5874

Novosti su financirane sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

UVREDE
I PODMETANJA30 pitanja uz
'slučaj Kekin'

PIŠE Viktor Ivančić

Ako se hajka na obitelj Kekin, režirana u generalštabu HDZ-a, taktički oslanja na model čopora koji se raspomami kada namiriše krv, bi li preokretanje združene energije u suprotan smjer, prema pokretaču hajke, vodilo zaključku da je čopor namirisao govno?

1. Da li je MILE KEKIN izložen kaznenome progonu i bjesomučnoj javnoj hajci zbog toga što njegova supruga IVANA kritizira vlast ili, obrnuto, zbog toga što vlast kritizira njegova supruga Ivana?

2. U kakvu vrstu karijernog uzleta spada napredovanje IVANA TURUDIĆA od stranačke akvizicije do stranačke inkvizicije?

3. Kako je došlo do toga da svaka od političkih stranaka u Hrvatskoj reprezentira određenu političku opciju, a samo Hrvatska demokratska zajednica umjesto političke zastupa policijsku opciju?

4. Što je logičnije nego da se onima koji iznose neutemeljene tvrdnje da 'slučaj Kekin' pokazuje kako je državno tužilaštvo pod kontrolom vladajuće partije pozabavi državno tužilaštvo koje kontrolira vladajuća partija?

5. Da li Hrvatska, u kojoj je politička opozicija izvrgnuta policijskoj i sudskoj represiji, slični na tiraniju ili, obrnuto, tiranija slični na Hrvatsku?

6. Preciznija verzija gornjeg pitanja: ako je ukidanje razlike između izvršno-političke i pravosudne vlasti karakteristično za zemlje poput Turske, Kine, Rusije, Srbije i Sjeverne Koreje, treba li Hrvatsku uspoređivati s njima ili njih s Hrvatskom?

7. Jeste li spremni konstatirati da medijska spektakularizacija hapšenja Mile Kekina služi sijanju straha ili ćete zbog straha to radije prešutjeti?

8. Je li izravno uključivanje DORH-a u politički život opasno za demokraciju ili takva opasnost u Hrvatskoj realno ne postoji, jer ne postoji ni demokracija?

9. Da li istrage protiv političkih protivnika HDZ-a tužitelj Turudić pokreće u dogovoru s premijerom PLENKOVIĆEM ili oko toga nikakva pogovora nema?

10. Ako već državno tužilaštvo funkcionira kao ogranak HDZ-a, da li čelnik tog ogranka – državni tužilac – redovno uplaćuje članarinu u stranačku blagajnu?

11. Što ako je obratno? Što ako se iz stranačke blagajne redovno isplaćuje članarina državnome tužiocu?

12. Treba li činjenica da borbu protiv korupcije predvodi korumpirani šljam posvjedočiti o tome da je rješavanje ozbiljnih društvenih problema u Hrvatskoj konačno povjereno ekspertima?

13. Kada premijer Plenković izjavljuje da protiv hapšenja Mile Kekina larma 'besramna i licemjerna ljevica', koja bi htjela 'Hrvatsku dvostrukih kriterija', zašto to govori u proizvodnom pogonu koprivničke Podravke, a ne u dnevnome boravku nekadašnjeg stana

HDZ-ova predsjedničkog kandidata DRAGANA PRIMORCA, koji je ovaj od Grada Splita otkupio po besramno niskoj cijeni, a nakon dva dana ga licemjerno prodao za duplo veći iznos?

14. Nije li šefica uprave Podravke – gdje je premijer došao kenjati o 'dvostrukim kriterijima' – svojedobno odlepršala iz vlade, jer se otkrilo da je kao članica 'grupe Borg' dogovarala astronomske honorare koji će iz državnog budžeta biti isplaćeni 'spasiteljima Agrokora', da bi nakon toga bila poslana na rukovodeću poziciju u državnoj tvrtki, umjesto u istražni zatvor?

15. Kada tužilac Turudić izjavljuje da je Državno odvjetništvo potpuno neovisno u svo-

Izložen kaznenome progonu i bjesomučnoj javnoj hajci – Mile Kekin (Foto: Igor Kralj/PIXSELL)

me radu i da podjednako tretira sve za koje se sumnja da krše zakon, zašto to govori na konferenciji za štampu, a ne na zadnjem sjedalu limuzine osuđenog kriminalca ZDRAVKA MAMIĆA?

16. Kada se ministrica kulture NINA OBU LJEN KORŽINEK javno zgraža što država Mili Kekinu kao samostalnom umjetniku plaća zdravstveno osiguranje, a pritom prešućuje da država od poreza na Kekinove honorare ubire višestruko veći iznos, čini li to zato da bi bezobzirno varala građane, ili im, naprotiv, iznosi punu istinu o sebi kao bezobzirnoj varalici?

17. Ako se hajka na obitelj Kekin, režirana u generalštabu HDZ-a, taktički oslanja na model čopora koji se raspomami kada namiriše krv, bi li preokretanje združene energije u suprotan smjer, prema pokretaču hajke, vodilo zaključku da je čopor namirisao govno?

18. Pokaže li se da su hapšenja i sudski progoni političkih protivnika i kritičara režima kontraproduktivni, bi li HDZ-u bilo pametnije obustaviti takvu praksu ili je smještanje pameti i HDZ-a u istu rečenicu nepodnošljivo?

19. Smatraju li urednici informativnog programa HTV-a da udarničkim razapinjanjem

Mile Kekina doprinose obilježavanju uskršnjih blagdana?

20. Kada Jutarnji list na dnevnoj osnovi čitatelje hrani informacijama iz navodno tajne istrage, uključujući podatak dobiven od 'dobro obaviještenog izvora' o tome koga je i u kojem trenutku Mile Kekin nazivao telefonom, je li to istraživačko novinarstvo ili istraživačko strvinarstvo?

21. Kako bi trebalo izgledati objektivno informiranje javnosti o radu aparata državne represije ako su informativni mediji dio aparata državne represije?

22. Je li osnovana špekulacija da je bračni par Kekin u svojoj luksuznoj vili u Istri kovao planove za nasilno rušenje aktualne vlasti, s obzirom na to da smo je upravo izmislili, ali ipak pustili čitateljima da se oko nje pre-mišljaju, da vježbaju imaginaciju i donesu konačan sud?

23. Može li se iz gornjeg pitanja razumjeti u kolikoj je mjeri važno da sloboda informiranja bude u službi dezinformiranja javnosti?

24. Možemo li na tome fonu javno iznijeti sumnju da je bračni par Kekin u podrumu svoje luksuzne vile u Istri skrivao arsenal oružja, jer nam je to palo na pamet, a bolje je da nam bilo što padne na pamet nego da padne vlada?

25. Ako su masovni mediji upregnuti u to da prije početka sudske procedure insceniraju javno suđenje, tj. da isporuče sankciju prije nego što je formalna sudska presuda donesena, tj. da simuliraju djelovanje pravne države, znači li to da pravna država zapravo ne postoji, ili da ipak postoji, ali je – zahvaljujući duhu vremena i razvoju suvremene tehnologije – gro njene aktivnosti prebačen iz pravosudne u medijsku sferu?

26. Jesu li opravdana zanovijetanja da vladajući HDZ poseže za represijom uoči izbora ako HDZ za represijom poseže stalno?

27. Na osnovu čega se tvrdi da hrvatska vlast ograničava slobodu govora ako su mediji sasvim slobodno izvijestili javnost o hapšenju 17 prosvjednika koji su pred zgradom Ministarstva vanjskih poslova izvikivali neukusne parole?

28. Nije li činjenica da su uhapšenim prosvjednicima u pritvoru jebali majku dokaz da je sloboda govora u Hrvatskoj podignuta na još viši nivo?

29. Može li se, s obzirom na intenzitet državnoga nasilja kojemu su izloženi oponenti političke vlasti, govoriti o tome da se vraćamo u devedesete ili je bliže istini da se devedesete vraćaju k nama?

30. Je li, uz živog Plenkovića, FRANJO TUĐMAN zaista otegnuo papke? ■

Ljudska strava

Sve više ljudi živi na rubu siromaštva, urušavaju se socijalni i zdravstveni sustav, ograničavaju novinarske slobode, pjevaju ustaške budnice, raste broj napada na strance. Novosti donose pregled područja u kojima su, prema izvještaju pučke pravobraniteljice za lanjsku godinu, zabilježeni najveći problemi u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje

Sve više ljudi živi na rubu siromaštva, urušavaju nam se socijalni i zdravstveni sustav, ograničavaju se novinarske slobode, kontinuirano slabi povjerenje građana u institucije, ustaške budnice pjevaju se za dobro jutro, strance se tretira kao roblje, mlati ih se na granicama i ulicama hrvatskih gradova, a premijer ANDREJ PLENKOVIĆ ne vidi nikakav problem. 'Je li to neka tema? Koga to briga?' izjavio je nedavno pred kamerama nakon što ga je jedan novinar pitao zašto se Vlada još nije očitovala o izvještaju pučke

pravobraniteljice TENE ŠIMONOVIĆ EINWALTER o stanju ljudskih prava za 2023. godinu. Da stvar bude gora, ni saborski zastupnici nisu raspravili njezin redovni izvještaj iz 2022., kao ni posebni, koji se odnosi na istu godinu, na temu utjecaja epidemije koronavirusa na ljudska prava.

'Odgodom rasprave o izvješćima u Hrvatskom saboru brojni prikupljeni podaci i analize sadržani u izvješćima za pojedinu godinu gube na relevantnosti, podaci se mijenjaju, a teme razvijaju te donose novi zakonski prijedlozi i strateški dokumenti, bez da se

o preporukama temeljenim na ocjeni stanja moglo pravovremeno raspravljati', navela je Šimonović Einwalter na početku svog najnovijeg izvještaja za lanjsku, 2024. godinu. Pučka pravobraniteljica u istom je dokumentu ukazala i na neprihvatljiv odnos Sabora i Vlade prema njenom radu, a time i problemima na koje joj građani kontinuirano ukazuju, te podsjetila da je Europska komisija u tri navrata Hrvatskoj preporučila da unaprijedi provedbu njenih preporuka. 'Upravo utemeljenost na pravu te obvezama i odgovornostima države koje iz njega proizlaze, posebno je

važno naglasiti zbog trenda relativizacije i politizacije ljudskih prava, na globalnoj, europskoj i nacionalnoj razini. Time se ljudska prava, a osobito suzbijanje diskriminacije, pokušava svesti na razinu mišljenja i stava, što je pravno pogrešno i štetno za osobe o kojima je riječ', navela je dalje.

Stari ljudi i beskućnici
spadaju među najugroženije
društvene skupine (Foto:
Patrik Macek/PIXSELL)

Cijela situacija postaje poraznija kad čitatelj odmakne dalje od uvodnog dijela najnovijeg izvještaja pravobraniteljice i shvati kako, u usporedbi s godinom ranije, nije bilo značajnih poboljšanja u području zaštite prava stanovnika Hrvatske, već je nastavljen trend njihove stagnacije. Novosti za ovu priliku donose pregled područja u kojima su zabilježeni najveći problemi u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje.

Socijala

U Hrvatskoj si svaka dvadeseta osoba ne može priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima. Svaka šesta živi u kućanstvu koje jedva pokriva osnovne životne troškove, svaka treća nije u stanju podmiriti neočekivani financijski izdatak, a isto toliko ne može si priuštiti tjedan dana ljetovanja za čitavu obitelj. Kada se podvuče crta, ispada da je u 2024. godini 20,3 posto stanovnika Hrvatske živjelo u riziku od siromaštva, što je najviša zabilježena stopa u posljednjih dvanaest godina.

'S obzirom na takav trend, kao i dugo razdoblje rasta cijena i inflacije, potrebno je naglasiti da je siromaštvo trenutno brojnim građanima prepreka u ostvarivanju prava, pri čemu je borba protiv siromaštva obveza i odgovornost države koja se Ustavom odredila kao socijalna. Unatoč tome, sustav socijalne skrbi nedovoljno je usmjeren na korisnike, a rast naknada i dalje je nedovoljan i ne obuhvaća sve kojima su potrebne', istaknuto je u izvještaju pravobraniteljice Šimonović Einwalter.

Poboljšanju poražavajuće situacije ne ide u prilog ni spomenuta preniska zajamčena minimalna naknada, odnosno oblik novčane pomoći za samce i kućanstva koji ne mogu zadovoljiti osnovne životne potrebe. Odlukom Vlade, osnovica za izračun tog iznosa lani je iznosila 150 eura što, ocjenjuje pravobraniteljica, nije dovoljno ni za pokrivanje najosnovnijih troškova. Istovremeno, korisnici ove pomoći, kojih je prošle godine bilo oko 45.000, dužni su obavljati između 60 i 90 sati mjesečno društveno-korisnog rada, često bez naknade za prijevoz ili prehranu, a u mnogim slučajevima nisu ni osigurani u slučaju ozljede.

Posebno se to teško odražava na beskućnike. Iako je prema službenim statistikama lani evidentirano 803 ljudi bez krova nad glavom, Hrvatska mreža za beskućnike procjenjuje da ih je bilo najmanje 2.000. Uz preniske socijalne naknade koje im ne omogućavaju izlazak iz postojeće situacije, ta se populacija često susreće i s poteškoćama prilikom pokušaja prijave prebivališta, oko ishoda dokumenta i ostvarivanja zdravstvene zaštite. U tom kontekstu mnogi beskućnici ne mogu ni pomisliti na dugotrajnija liječenja unutar zdravstvenog sustava, generalno opterećenog brojnim problemima: nedostatkom medicinskih radnika, predugim listama čekanja, nedostatnom palijativnom skrbi... 'Istovremeno, kvaliteta liječenja od raka, prema podacima Europske komisije i OECD-a, u RH je niža nego u drugim državama članicama EU-a, a onkološki lijekovi su često ograničeni na uže skupine pacijenata od onih definiranih u odobrenju za stavljanje u promet', piše dalje pravobraniteljica, koja se lani obraćala Vladi i zbog problema građana koji nisu mogli ostvariti pravo na naknadu za troškove liječenja. Odlukom, pogađate, nije dobila.

Stariji

U još jednom području smo najgori – po omjeru mirovine u odnosu na prethodna primanja, koji u Hrvatskoj iznosi 35 posto. Drugim riječima, naši penzioneri žive s ot-

Prava stranih radnika se više krše (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

prilike trećinom svojih prethodnih primanja. Takav pad životnog standarda nakon završetka radnog vijeka nema pandana u ostatku Europske unije. Pritom je gotovo četvrtina stanovništva RH starija od 65 godina, a čak 61,4 posto njih živi samo. Kod te je populacije stopa rizika od siromaštva nastavila rasti i lani je dosegla 37 posto, što je, upozorava pravobraniteljica, alarm za donošenje hitnih, dugoročnih i sustavnih mjera.

Kad je riječ o starijoj populaciji, i dalje su prisutni i drugi problemi: nepostojanje mjera za podršku zaposlenima koji trebaju pružati skrb svojim nemoćnim članovima obitelji, predugo čekanje na isplatu prve mirovine i nedostupnost domova za starije zbog njihovih nedovoljnih kapaciteta i visokih cijena, koje su u 2024. ponegdje porasle za 40 posto. Dio takvih ustanova zapošljava premali broj radnika u odnosu na potrebe svojih korisnika, a uvjeti u dijelu jednog od tri doma koje je tim Tene Šimonović Einwalter prošle godine obišao u izvještaju su okarakterizirani kao nečovječno postupanje prema starijima.

'Humani posao radimo na nehumani način, jer mi po korisniku imamo svega četiri minute. Zamislite da se ujutro probudite i u četiri minute morate se istuširati, oprati kosu, osušiti kosu, oprati zube, obući, promijeniti posteljinu na krevetu, skuhati si kavu, napraviti si doručak, pojesti taj doručak i progovoriti koju riječ sa svojom obitelji i tek onda krenuti na posao. I to ne samo jedan dan, nego svaki dan. Nemoguće, je l'

Pravobraniteljica se osvrnula i na zahtjeve za ukidanje javnog financiranja Novosti (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

da. Sad si zamislite kako je to kad mi dođemo kod nepokretnog korisnika i moramo napraviti svu njegu, zadovoljiti sve higijenske potrebe jedne osobe u roku od četiri minute. Svaki dan, kod svakog korisnika, njih 76 plus', opisala je svoj dan jedna zaposlenica doma za starije.

U 2024. godini u praksi su zaživjele izmjene Zakona o obveznim odnosima, donesene s ciljem bolje zaštite starijih osoba koje sklapaju ugovore o uzdržavanju. Kako smo ranije pisali, takav tip ugovora karakterističan je za gotovo sve bivše socijalističke zemlje u kojima većina stanovništva posjeduje nekretnine, a podrazumijevaju da imovina odmah po potpisivanju ili nakon smrti uzdržavane osobe prelazi u ruke uzdržavatelja. No zbog pravne nedefiniranosti, u oba slučaja često je dolazilo do različitih zloupotreba, pri čemu su u najradikalnijim slučajevima starije, uzdržavane osobe doslovno završavale na ulici. Jedna od značajnijih izmjena zakona odnosila se na uvođenje registra ugovora o uzdržavanju, pa je posljedično u 2024. za 15 posto smanjen broj sklopljenih ugovora o doživotnom uzdržavanju (uz prijenos imovine nakon smrti), odnosno za 20 posto ugovora o dosmrtnom uzdržavanju (uz istodobni prijenos imovine). Time je preokrenut dosadašnji trend rasta takve prakse, koju su aktivisti okupljeni oko penzionerskih udruuga nazvali lešinarskim biznisom.

Manjine

Preko reklamnih panoa ispisano je 'Srbe treba na vrbe', a rulja mladih obučenih u crne majice s natpisom 'Kroz Imotski kami- oni žure' uglas pjeva 'Jasenovac i Gradiška Stara' i 'Evo zore, evo dana, evo Jure i Bobana'. Mjesto radnje – Zagreb i Imotski, a vrijeme sredina superizborne 2024. godine, obilježene *revivalom* ustaške ikonografije

Svaka dvadeseta osoba ne može si priuštiti adekvatno grijanje, svaka šesta živi u kućanstvu koje jedva pokriva osnovne životne troškove, svaka treća nije u stanju podmiriti neočekivani financijski izdatak. Svaki peti stanovnik živi u riziku od siromaštva, najviše u posljednjih 12 godina

i pratećim govorom mržnje protiv srpske zajednice u Hrvatskoj.

'Istraživanja i pritužbe nastavili su svjedočiti o stereotipima, predrasudama i diskriminaciji s kojima su suočeni pripadnici nacionalnih manjina, prvenstveno srpske i romske, kao i migranti. To je posebno bilo prisutno u kontekstu izbora, kad je animozitet prema pripadnicima manjina bio izražavan i korišten u političke svrhe, čime se dodatno potpirivalo netrpeljivost dijela birača prema ovim skupinama', poručuje

O napadima na Novosti

Pravobraniteljica TENA ŠIMONVIĆ EINWALTER u svojoj se analizi stanja ljudskih prava i jednakosti u Hrvatskoj za 2024. godinu osvrnula i na pozive za zabranu, odnosno ukidanje javnog financiranja tjednika Novosti, koji su posebno zaredali u kampanji za prošlogodišnje parlamentarne izbore. Pučka pravobraniteljica podsjetila je da je medij u izdanju Srpskog narodnog vijeća prozivan otkad je pokrenut, a pogotovo otkako je 2009. izašao na kioske, te da ga otad prate tvrdnje kako bi se trebao baviti isključivo manjinskim temama, poput kulture ili identiteta. Novosti značajan dio financija dobivaju iz sredstava državnog proračuna, odnosno putem javnog poziva Savjeta za nacionalne manjine za ostvarivanje kulturne autonomije iz područja informiranja, izdavaštva, kulturnog amaterizma i manifestacija, podsjeća pravobraniteljica. Kriteriji financiranja i ugovaranja programa kulturne autonomije nacionalnih manjina ne predviđaju da se manjinska glasila moraju baviti isključivo kulturom i identitetom manjine, nego da doprinose razvoju RH, ističe ona. 'S tim

u svezi treba istaknuti da Ustav RH jamči slobodu izražavanja, a osobito slobodu tiska te da je u demokratskim društvima svrha tiska i kritičko izražavanje o aktualnim problemima. Sama okolnost da se netko ne slaže s iznijetim stavovima ili da su oni nekome uvredljivi nije dovoljna da se ograničava slobodu govora. Pri tome različite političke, društvene, ekonomske ili kulturne teme se tiču i pripadnika nacionalnih manjina kao građana RH. Manjinsko glasilo se može baviti manjinskim običajima, ali može se baviti i temama koje nadilaze manjinske običaje, može ukazivati na probleme koji tište manjinsku zajednicu, ali i one koji tište društvo, čiji su dio i pripadnici nacionalnih manjina', poručila je pravobraniteljica u godišnjem izvještaju. Zbog nasrtaja na Novosti, prije svega iz redova danas vladajućeg Domovinskog pokreta, već su reagirali iz Hrvatskog novinarskog društva, Sindikata novinara Hrvatske i Europske federacije novinara, ocijenivši da bi prihvaćanje zahtjeva DP-a za gašenjem našeg tjednika predstavljalo ozbiljno kršenje vladavine prava i Ustava.

pravobraniteljica i u izvještaju nastavlja nizati druge negativne pojave usmjerene protiv pripadnika navedenih zajednica. Na primjer, karakteriziranje novoizgrađenih srpskih kulturnih centara kao neprijateljskih i obavještajnih, opetovani zahtjevi da se ukine naš tjednik i zabrana fotografske izložbe 'Susret na Tromedi' u režiji gradonačelnika Sinja MIRE BULJA. 'Postupanjem gradonačelnika povrijeđeno je pravo na kulturnu autonomiju nacionalnih manjina te je imalo obilježja diskriminacije, a fotografkinji je ograničena sloboda umjetničkog izražavanja... Napokon, neočitovanjem na dopise (pučke pravobraniteljice, op. a.), iako je to zakonska obveza, te javnim porukama da se neće očitovati, gradonačelnik je javno poslao poruku nepoštivanja institucije i propisa RH', ističe Šimonović Einwalter.

Romi se, navodi dalje pravobraniteljica, suočavaju sa sustavnom diskriminacijom koja vodi do nejednakih prilika od djetinjstva i zadržava velik broj ljudi u začaranom krugu višegeneracijskog siromaštva. To podrazumijeva život u segregiranim i prometno izoliranim naseljima, često u iznimno lošim uvjetima života – bez struje, vodovoda i odvodnje – i školovanje u segregiranim razredima od početka osnovne škole.

Kao i ranijih godina, najizraženiji problemi u pogledu primjene Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina prisutni su u područjima prava na uporabu jezika i pisma te prava na adekvatnu zastupljenost među zaposlenima u upravi i pravosuđu. Ustavnim zakonom je, naime, propisano da će se prilikom zapošljavanja u navedenim tijelima voditi računa o sudjelovanju manjina u ukupnom stanovništvu, koje na razini države

Atmosfera prije Thompsonovog koncerta u Imotskom (Foto: Ivana Ivanović/PIXSELL)

nakon posljednjeg popisa iznosi 6,2 posto. Međutim, prema posljednjim dostupnim podacima od 31. prosinca 2023., u tijelima državne uprave i stručnim službama i uredima Vlade bilo je zaposleno 1.381 ili 2,9 posto pripadnika nacionalnih manjina. Usporebom radi, na isti datum 2013. godine bilo ih je 1.853, odnosno 3,5 posto. Ako je u ovom kontekstu išta konstanta, onda je to pad.

Stranci

Odavno je poznato da su ova država i njezin represivni aparat skloni mlaćenju stranaca na granicama, a da im je milo ponižavanje istih u svojevrsnom obliku robovlasničkog sustava saznali smo čim su ukinute kvote za uvoz stranih radnika. Jer kako drugačije okarakterizirati pritužbu državljanke Nepala, pristiglu tokom prošle godine na adresu pravobraniteljice, od koje je poslodavac nakon završetka sezone zahtijevao da mu bude sluškinja: 'Došla sam ovdje raditi kao

konobarica, ali vlasnik želi da mu obavljam i kućanske poslove poput čišćenja i čuvanja djece. Mene to ne zanima, pa sam mu rekla da želim promijeniti posao jer sam došla konobariti, a ne prati posude ili čuvati djecu. No, rekao mi je da ukoliko želim raditi ovdje, moram raditi za njega; ukoliko ne želim, da se moram vratiti u Nepal jer će mi otkazati vizu i radnu dozvolu.'

Tokom 2024. ured pučke pravobraniteljice zaprimio je znatno više pritužbi i upita stranih radnika nego godinu ranije, i to državljana BiH, Srbije, Kosova, Albanije, Filipina, Nepala, Bangladeša, Turske, Uzbekistana, Egipta i Indije, kao i onih koji nisu navodili svoje državljanstvo. Ukazivali su da su radili bez dozvole za boravak i rad, da im poslodavac nije isplatio ugovorenu ili obećanu plaću, da im je dio plaće isplaćen na ruke, na nezakonit prekovremeni rad, uskratu prava na odmor, neprijavlivanje ozljeda na radu, nezakonite otkaze, rasističko uznemiravanje od strane poslodavca i niz drugih problema.

Povećana potražnja za radnom snagom i rast broja stranih radnika doveli su do intenzivnijeg posredovanja pri zapošljavanju i rasta broja agencija. Neki strani radnici prituživali su se na visoke naknade za posredovanje, koje dosežu i nekoliko tisuća eura, zbog čega su se nerijetko zaduživali. Ukazivali su i da im nije izdana dokumentacija za koju su platili naknadu i da su posrednici naprasno prekidali bilo kakvu komunikaciju.

'Neki su nas obavijestili da su zbog situacije u kojoj su se našli radi neisplaćenih plaća, bili prisiljeni napustiti RH. Pojedini strani radnici su navodili da su im poslodavci prijetili ili ih vrijeđali nakon što su zahtijevali ostvarenje svojih prava, poput isplate plaće, ili kada su željeli promijeniti poslodavca. Nekoliko radnika se pritužilo zbog oduzimanja putovnice i drugih dokumenata,

čime im je zapravo ograničena sloboda kretanja, zbog čega smo ih uputili da to prijave policiji', piše u izvještaju pravobraniteljice, koja je pozdravila nedavne izmjene Zakona o strancima i u istom navratu izrazila zabrinutost što RH i dalje nema imigracijsku ni integracijsku politiku.

Direktna posljedica takvog nečinjenja najvidljivija je na ulicama hrvatskih gradova na kojima, posebno u noćnim satima, na dnevnoj razini stradavaju stranci. Prema podacima MUP-a, samo je od 1. siječnja do 31. srpnja 2024. diljem zemlje evidentirano 326 kaznenih djela na štetu stranaca, s ukupno 527 žrtava. Zabilježen je i porast kaznenih djela prijetnji, dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom, teških krađa, razbojništava i nasilničkih ponašanja. Od 527 žrtava, 160 su bili stranci iz Indije, Pakistana, Bangladeša i drugih država iz kojih najčešće dolaze strani radnici, dok ih je 2023. bilo 83, a ranijih godina daleko manje. ■

Naše trgovačko društvo nema u Ukrajini nikakve pogone

U VEZI članka 'Peradarska invazija' autora IGORA LASIĆA, objavljenog u 1319. broju Novosti od 28. ožujka 2025. i na portalu Novosti (<https://portalnovosti.com/peradarska-invazija>), obratio nam se predsjednik Uprave Premium Chicken Company d.o.o., g. OLEKSIY SHEVCHENKO, i sukladno člancima 40. i 56. Zakona o medijima zatražio ispravak u njemu objavljenih informacija. Ispravak u nastavku donosimo u cijelosti:

Sukladno odredbama članaka 40. i članka 56. Zakona o medijima (Narodne novine broj: 59/04, 84/11, 81/13, 114/22) molimo za hitnu objavu sljedećeg demantija (ispravak objavljene informacije / odgovor na objavljenu informaciju) povodom objavljenih netočnih informacija iznesenih u članku objavljenom:

— dana 28.03.2025. godine na portalu Novosti pod naslovom 'Peradarska invazija' (<https://portalnovosti.com/peradarska-invazija>) u kojem se iznose netočne informacije o našem trgovačkom društvu kao investitoru i vrijeđaju njegova prava i interesi, autora Igora Lasića.

Nisu točni navodi/tvrđnje:
— da bi 'Matiukha bio duboko u peradarstvu, također neke vrste tzv. kralj pilića; njegova je Perutnina Ptuj, a u Hrvatskoj i Pipo iz Čakovca', te da bi isti bio pripadnik 'peradarske aristokracije'. Naime, uvidom u javno dostupne podatke prije svega sudskog registra, ali i registra stvarnih vlasnika, vidljivo je da ni g. Matiukha niti PCC (trgovačko društvo/investitor) nisu niti posredno niti neposredno povezani sa navedenim trgovačkim društvima;

— da bi bilo g. Matiukha bilo naše trgovačko društvo / investitor (koje je ranije poslovalo pod tvrtkom Petrinja Chicken Company d.o.o.) imalo ikakve veze sa sličnim pogonima i/ili projektima u Ukrajini, a za koje se navodi 'kako Ukrajinci stenju pod uzletom svojih pilećih kraljeva i guše se u plinovima iz čitavog brda stajskog gnoja odloženog po okolnom zemljištu'. Nadalje, u članku se navodi 'snimke iz okolnih ukrajinskih sela, objavljene na Facebooku, svjedoče o kudikamo drugačijim okolnostima te peradarske idile. Mještani su Oljanice, rastureni šleperima koji im neprekidno tutnje između kuća, osnovali i Odbor za spašavanje sela, a drugdje nastoje zaštititi kontaminirano zemljište, vodu, zrak.'

Naše trgovačko društvo/investitor NEMA u Ukrajini nikakve pogone, niti je investitor/vlasnik ikakvih pogona u Ukrajini, niti je na bilo koji način posredno ili neposredno povezano sa vlasnicima i/ili investitorima takvih pogona u Ukrajini.

Obzirom da se kao izvor ovakvih informacija navodi Facebook stranica 'Siščani ne žele biti Smetliščani', koja sadrži 'niz alarmantnih medijskih i aktivističkih priloga iz

Ukrajine' ovim putem ističemo kako je pregledom tamo objavljenih informacija (i video snimki iz Ukrajine), a vezano uz taj/te pogon/e, jasno vidljivo kako trgovačko društvo / investitor Premium Chicken Company d.o.o. sa tim nema nikakve veze (eksplicitno se navodi koje je društvo investitor / vlasnik navedenog/ih pogona) no unatoč tome u ovom članku nije stavljena niti jedna poveznica na spomenute alarmantne medijske i aktivističke priloge iz Ukrajine kako bi čitatelji ovog članka nedvojbeno mogli utvrditi o kojem se trgovačkom društvu radi i sa kojim je od spomenutih trgovačkih društva/investitora u RH eventualno povezan;

— da, između ostalog PCC (trgovačko društvo / investitor), ima 'nepodijeljenu podršku širih političkih krugova', spominjući pritom poimence u članku premijera Andreja Plenkovića, sisačku gradonačelnicu Kristinu Ikić Baniček, državnog tajnika u Ministarstvu poljoprivrede Tugomira Majdaka te počasnog konzula Ukrajine u RH Ivicu Pirića – jer na 'dokazima' koji se u članku prilažu tim tvrdnjama (fotografije) ne nalaze niti g. Matiukha niti itko od članova uprave PCC-a (trgovačko društvo / investitor).

Ovime vas, stoga, pozivamo da ovaj ispravak netočnih informacija bez odgođene objave u tiskanom izdanju na portalu Novosti, na istom ili istovrijednom mjestu programskog prostora i na isti ili istovrijedan način, uz označavanje i povezivanje ovog ispravka i spornog članka linkom.

S poštovanjem,
Premium Chicken Company d.o.o.
Po predsjedniku Uprave
g. Oleksiy Shevchenko

Aktivistkinje u reštu

Od 17 privedenih demonстранata koji su ispred MVP-a tražili hitno zaustavljanje genocida u Gazi osmero je obrađeno istog dana, dok su za noćenje u pritvoru izdvojene samo žene – devet ih je lišeno slobode na oko 23 sata. Odvjetnici smatraju da je policija prekršila ovlasti i da je ukupan tretman aktivista nesrazmjern pre-stupu koji im se stavlja na teret

HRVATSKE vlasti nisu odlučne samo u oružano-trgovačkoj i političkoj faktičnoj podršci Izraelu u njegovu zločinačkom uništavanju Palestinaca i Palestine. Kroz prva dva dana ovog tjedna, one su jednako odlučno pokazale da neće dopustiti ni eventualni višak, ako bi ga same tako procijenile, ovdašnjeg protivljenja takvoj svojoj politici. O kojoj mjeri toleriranja je riječ vidjeli smo kad je sedamnaestero aktivistkinja i aktivista u ponedjeljak sjelo na skalinu ispred Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH u Zagrebu. Neko vrijeme imali su tako priliku tamo uzvikivati protestne poruke kao što su: 'Free, free Palestine', 'Grlić Radman, srami se, ruke su ti krvave', 'Plenki, Plenki, gdje se kriješ, genocidu ruke miješ', 'Izrael i Hrvatska, dva ratna zločinca', i druge.

Zaposleni u ministarstvu, naravno, mogli su ući i izaći i na druga vrata, pa neometano nastaviti, tko li je od njih za to već zadužen, s diplomatskom potporom genocidu. Očitovanje aktivistkinja, pisano uz ovaj protest, podsjetilo nas je da se ta ustanova 'pokazala kao dosljedan i pouzdan partner izraelskoj vlasti kroz godine okupacije, aparthejda i genocida'. Nasuprot tome, one su svojim građanskim neposluhom zatražile 'prekid svih veza s Izraelom, od gospodarskih i vojnih do energetskih i obrazovnih, i hitno zaustavljanje genocida u Gazi'.

No interventna policija ubrzo je demonstrante strpala u maricu i odvela prekršajnom sucu. Tad smo svi, a naročito oni na vlastitoj koži, saznali što točno hrvatske vlasti, izvršne i pravosudne, namjenjuju već i nenasilnim buntovnicima protiv njihove genocidno-koperantske pozicije. Osmero je aktivista i aktivistkinja obrađeno, prekršajno-zakonski, u popodnevnim satima, a ostale su neočekivano zadržane da prenoće u pritvoru na Oranicama. I naivno bi bilo reći da za to nije bilo razloga ni potrebe, ako imamo u vidu da ne može ni genocid biti malena stvar, niti je sama potpora za njegovu provedbu tako neznatna činjenica, pa onda ni reakcija tih lojalnih kooperanata ipak ne smije posve izostati. Morali su dakle pridodati dozu kazne preko onoga što je zakonski predviđeno, izmisliti nemogućnost obrade u istom danu pa ih zatim podvrgnuti noćnom pritvoru.

Tamo na Oranicama, kako će se čuti sutradan, stečeni su svi uvjeti za prikladno maltretiranje neposlušnih pred režimom, od oduzimanja osnovnih potrepa do prenatrpanosti prostora. Za noćenje su izdvojene samo žene, pa je njih devet završilo u dvije

ćelije; jednu su podijelile s tamo zatečenom izvjesnom starijom gospođom, srčanom bolesnicom operiranog kuka. 'Preko noći bilo joj je loše', opisala nam je kasnije jedna od njih, 'a trebala je ići na wc. Kako nije mogla koristiti čučavac, pritiskale smo zvono za hitne slučajeve. Ali nitko nije došao najmanje 20 minuta. Inače su cijelu noć svjetla bila upaljena, a grijanje snažno pojačano. Nije bilo osnovnih higijenskih uvjeta, poput sapuna, samo čučavac i strunjače za ležanje.'

U svakom slučaju, jasno su shvatile cilj izživljavanja policije i pravosuđa, očito namjernih da im ga silom utuče u glavu. 'Smatram da je postupanje policije, uključujući zatvaranje, usmjereno jedino ka tome da se demotviraju bilo kakvi slični prosvjedi protiv genocida nad Palestincima. Ovo je očigledno poruka države da postavljaju i zapravo šire nove granice represije, s neizrečenom porukom: ako organizirate prosvjed protiv genocida, znate što vas čeka. No ovo nas uopće neće obeshabriti. Ako išta, ovo sve treba motivirati na još veće prosvjede. Ne smijemo dozvoliti da ovo postupanje postane novo normalno, da strah nadvlada otpor', mogli smo čuti ispred zagrebačkoga Općinskog prekršajnog suda u utorku, odmah nakon njihova procesuiranja i puštanja na slobodu – do daljnjeg.

No taj proces, odnosno serija pojedinačnih sudskih postupaka još nije gotova i neizvjesno je kako će točno završiti, izuzmemo li privremenu zabranu približavanja ministarstvu na manje od sto metara. Po onome što smo doznali od dijela odvjetnika aktivističkih optuženica i optuženika, sud je za početak

trebao objediniti postupke za taj isti, zajednički predmet, ali nije učinjeno tako. Jedan od efekata razdvajanja je različit zadani rok za dostavu pisane obrane uoči nastavka procesuiranja te izricanja presude. No pohapšeni aktivisti nisu smjeli biti razdvajani ni ovako na one koji ne moraju, i one koji moraju noćiti u pritvoru, nego su pušteni trebali biti baš svi. Odvjetnici su uvjereni da je već i time policija prekršila ovlasti, te da je ukupan tretman daleko nesrazmjern pre-stupu koji se optuženima stavlja na teret. Za usporedbu, pozivaju se na znani primjer velikog protestnog skupa u Varšavskoj ulici 2010. godine. Tom prilikom je privedenih bilo gotovo deset puta više, ali su svi pušteni za nekoliko sati, dok je u ovom slučaju zadržana devetorka lišena slobode na ukupno oko 23 sata. A ništa nije ovaj put bilo radikalnije u ponašanju demonстранata nego što je bilo tad, osim što je sadašnji povod za takvo okupljanje i blokadu ipak nemjerljivo ozbiljniji. Pritom se ovima danas konkretno zamjera kršenje dvaju članaka Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira: zbog vikanja i zato što su se oglasili na uputu policije da se udalje s lica mjesta i razidu iz skupine.

No budući da ne postoji ništa normalnije od okupljanja i javne buntovne vike na sav glas, u slučaju da režim negdje potpomaže genocid, optužene su sucima odgovarale mahom: 'Ne smatram se krivom. Ne priznajem prekršaje za koje me se tereti.' Slično razmišljaju u Kući ljudskih prava u Zagrebu, pozivajući se na Europski sud za ljudska prava koji je u nizu presuda ustvrdio da su privođenja i kažnjavanja zbog sudjelovanja na mirnom

protestu zapravo restriktivne mjere protiv osnovnih prava. 'Usprkos nedorečenosti Zakona o javnom okupljanju u pogledu regulacije spontanog okupljanja, dosadašnja policijska praksa pretežito je bila nerestriktivna prema neprijavljenim prosvjedima do 20 građana', objavili su iz te organizacije. 'Jučerašnje policijsko postupanje', dodali su, 'suprotno je takvoj pozitivnoj praksi koja je olakšavala izražavanje legitimnih političkih i društvenih stavova koji su temelj svakog pluralističkog i demokratskog društva.'

U skladu sa svim tim, odvjetnici privedenih aktivistkinja i aktivista svakako će za njih zatražiti oslobađajuće presude. Dok idući tjedan ne vidimo je li prekršajno sudište na istoj frekvenciji s egzektivom iz Prve policijske postaje Zagreb, evidentno krajnje neprijateljski nastrojenom prema ovim demonстранtima, ili je možda barem malo umjerenije, nećemo s uma smetnuti dva momenta koji stoje u tijesnoj vezi s čitavim tim problemom.

Prvo, nervoza policije nesumnjivo potječe iz opće i valjda općepoznate strepnje ovog režima uoči predstojećih lokalnih izbora. Kad se netko dovoljno drzak našao da mu usred toga još u lice baci i fakte o upletenosti u jedan zločin, povijesno nezabilježen po specifičnoj izvedbi i simultanom svjedočenju kompletne globalne javnosti, ta nervoza prešla je u totalnu nadržkanost. Nesretni je HDZ, na čelu s premijerom ANDREJOM PLENKOVIĆEM, na svu silu instalirao javnog tužitelja IVANA TURUDIĆA, pa ga angažirao da kampanjski bučno vija muža jedne opozicijske liderice, a ovi mu na Zrinjevcu predbacuju zbog najobičnijeg ulizivanja najvećim svjetskim moćnicima. I nikako da mu objasne da ništa drugo tu više nije obično, da nadmašuje čak i ovdašnje provincijski liberalne kriterije uvlaštva.

Drugo, najšira domaća javnost ipak je podijeljena oko pitanja zatiranja Palestinaca i Palestine – ne misle ni približno svi kao naše vlasti. Dalo bi se i drukčije zaključiti prema tragu na pojedinim portalsko-komentarskim forumima, gdje je nad aktivistkinjama sa Zrinjevca izvršen masovni pokušaj verbalnog silovanja i osude na smrt u mukama, za čime se neće osvrnuti nijedna pravosudna instanca. Svejedno, neki su raniji navrati pokazali da mnogi ovdje itekako dobro razumiju što se to čini i u naše ime, i suosjećaju s Palestincima. Sad je pak udareno po onima koji nisu dopustili da se išta zaboravi, koji traže od vlasti da se konačno distancira od izraelskog zločina, dok još ima živih Palestinaca i političkog života u ovom društvu. ■

Aktivistkinje i aktivisti ispred Ministarstva vanjskih i europskih poslova u Zagrebu (Foto: Privatna arhiva)

IVO GOLDSTEIN

Sve oko Jasenovca dio je nove faze povijesnog revizionizma

Negiranje genocida nad Srbima, što je postao i službeni narativ vlasti, samo je jedna od ružnih manifestacija te prljave rabote, rekao bih i najgora. Iskreno, nije me briga tko će biti novi ravnatelj JUSP-a, jer tko god bude, bit će lutka na koncu, marioneta ministrice kulture Nine Obuljen Koržinek i, naravno, premijera Andreja Plenkovića

Kad presuda postane presudna

Zašto relevantan broj birača uopće bira ekstremno desne kandidate? I zašto im utemeljene sudske presude dodatno dižu popularnost? Unatoč svim nacionalnim razlikama, analitički konsenzus kaže da se nezanemarivi razlozi podrške krajnje desnim politikama kriju u osjećaju otuđenosti od institucija i izostanku političkog predstavljanja

KRAJEM prošlog mjeseca francuski je sud donio presudu: čelnica Nacionalnog okupljanja i prema trenutnim anketama glavna favoritkinja na predsjedničkim izborima 2027. godine, MARINE LE PEN, proglašena je krivom za pronevjeru novca. Pored nje krivima je proglašeno još dvadesetak joj kolega, a pripisani im krimen glasi: pronevjerili su oko tri milijuna eura iz fonda Europskog parlamenta tako što su se pod krinkom lažnog zaposlenja u Parlamentu zapravo plaćali aktivisti koji su radili u stranačkim kampanjama. Pored ostalih kazni, Le Pen se suočila i sa zabranom kandidiranja i obnašanja javnih funkcija u narednih pet godina. Prevedeno u neposrednu političku realnost: ne može se kandidirati na predstojećim predsjedničkim izborima.

Sudska eliminacija krajnje desne kandidatkinje nije samo francuska iznimka. Slična je priča zadesila i Rumunjsku. Nakon što je CALIN GEORGESCU krajem prošle godine odnio relativnu pobjedu u prvom krugu predsjedničkih izbora, ubrzo je uslijedilo njihovo poništavanje, a samom Georgescu je naknadno Ustavni sud zabranio kandidiranje na novim izborima. Za razliku od slučaja Le Pen, on je diskvalificiran zbog navodnog vanjskog utjecaja. U razgovoru s bukureštanskim sociologom FLORINOM POENARUOM nedavno na ovim stranicama saznali smo da se radi o specifičnim intrigama rumunjske politike i da se slučaj Georgescu teško može smjestiti u repertoar šire europske političke simptomatologije, ali taj si je status već prikrbio i rijetko će koji širi osvrt na zabranu kandidiranja Le Pen zaobići i njenog navodnog rumunjskog pandana.

I nisu njih dvoje jedini primjeri koji sugeriraju primjetan trend – bez obzira na različite uzroke i nacionalne kontekste – s kojim se suočavaju zapadne i istočne liberalne demokracije. Prisjetimo se još dva. Trenutni američki predsjednik DONALD TRUMP bio je predmetom brojnih istraga, čak i proglašavan krivim, ali te mu presude nisu predstavljale ozbiljan politički teret. Prije će biti da su mu oplodile politički kapital. Alternativa za Njemačku (AfD), prema posljednjim anketama vodeća stranka u Njemačkoj, već je neko vrijeme na meti političkih i pravnih

projekata koji traže zabranu njena djelovanja jer se vrijednosti koje promovira kose s onim ustavnim. Sama je stranka u nekoliko navrata preventivno djelovala tako da je nedavno formalno raspustila omladinsku sekciju, a prije koju godinu i najekstremniju frakciju. Unatoč, dakle, različitim kontekstima i krimenima koji variraju od nepolitičkih do ideološke srži, primjetna je zavodljivost lakšeg puta i eliminacije krajnje desne prijetnje sudskim metodama.

Ali sve su primjetniji i pozivi na oprez i upozoravanja na promašenost političkih taktika koje se oslanjaju na sudsku pomoć. Premda se radi o nužnim i dobrodošlim inicijativama i analizama koje žele politiku vratiti u okrilje demokratskih procesa, i ti pozivi i upozoravanja pate od pokoje argumentacijske rupe. Vratimo se opet slučaju Le Pen. S pravne točke gledišta, smatraju upućeni u francuski pravni sustav, nema ništa sporno u presudi i kazni. Pronevjera je dokazana, a slične su kazne prije Le Pen dobivali i drugi političari, kao što su JACQUES CHIRAC i NICOLAS SARKOZY, a od 2016. i 2017., sukladno novim zakonima, francuski sudovi rutinski političarima oduzimaju pravo na kandidiranje nakon što im se dokaže korupcija. Dakle, za razliku od nekih drugih primjera, u ovom je slučaju teško pronaći političku pozadinu ili razrađenu taktiku političke eliminacije kako bi se zaobišao nepovoljan sukob u političkoj areni. Međutim, simpatizeri Nacio-

nalnog okupljanja i međunarodni prijatelji poput VIKTORA ORBANA reagirali su kao da je riječ o političkom progono. Takve reakcije ne čude, ali otvaraju delikatna pitanja i spomenute argumentacijske rupe.

Bi li pravosuđe i lijevo-liberalni dio političkog spektra trebali biti 'uvidavniji' i zažmuriti na očite kriminalne radnje krajnje desnih političara jer bi im sudska osuda priskrbila dodatnu popularnost? Jesu li zakoni koji vrijede za sve važnija demokratska stečevina od prava onoga tko ih krši da se kandidira za političku funkciju? Što je važnije za demokratsku vitalnost zajednice: dopuštanje političke korupcije zbog viših demokratskih ideala ili čuvanje uspostavljenih vrijednosti zajednice od onih ogrezlih u korupciji? Ovdje predložene alternative teško su rješive jer su oslonci jedne opcije 'brojevi' u smislu relevantnog broja birača, a druge društvene vrijednosti definirane zakonima. I vode ka daljnjim pitanjima: koliki je broj relevantnog broja birača dovoljan da same vrijednosti postanu upitne? Ili su vrijednosti imune na biračke trendove i važi poznata ovdašnja poruka s tribina: rezultat je trend, ideal je vječan? Ili se, ovisno o kontekstima, mogu pronaći kompromisni modaliteti koji neće ugroziti demokratski izbor, ali ni političke vrijednosti zajednice koje izbor kao takav omogućuju i tretiraju sve kandidate i građane jednako?

Premda se radi o fundamentalnim pitanjima političke teorije koja su, kako bi rekao TBF – dublja ili slikovitije rečeno viša – kao važnija nameću se ona iz takozvanog neposrednog političkog života. Prvo je ono očito i glasi: zašto relevantan broj birača uopće bira ekstremno desne kandidate? I presudnije: zašto utemeljene sudske presude protiv tih kandidata njima dodatno dižu popularnost? Zašto je, dakle, uopće sudska presuda, bez obzira na svoju pravnu utemeljenost, postala toliko politički presudna? Unatoč svim nacionalnim razlikama, analitički konsenzus kaže da se nezanemarivi razlozi podrške krajnje desnim politikama kriju u osjećaju otuđenosti od institucija i izostanku političkog predstavljanja. Sudovi se zbog svoje strukturne autonomije u takvom kontekstu čine kao ekstremnija varijanta ionako autonomiziranih institucija koje više ne reaguju na zahtjeve ili podražaje odozdo. I ako netko više u te institucije nema povjerenja, onda mu preostaje uživanje u njihovom demontiranju koje krajnje desne opcije nude, bilo u obliku njihove političke žrtve kao u slučaju Le Pen ili u njihovom stvarnom demoliranju u slučaju Donalda Trumpa.

S obzirom na sve navedeno, očito je da inzistiranje na pravnom ili sudskom rješavanju pitanja ekstremne desnice predstavlja političko samoubojstvo. Ali i pristanak na demontiranje institucija među koje spada i pravosuđe također predstavlja sličnu sudbinu. Pored toga što je u tom natjecanju desnica već u obilatoj prednosti, ljevica se po definiciji oslanja na univerzalističke politike, a one su neizvedive bez postojanja institucija u koje postoji masovno povjerenje. Zadatak se čini nemogućim s obzirom na to da su postojeće dobrano korodirale, a snage za izgradnju novih nisu baš respektabilne. Ali uvijek treba podsjetiti na dvije stvari. Postojeće institucije, kakve god da jesu, nisu plod političke milosti prosvijetljenih, već političke borbe obespravljenih. Kad ti isti obespravljeni prvi put na svojoj koži osjete da im te institucije pomažu, postaju saveznici, a ne smetnje u estetizaciji 'institucija koje rade svoj posao'. ■

Pored ostalih kazni, suočila se i sa zabranom kandidiranja u narednih pet godina – Marine Le Pen (Foto: Yaghoobzadeh Alfred/ABACA/PIXSELL)

SRPSKA
POSLA

Kako Vučić jede decu

PIŠE Boris Dežulović

Sve bi Vučić dao 'za našu decu', danonoćno obilazi obdaništa i škole, prima delegacije đaka, spasava ih iz mećave i vodi na Zvezdine utakmice. Čak i studente voli da naziva 'srpskom decom', i uopšte, kad Vučića vidi uvek okruženog maloletnicima i čuje kako su mu usta puna 'srpske dece', zlonameran neko svašta bi pomislio

REŽIM ALEKSANDRA VUČIĆA, pri metili ste tu stvar, mnogo voli decu, i predsedniku i njegovim medijima puna su usta srpske dece. Predsednik je tako i na izbore izlazio sa listom 'Aleksandar Vučić – za našu decu': sve bi Vučić dao 'za našu decu', danonoćno obilazi obdaništa i škole, prima delegacije đaka, igra košarku i fotografiše se sa njima, spasava ih iz mećave i vodi na Zvezdine utakmice. Njegovi nalozi na društvenim mrežama puni su slika maloletnih mališana, nisu mu mrska ni malo starija, srednjoškolska mladunčad, čak i studente voli da naziva 'srpskom decom', i uopšte, kad Vučića vidi uvek okruženog maloletnicima i čuje kako su mu usta puna 'srpske dece', zlonameran neko svašta bi pomislio.

Šta bih ja to svašta pomislio?

Ne ono što ste i vi pomislili, toliko zlonameran ipak nisam. Ja, recimo – kad bih baš hteo da budem zlonameran – gledajući Aleksandra Vučića s onim mesnatim ustima punim dece, i slušajući ga gde tako punih usta govori o srpskoj nejači, pomislio bih da srpski predsednik – jede malu decu.

Svakako, to bi moglo da bude valjano objašnjenje za demografski slom Srbije, u kojoj danas živi manje od milion dece mlađe od četrnaest godina, ili čak pedeset odsto manje nego u vreme kad je Vučić započeo svoju političku karijeru. Ni JOSIP BROZ nije toliko voleo decu: zbog toga je, shvatili ste, broj dece u Titovoj Jugoslaviji eksponencijalno rastao, zbog toga danas eksponencijalno opada. Po nekim procenama Republičkog zavoda za statistiku Srbije, ovim tempom predsednik Srbije poješće svu srpsku decu pre kraja svog šestog mandata.

Vidite kako zla namera i površni utisak mogu čoveka da zajebu.

Predsednik koji jede malu decu. Molim vas lepo. A sve samo zato što su Vučiću puna usta srpske dece. Prosto čovek toliko voli decu da ne može da ih se zasiti. A bogami vole i srpska deca svog predsednika.

Evo, na primer.

Sutradan nakon retko uspešnog seoskog vašara u Beogradu, gde je u ograđeni tor ispred Skupštine uterano više desetina hiljada SNS-ovaca, SPS-ovaca, PUPS-ovaca i ostalih ovaca, Aleksandar Vučić vidljivo je potresen pred kamerama čitao neke od hiljada poruka podrške koje je dobio sa svih strana srpskog sveta, pa izdvojio tri koje su ga naročito dirnule.

Jedna je dopisna karta koju je mu je poslalo neko nesrećno osmogodišnje dete – 'Tata se voli puno, mama se voli više, a Vučić se voli najviše', pročitao je srpski predsednik sladostrasno oblizujući drške naočara – drugo pismo poslao mu je jedan trinaestogodišnji dečak kojemu iz razumljivih razloga, za razliku od predsednika, nećemo da navodimo ime, a koji se 'ozbiljno bavi politikom i istorijom' i odgovorno tvrdi da 'boljeg predsednika od Vučića nismo imali', dok je treće svom najvoljenijem predsedniku, takođe punim imenom i prezimenom, potpisao jedan osmogodišnji dečak sa Voždovca.

'Volim vas i gledam vas na TV-u. Živim sa mamom, tatom, tetkom, bakom i dekom. Sa

dekom često igram šah, uvek ga pobedim. Mnogo volim Srbiju. Treniram košarku, gledam Evroligu i volim NIKOLU JOKIĆA. Živela Srbija!' pročitao je Aleksandar Vučić mališanovo pismo, mrtav hladan preskočivši rečenicu koja se lepo videla u zumu neumoljive televizijske kamere, onu u kojoj dečak piše i to da 'gleda prvaka sveta u tenisu, NOVAKA ĐOKOVIĆA', do juče najvećeg živućeg srpskog heroja, a od juče – ili barem otkada je i sam podržao studente koji ne žele da uče – najvećeg izdajnika u novijoj srpskoj istoriji.

Pojeo Vučić, shvatili ste, celog Novaka Đokovića, u jednom zalogaju, kao da je pljeskavica sa roštilja pred Skupštinom.

Krenula je nakon toga na srpskog predsednika kuka i motika, te Vučić cenzuriše osmogodišnje dete, te Vučić politički zloupo-

Prosto čovek toliko voli decu da ne može da ih se zasiti – Aleksandar Vučić (Foto: Antonio Ahel/PIXSELL)

trebljava maloletnu decu, a niko ne pominje njihove – roditelje.

Srpska socijalna služba, recimo, u celoj svojoj istoriji nije imala lakši slučaj od onog osmogodišnjaka koji je predsedniku Srbije napisao 'Tata se voli puno, mama se voli više, a Vučić se voli najviše': od mogućnosti da a) taj nesrećni mališan svoje rođene roditelje zaista voli manje od Aleksandra Vučića, gora je i teže shvatljiva još samo realna mogućnost da su ga b) na takvo pismo nahuškali sami roditelji. Koji u tom slučaju, strogo matematički, više vole Vučića nego sopstveno dete. U oba slučaja, svaki dan koji prođe pre nego tog nesrećnog mališana c) oduzmu roditeljima i nađu mu udomitelje koji će ga voleti više nego predsednika države, jedan je dan prekasno.

Pokušajte da zamislite taj prizor – oca i majku koji vise nad glavom svoga deteta i diktiraju mu rečenicu, 'Tata se voli puno, mama se voli više, a Vučić se voli najviše'. Sem, jasno, ukoliko hoćete da mi kažete da se dete od osam godina samo setilo da Vučiću napiše ljubavno pismo, u kom slučaju molim videti pod c).

Da li je strašnije od toga uopšte moguće? Moguće je. U Srbiji je sve moguće.

U verovatno najtužnijoj epizodi u celokupnoj savremenoj istoriji Srbije, na velikom se beogradskom seoskom vašaru na binu pred Skupštinom Srbije popeo i otac jedne od žrtava katastrofe u Novom Sadu, pada nad-

strešnice na železničkoj stanici od kojega je pre pola godina sve i počelo. Svet je stao kad je nesrećni čovek sporim korakom došao do govornice i rekao kako su 'naše misli sa našima najmilijima, kojih nema među nama, ali želimo pravdu'.

Beograd je zanemelo, Srbija je zanemela: da li je moguće da će shrvani čovjek, Otac Hrabrost, ravno sa govornice Vučićevog vašara tražiti pravdu za svoju ćerku?

Moguće je. U Srbiji je sve moguće.

'Želimo pravdu!' rekao je čovek drhtavog glasa. 'Tragedija u Novom Sadu izazvana je terorističkim činom spoljnog i domaćeg faktora, to sam sudiji objasnio na stručan način, to sam mu uputio 1. decembra, ali do današnjeg dana nije izgleda uzeo to u obzir. Isto pismo sam poslao 23. februara višem tužiocu u Beogradu, ni on se ne oglašava. Ja i dalje tvrdim i objasnio sam stručno i naučno kako je došlo do pada te nadstrešnice. I voleo bih i drago mi je što sam juče čuo vest da je optužnica vraćena na doradu, da mi pomognete da tužilac uzme u obzir ove činjenice, da dozvoli da istražni organi krenu u pravcu pronalaska terorista koji su to svesno, planski izazvali!'

Ako vam se učinilo da je tragediju koju je izazvao korumpirani građevinsko-politički kartel shrvani otac nazvao 'terorističkim činom spoljnog i domaćeg faktora', to je zato što je čovek zaista to rekao: 'Tragedija u Novom Sadu izazvana je terorističkim činom spoljnog i domaćeg faktora.'

Da li je strašnije od toga uopšte moguće?

Moguće je. U Srbiji je sve moguće.

'Nije slučajno 1. novembar odabran kao datum rušenja nadstrešnice. To je dan koji katolici i ceo zapadni svet slave kao Dan mrtvih ili dan Svih svetih. A drugo, znalo se da je ta brza pruga tih dana trebala da se pusti u saobraćaj. Namerno se želelo izazvati haos, i to je bio samo povod da se stvori svih ovih pet i više meseci ovakva situacija u zemlji', nastavio je shrvani otac, kojemu takođe iz razumljivih razloga – ili barem iz poštovanja prema njegovoj, istina odrasloj, ali jednako nevino stradaloj ćerki – nećemo da navodimo ime.

Kao što iz istog razloga nećemo da pominjemo ni ime oca jednog od mladića stradalog pod novosadskom nadstrešnicom, čoveka koji je pred studentske demonstracije 15. marta apelovao da se 'njihova tragedija ne koristi kako bi se nasilnim putem rušila i uništila naša država', ni imena roditelja dve poginule male devojkice, koji su se na televiziji ogradili od studentskih protesta, javno zahvaljujući predsedniku Vučiću i njegovim saradnicima na pomoći.

To, eto, za slučaj da ste makar i na trenutak pomislili da ste u Srbiji do sada sve videli i sve čuli: prema nesrećnim roditeljima nevinih žrtava korumpiranog Vučićevog režima, koji temeljito ispranih mozgova nemaju reči da dovoljno zahvale tom istom režimu, prema nesrećnom ocu temeljito ispranog mozga, kojega su beskrupulozni vojnici režima dovukli na vašar da ih javno abolira i za smrt sopstvene ćerke optuži zapadne katoličke teroriste, dečaci koji predsedniku pišu ljubavna pisma su – ne znam kako bih drugačije to rekao – mala deca. ■

INTRIGATOR

Dvorske igre

Usprkos tome što je Ivi Puljić-Šego, najutjecajnijoj osobi iz okruženja ministra Ivana Anušića, nakon istrage VSOA-e oduzet sigurnosni certifikat NATO-a, ona i dalje vedri i oblači u MORH-u

BIVŠOJ novinarki IVI PULJIĆ-ŠEGO, najutjecajnijoj osobi iz suradničkog okruženja potpredsjednika Vlade i ministra obrane IVANA ANUŠIĆA, oduzet je sigurnosni certifikat NATO-a, to jest onemogućen joj je pristup klasificiranim dokumentima iz obrambene domene: tako je – nakon što je Vojna sigurnosno-obavještajna agencija (VSOA) provela istragu i poslala izvještaj – odlučio Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost, tijelo nadležno za izdavanje i poništavanje rečene licence.

VSOA je, naime, prema zahtjevu MUP-ova odjela koji je zadužen za osiguranje predsjednika ZORANA MILANOVIĆA, nepobitno ustanovila da je Puljić-Šego u kolovozu prošle godine dostavila jednoj televizijskoj kući zaštićene podatke o točnom vremenu i mjestu slijetanja vojnog helikoptera kojim je Milanović doputovao s Hvara u Zagreb, pa su kamere zabilježile slijetanje i Milanovićev izlazak iz helikoptera. Te snimke bile su uvertira u Anušićevu i HDZ-ovu predizbornu optužbu da predsjednik Republike koristi vojne letjelice kao vlastitu taksi-službu i da proizvodi milijunske troškove koje pokriva Ministarstvo obrane.

Bilo bi logično da gubljenje sigurnosnog certifikata zbog grubog kršenja procedura i protokola povuče za sobom degražiranje iz državne uprave ili, u najmanju ruku, drastičnu degradaciju, ali to se nije dogodilo: premda je od odluke Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost prošlo dosta vremena, Puljić-Šego i dalje je najbliža suradnica ministra Anušića i osoba njegova najvećeg povjerenja, formalno zaposlena na mjestu voditeljice odjela u Upravi za materijalne resurse, Sektoru za potporu, usluge i kontrolu kvalitete, Službi za potporu, promet i usluge, Odjelu općih poslova i evidencije.

Jedino što se zbililo u povodu rješenja UVNS-a jest sukob Ivana Anušića s TOMOM MEDVEDOM, potpredsjednikom Vlade i ministrom branitelja, sukob koji je u međuvremenu, po svemu sudeći, proširen i drugim točkama prijepora. Anušić se naljutio na Medveda jer nije utjecao na generala IVANA TURKALJA, ravnatelja VSOA-e, da u istrazi poštedi Ivu Puljić-Šego, s obzirom na to da je Turkalj bio Medvedov prijedlog za šefa VSOA-e, a vrhovni zapovjednik Milanović suglasio se s tim prijedlogom.

Jasno je da Medved i Turkalj, sve da su i htjeli, nisu mogli ispuniti Anušićevo očekivanje jer ravnateljska pozicija u VSOA-i ovisi i o predsjedniku Republike, pa bi Turkalju bilo previše riskantno da se upušta u zataškavanje ključnih informacija prikupljenih u istrazi. Jasno je, također, zašto je ministru obrane bilo stalo da zaštiti svoju blisku suradnicu: Puljić-Šego sigurno nije novinarima dostavila klasificirane podatke o Milanovićevim letovima mimo naloga ili odobrenja svoga šefa. To je, uostalom, i razlog zbog kojeg Puljić-Šego nije udaljena s posla nego i dalje vedri i oblači u Ministarstvu obrane.

■ Ivica Đikić

Spas u najmu

ROMSKE obitelji iz zagrebačkog naselja 3. Struge s ukupno 29-oro djece koje su odande iseljene u ljeto 2023., nakon sudskog rješenja koje je pokrenula naftna kompanija Ina kao vlasnik zemljišta, priliku za rješavanje stambenog pitanja imaju putem prijave na 'Natječaj za davanje u najam gradskih stanova na temelju socioekonomskog statusa', koji je 2. travnja objavio Grad Zagreb, a trajat će mjesec dana.

Najveći dio iseljenih Roma Grad Zagreb smjestio je, nadali su se iseljeni, samo privre-

meno u remetinečki Hostel Arena i Prihvatilište u Velikoj Kosnici. U međuvremenu su dvije obitelji sa zdravstveno najugroženijom djecom privatnim donacijama dobile manje objekte pogodne za stanovanje. Natječaj je i prilika da se zbrinu tri obitelji koje su prije dvije godine protupravno uselile u gradske stanove u naselju Novi Petruševac, kako im ne bi zaprijetila ponovna deložacija koja je do već dvaput bila odgađana.

Novosti su višekratno pisale o problemima stručnih Roma čija se sudbina ne nazire ni u novom Akcijskom planu Grada Zagreba za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027. godine. U planu se tek konstatira da je 'neriješeno pitanje stanovanja Roma preseljenih s lokacije 3. Struge u privremeni smještaj (...) gdje su smještene tri obitelji (18 osoba), od čega je sedmero malodobne djece'.

Neke obitelji su u Novom Petruševcu

Socijalna pedagoginja MARTINA HORVAT, koja je godinama neposredno uključena u pomaganje romskim obiteljima, izvijestila nas je da zajedno s drugim uključenim akterima, pa i odgovornima u Gradu, prikuplja natječajnu dokumentaciju za petero obitelji sa Struga. Pomaže pritom i Romima sa zagrebačkog Vrtnog puta gdje u krajnje neprimjerenim uvjetima živi 18 obitelji (112 osoba), od čega 74 malodobne djece. U dopisu koji nam je poslala Služba za informiranje i medije Grada Zagreba, navedeno je da 'većinu stanova u Novom Petruševcu u vlasništvu Grada Zagreba romske obitelji koriste temeljem ugovora o najmu stanova'.

'U manji broj stanova provalilo se 2023. godine, te su protiv bespravnih korisnika pokrenuti postupci radi iseljenja. Svi bespravni korisnici gradskih stanova mogu sukladno članku 37. Odluke o najmu stanova podnijeti zahtjev za neposredno davanje stana u najam uz ispunjenje uvjeta propisanih tom odlukom. Obzirom da navedeni zahtjev mogu podnijeti osobe koje na dan stupanja na snagu Odluke stan koriste dulje od pet godina, osobe koje su provalile u stanove 2023. u naselju Novi Petruševac ne ispunjavaju taj uvjet. Međutim, mogu se javiti na 'Javni natječaj za davanje u najam stanova na temelju socioekonomskog statusa' (...) U rješavanju i ovog pitanja će se, kroz individualiziran pristup, pokušati iznaći najbolje rješenje za svakog pojedinca i obitelj ponaosob', piše u dopisu Grada.

■ Dragan Grozdanić

Ivan Anušić i Iva Puljić-Šego (Foto: Damir Špehar/PIXSELL)

Diskriminiran prijedlog

Nakon više od 16 godina Hrvatska se vratila konceptu temeljne vojne obuke, a prvi pozivi očekuju se na ljeto?

Kao što vidimo u programu 'ReArm Europe/Readiness2030', militarizacija, naoružavanje i posljedično podizanje borbene spremnosti postaju nažalost dio europske agende. Jedan dio tog vala je i vraćanje temeljne vojne obuke. No umjesto priprema za rat i stvaranja osjećaja nesigurnosti, treba ulagati u prevenciju eskalacije nasilja, u diplomaciju i mirno rješavanje sukoba, u kapacitiranje mladih da se problemi ne rješavaju silom. Ako se to ipak ne dogodi, nužno je da oni koji iz svojih uvjerenja ne žele nositi oružje i sudjelovati u ratovima mogu jednakopravno uložiti prigovor savjesti i ne sudjelovati u vojnoj obuci.

Kako je zakonski definiran priziv savjesti?

Pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi zagarantirano je našim Ustavom, stavkom 2. Članka 47. Osim Ustava, tu su i zakoni koji iz njega proizlaze, posebno Zakon o obrani koji u članku 24. regulira vojnu službu i mogućnost za prigovor savjesti. Osoba koja zbog prigovora savjesti obavlja druge dužnosti naziva se civilnim obveznikom, a pod kojim uvjetima, regulirano je Zakonom o civilnoj službi. Međutim, Republika Hrvatska je potpisnica i nekoliko međunarodnih dokumenata čime se također obvezuje omogućiti prigovor savjesti. Prigovor je moguće podnijeti u nadležnom Područnom odsjeku za poslove obrane tako da se preda ispunjeni PZC obrazac uz potvrdu nadležne Policijske uprave da osoba ne posjeduje oružje. To se može napraviti nakon uvođenja u vojnu evidenciju, odnosno pri pozivu na novačenje. Također, ako ste već pričuvnik, prigovor možete predati u bilo kojem trenutku ili pri pozivu na vojne vježbe. Povjerenstvo za civilnu službu dužno je kroz 30 dana izdati rješenje o civilnoj službi. Nažalost, ako prigovor savjesti uložite pri samom upisu u evidenciju, Povjerenstvo će izdati rješenje kojim će ga proglasiti bespredmetnim, s obzirom na to da još nije na snazi obavezni vojni rok, a samim time ni civilno služenje.

Hoće li 'civilni ročnici' imati nepovoljniji status?

Civilni ročnici trebaju po trajanju obuke ili službe biti izjednačeni s vojnim ročnicima. Država će, ako joj je to u interesu, destimulirati civilno služenje u odnosu na vojno, no tu ne smije biti diskriminacije. MORH predlaže da vojni ročnici imaju prednost pri zapošljavanju u državnoj upravi i lokalnoj samoupravi, ali to je diskriminatorno po spolu, dobi, političkom i vjerskom uvjerenju, zdravstvenom stanju, invaliditetu i drugim osnovama, jer su Zakonom o suzbijanju diskriminacije osobe zaštićene od nejednakog tretmana temeljenog na uvjerenju, uključujući prigovor savjesti.

■ Mirna Jasić Gašić

Dosad nezabilježeno

Dragan Primorac na otvorenju famozne bolnice (Foto: Robert Anić/PIXSELL)

Otvaranje privatne američke onkološke bolnice u Zaboku je privatni interes njezinih vlasnika, koji su dvojica dužnosnika i cijela Vlada RH poduprli na dosad nezabilježeno način, smatra Dalija Orešković

HAPŠENJEM MILE KEKINA na dan saborske rasprave o SDP-ovom prijedlogu za razrješenje glavnog državnog odvjetnika, IVAN TURUDIĆ je pokazao zube svima koji ga u javnosti infantiliziraju kao premijerovog ili HDZ-ovog dečka.

Ranije se vidjelo da ne preže od otimanja istraga EPPU-u, umanjivanja i zataškavanja teških kaznenih djela na teret HDZ-a (primjer slučaja BEROŠ i PETRAČ), prijatni prigonom europskih tužitelja zbog odavanja zaštićenih podataka iz istrage, uz istovremenu obnevidjelost kada odabrani mediji sa zaštićenim informacijama PR-ovski servisiraju DORH i vlast, promptnog pokretanja istraga u prijavama protiv lokalnih dužnosnika-konkurenata HDZ-u i članova njihovih obitelji, pa čak ni od mučnog, ali ideološki pravovjernog saslušanja stogodišnje bivše partizanke VJERE ANDRIJIĆ itd. No, prošli je tjedan otišao dosta koraka naprijed, pa se represijom izravno upleo u rad parlamenta.

Ne čini se da je cilj tog uplitanja bila prijatna opoziciji i/ili moralno niveliranje s HDZ-om, koliko poruka da ni parlamentarna rasprava o glavnom državnom odvjetniku nije moguća dok on ne definira uvjete pod kojima će se ona odvijati. U konkretnom je slučaju zamislio da to bude tek kada se dozna zašto uopće opozicija želi njegovu smjenu; zato da ne pohapsi kriminalce u njihovim redovima.

To je mnogo više od usklađivanja rada DORH-a s plesom Plenkovićevih obrva, a rezultat je vrlo efektan: Turudić je taj dan zaista hakirao dnevnu agendu opozicije i kompletno preuredio očekivani medijski itinerar, kombinirajući to s ponižavajućom demonstracijom policijske sile prema osum-

njičenom članu Možemosu. To nije dečko, već odrasli tiranin.

Pitanje je hoće li ovi događaji u konačnici pomoći da HDZ-ova tikva napokon pukne, a opozicija nastavi rasti, ali zato ne treba sumnjati da će mnogi grijesi vladajućih – i posljedična šteta po kompletan javni sektor – ostati zataškani nepostupanjem DORH-a.

Dan nakon burnih i mučnih rasprava o cijeloj obitelji Kekin, SIP-ova DALIJA OREŠKOVIĆ, predsjednica prvog sastava Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa, na društvenim je mrežama objavila status kojim proziva Turudića da 'slučajno ne vidi' javno objavljene informacije o otvaranju privatne onkološke bolnice u Zaboku, u vlasništvu čuvene UMPC bolnice Sveučilišta u Pittsburghu i DRAGANA PRIMORCA, kandidata HDZ-a na zadnjim predsjedničkim izborima i bivšeg HDZ-ovog ministra znanosti.

'Dok Ivan Turudić hapsi članove obitelji iz oporbenih stranaka, HDZ je osmislio još jedan način kako da iz zdravstvenog sustava isiše novce i prosljedi ih privatnim poduzetnicima bliskim stranci. Dragan Primorac je bio predsjednički kandidat HDZ-a i ministar u HDZ-ovoj Vladi, osobno odabran od strane ANDREJA PLENKOVIĆA, a sada je suvlasnik UPMC onkološke bolnice. Dva državna dužnosnika iz HDZ-ovog jata, i to ravnatelj HZZO-a LUCIAN VUKELIĆ i državni tajnik u ministarstvu zdravstva TOMISLAV DULIBIĆ, otputovali su 2023. godine, zajedno s Primorcem i budućim direktorom njegove bolnice u Pittsburgh, te su tamo s američkim investitorom dogovorili posao, čije proporcije do danas nisu javno poznate. U svakom slučaju, otvaranje i rad privatne američke onkološke bolnice u Zaboku je privatni interes njezinih vlasnika, koji su dvojica dužnosnika i cijela Vlada RH poduprli na dosad nezabilježeno način. Ovaj slučaj nadilazi pitanje sukoba interesa', napisala je Orešković u statusu koji je s njezine stranice dijeljen u rekordnim brojkama.

U osvrtu se referirala na zadnji tekst Novosti o tom slučaju, kada smo objavili da Povjerenstvo otvara predmet protiv Vukelića i Dulibića, zato što su u ožujku 2023. godine, s Primorcem i ravnateljem UPMC bolnice DAVOROM BABIĆEM putovali u Pittsburgh, zbog dogovora o suradnji s privatnom onkološkom klinikom. Bolnica je 25. ožujka ove godine konačno otvorena u Zaboku.

Osim što je Vukelić ravnatelj HZZO-a, Dulibić je šef Upravnog vijeća Zavoda pa će, dakle, isti oni koji su se u Americi družili s vlasnicima privatne bolnice, odlučivati o sredstvima koje će HZZO izdvojiti za liječenje pacijenata o trošku Zavoda. Osim što iz HZZO-a i Ministarstva zdravstva Novostima tjedan dana nisu htjeli odgovoriti tko je financirao putovanje u Ameriku, do danas nije jasan ni smisao tog putovanja, tim više što je Primorac kao suvlasnik bolnice vrlo blizak vladajućima. Osim toga, američka je delegacija navraćala u našu zemlju, gdje ih je primao Plenković.

Isti dan kada je Povjerenstvo odlučilo otvoriti postupak na temelju informacija iz Novosti, HZZO i ministarstvo napokon su se očitovali da su oba dužnosnika u SAD-u boravili na trošak Zavoda, ali do danas nam nisu dostavljene fakture i putni nalozi koje smo tražili putem Zakona o pravu na pristup informacijama. U objašnjenju smisla druženja zdravstvenih dužnosnika s vlasnicima privatne bolnice u SAD-u, Ministarstvo zdravstva tvrdi da je 'državni tajnik Dulibić putovao u vrijeme u kojem smo priželjkivali investicije u hrvatski zdravstveni sustav, koje svakako pozdravljamo', iako činjenice govore upravo suprotno. Hrvatski zdravstveni proračun će investirati u liječenje onkoloških pacijenata u UPMC-u.

Pored toga, Hrvatskoj je prema Nacionalnom planu oporavka i otpornosti (NPOO) iz 2021. godine, odobrena nabava čak 26 aparata za zračenje onkoloških pacijenata i prateće opreme, no do danas su u rad puštena samo dva linearna akceleratora, a rok provedbe projekta ističe na kraju ove godine. Prema neslužbenim informacijama, još nije raspisan natječaj za dio bunkera u koje se oprema ugrađuje. Evidentno je, dakle, da HDZ u zdravstvu favorizira ulaganje u privatno poduzetništvo povezano sa strankom, dok javni sektor zapušta do propadanja.

Podsjetimo, spektakularne najave 'američkog rješenja za rak u Hrvatskoj' kulminirale su 2022. godine, kada je u Zagrebu potpisan ugovor između jedne od najvećih američkih zdravstvenih institucija University of Pittsburgh Medical Center (UPMC) i Primorca, kao osnivača partnerske institucije Specijalne bolnice Sv. Katarina, koja također ima ugovor s HZZO-om. Nastavilo se višekratnim isticanjem da je ovaj privatni projekt od strateškog državnog interesa i da će poboljšati statistike preživljavanja od raka, po čemu je Hrvatska na dnu EU ljestvice. Dalija Orešković ne vjeruje da će išta od navedenoga biti procesuirano.

'Povjerenstvo je najavilo otvaranje predmeta protiv Dulibića i Vukelića, no to tijelo *de facto* više ne postoji nakon što je njegova predsjednica ALEKSANDRA JOZIĆ ILEKOVIĆ podnijela ostavku. Tko će onda procesuirati činjenicu da su dva najviša zdravstvena dužnosnika, o trošku HZZO-a otputovali i boravili u SAD-u, da bi ugovorili financiranje privatne klinike za liječenje oboljelih od raka?', zaključuje Orešković.

■ Nataša Škaričić

FRAGMENTI GRADA

Djeca čitatelji

RITUAL je bio simpatičan, primjeren profilu događaja. Nakon puno previše godina pravno-zakonodavnih i sudskih trakavica, sportska dvorana – izgrađena za socijalizma, pa potom u poslijeratnoj tranziciji mimo svih pravila i procedura prepunjena na korištenje i osobno okorištavanje jednom stranački podobnom liku – vraćena je u posjed grada, te obnovljena i stavljena u multifunkcionalnu javnu upotrebu.

Dio je to i politike karakteristične za aktualnu zagrebačku vlast, iz društvene baze demokratizirati i decentralizirati kulturu u najbližem životnom okruženju, susjedstvu i kvartu, što možemo samo toplo pozdraviti. Uglavnom, tom prilikom dodijeljene su plakete i zahvalnice zaslužnim, kako institucijama poput uspješnog kvartovskog nogometnog kluba i kulturnog mjesta zagrebačke alternativne kulture koje se smjestilo na rub susjedstva, tako i pojedincima. Među njima i jednom dječaku, tek je u završnim razredima osnovne škole, a plaketu je zavrijedio kao najveći među čitateljima u lokalnoj kvartovskoj knjižnici. Dječak je naime imao najviše posudbi knjiga u toj knjižnici tokom prošle godine. Nije takva praksa nepoznata, mediji nas svako toliko znaju počastiti pričama i priložima o 'neobičnoj' djeci današnjice čija se posebnost oslikava u činjenici da eto, nećete vjerovati, i dalje čitaju knjige. U epohi koju, između ostalog, snažno obilježava digitalna kultura, sveprisutnost tzv. pametnih tehnologija u našim životima i permanentna distrakcija konstantnim mikrokomunikacijama na koje nas one nagovaraju, postoje i takva čuda poput djece koja i dalje, glade i unatoč, čitaju knjige. Takvi protagonisti, u tako formatiranim narativima, poprimaju obilježja endemične rijetke vrste koju je potrebno posebno izdvojiti i pohvaliti. Pored male čitateljice ili čitatelja, nižu se u takvim priložima njihovi nastavnici, roditelji, prijatelji, susjedi... svi odreda izriču superlative o maloj junakinji ili junaku.

Poput javno-medijskog pogleda u čudo, znatiželjno zurenje publike u nekakvom pervertiranom cirkusu u kojem se nalazi i kavez s djetetom, koje nerijetko ima naočale. On/a sjedi u tišini i posvećeno izvodi arhaičnu praksu čitanja knjige. Knjige, nasuprot nekim ishitrenim prognozama u osvjet digitalnog doba otprije par decenija, nisu nestale, a neće ni nestati. Dapače, svjedočimo kako su lukrativna roba među drugim robama, našle svoje mjesto u suvremenim industrijama i na tržištima, tiskaju se i nude nemilice, a knjiški sajmovi i festivali bujaju punim cvatom. Ono što se pak zasigurno promijenilo, pa otud i spomenuta društveno-medijska sklonost egzotizaciji najmlađih nam čitatelja, jesu prakse i iskustva vezani uz čitanje. Bitno su smanjene mogućnosti i prilike za klasičnu hermeneutiku, a istovremeno smo izloženi praksama čitanja više nego ikad u povijesti. Stoga, znamo li što i kako čitamo?

■ Hajrudin Hromadžić

Пљуштало је пуна три дана

Нитко није очекивао да ће се с Папука слити толика количина воде. Цијело село је одмах мобилизирано. Довезли су комуналци вреће с пијеском и правили насипе, али вода је била јача тако да су двије куће с десне стране потопљене, каже Бранислав Марковић, предсједник ВСНМ-а Опћине Зденци

Не признају штету на зидовима штала јер нису обрађани – Далибор и Драган Станисављевић

Точно два тједна након великих поплава које су крајем марта и почетком априла задесиле Хрватску, БиХ и Србију, ходамо улицама Славонских Бара, села у опћини Зденци, на крајњем истоку Вировитичко-подравске жупаније.

Вода се повукла релативно брзо, цесте су очишћене али трагови поплаве су видљиви. Посвуда су наноси муља којег је лако уклонити с цеста и ногоступа, али са зелених површина треба причекати да то учини вријеме што ће, кажу нам домаћини, потрајати. Понегдје се још виде вреће напуњене пијеском којима су бранили, или точније, покушали обранити куће и вртове од надолазећих валова. Да се овдје

Намочила се дрва за огрјев – Нада Поповић

одвијала драма, најзорније свједочи поглед на корито ријеке Вучице у средишту села. Избраздано је остацима земље, камења, грања и осталог бујичног наноса.

Комисија за процјену штета обишла је сва овдашња домаћинства и баш је дан нашег посјета био задњи рок за пријаву. Штете се сада збрајају и ускоро ће бити обзнањене јавности, а онда, надају се мјештани, и ваљано надомјештене јер је опћина прогласила стање елементарне непогоде. То би значило да имају право на накнаду трошкова санације. Но, Српско народно вијеће није чекало службене резултате.

— Два дана након поплава у село је, интересирајући се како помоћи, дошао замјеник жупана из редова српске мањине Игор Павковић и заједно смо обишли цијело подручје. Спашавајући имовину, багери су дизали мостове на каналима гдје је вода заустављана како би се појачао проток и дошли смо до закључка да су нам потребне нове цијеви за тих тринаест срушених мостова. СНВ нам је донирао новац за 50 комада цијеви промјера 40 центиметара и ових дана ће нам их довести из ораховачке твртке Радловац – говори предсједник Вијећа српске националне мањине Опћине Зденци Бранислав Марковић, прецизиравши како се ради о мостићима испред кућа и пољопривредних површина. Његова кућа није поплављена јер су темељи мало повишени, али четрдесетак центиметара воде задржало се у дворишту и дворишним историјама. Присјећа се тог дана.

— Сваких сат времена смо ишли код дома у средишту села јер се видјело да ће тамо бити критично због пјешачког моста који је почео 'штопати' бујицу навуклим грањем. Тако се направила својеврсна брана. Ту је вода почела расти и негдје око поноћи се излила на лијеву и десну страну. На несрећу, водопривредно подuzeће је почело крчити ријеку пар мјесеци прије поплава и није стигло одвести то раслиње. Нитко није очекивао да ће киша падати три дана и да ће с Папука слити толика количина воде. Цијело село је одмах мобилизирано. Начелник опћине Томислав Дурмић је сво вријеме био присутан и ак-

тивирао је све службе. Довезли су комуналци вреће с пијеском и с десне стране правили насипе, али вода је била јача тако да су двије куће с десне стране потопљене. Срећа је да с те стране и нема више кућа, али има њива па је штета на озимим усјевима знатна – каже Марковић.

На господарству обитељи Станисављевић с те десне стране Вучице, затичемо оца Далибора и сина Драгана, трећу и четврту генерацију породице која се бави пољопривредом. Укупно је то стотину година традиције. На два господарства узгајају више од 200 грла стоке – 150 свиња, стогину оваца, 40 говеда, 18 телата. Једно је теле угинуло од упале плућа.

— Вода им је била до кољена. Утоварали смо их и истоварали по највећој киши. Одвезли смо их у Банковце код господина Јосипа Мајора, сточара који нам је изашао у сусрет и пуно помогао да збринемо нашу стоку. Вратили смо их након два дана – говори Далибор. У свињце нису могли десет дана јер се вода споро повлачила, а нису могли ни у поља јер је било тешко ходати натопљеном земљом, а камоли на њој ишта радити стројевима. У ово вријеме прошле године, кукуруз је већ био посијан. Кад ће га ове сезоне сијати не знају. Питамо их за штету.

— Ми је процјењујемо на најмање десет тисућа еура, али комисија мисли другачије. Проблем је што нам на процјену шаљу људе од осамдесет година који немају ни двије кокоши у дворишту. И још су дрски, а штета се види голим оком, не морамо им посебно објашњавати. Овдје складиштимо храну и гнојиво, рекли су нам да имамо 500 кила штете, али их је сигурно било пет-шест тона. Житарице смо потрпали у приколицу и дали ловцима, то више није за стоку. Кажу то је здрава храна. Како може бити здрава

Бранислав Марковић на мосту гдје се излила највећа количина воде

кад је четири дана била под водом? Они већ у старту тврде како нема штете, а било је два метра воде. Кажу, опрали сте двориште. Па морали смо опрати, нисмо могли ходати по блату и муљу. И не признају штету на зидовима штала јер нису *офрајкани*. Морамо их ваљда сваке године фрајкати ако случајно буде поплава да нам признају штету – љутит је Драган. Питамо их, може ли осигурање надомјестити штету?

— Осигурање не плаћамо петнаестак година. Лед нас тада потукао, а процјенила рекао да је штета износила три посто уroda. Тада сам дигао руке од тога – одлучан је Далибор.

Нада Поповић живи сама у средишту села, тик до Вучице. Пажљиво ходамо њезиним травњаком јер пропадамо. Вода се повукла, али површина није посве исушена. Трава расте, треба косити, али то у оваквим увјетима није могуће. Уз обалу су дубоки трагови људских стопа, корито је пуно грања. Госпођа Нада се прибојава и смрада који остаје након великих поплава. Показује нам ријечно корито, све што јој је вода донијела и просторије које су биле поплаване. Страдала су јој дрва за огрјев које је већ припремила за сједећу зиму и сада их суши. Бујица је донијела неколико цјепаница.

— Било ме страх те вечери, нисам могла из куће. Чула сам како нетко говори 'овдје је најгоре', тек сам ујутро видјела зашто. Чистећи корито, тог првог дана један се багер искренуо, добро да није пао у ријеку. Дошао други, извукао га и више се нису вратили. Вода је надирала са свих страна. Вреће с пијеском нису помогле, можда су тек ублажиле доток воде. Ту је била гомила смећа које сам чистила и стругала, али не стигнем и не могу све сама. Отишла сам у опшину питати могу ли нам некога послати, рекли су да ће доћи. Код мене још нико није дошао питати колика штета. Хтјела

Битно да је глава на рамену – Ђурђа Бошњак

су моја дјеца која живе у Валпову доћи по мене, али сам рекла да не долазе, да не могу оставити кућу – каже госпођа Поповић.

Ни Ђурђи Бошњак која живи у подрумском простору обитељске куће није било угодно. Страдало је све што може страдати, али битно је, каже нам, да је глава на рамену. Трагови поплаве су видљиви, црта је точно на пола зида. Вјерује да ће успјети исушити зидове специјалним уређајем који су јој одмах донијели из општине.

— Неке ствари смо успјели спасити, али не и спаваћу собу. Како год било, не идем из своје куће. Санитарат ћемо штету већ некако – оптимистична је Ђурђа. Вучица је и раније плавила, задњи пут прије двадесетак година. Било је то 2006. када се излила још јаче него сада.

— У водопривредном подuzeћу су нам обећали да ће наставити с радовима сјече врба, јохе и осталог дрвећа које расте на бентовима те почупати све пањеве тако да ће бити бољи проход воде – закључује наш домаћин. ■

Minhauzenski pokret

Temelji za novo uređenje Zakona o grobljima udareni su 2017., kada su HOS-ovci, nezadovoljni zbog skidanja svoje ploče u Jasenovcu, zauzvrat zatražili uklanjanje 39 'četničkih' spomenika. DP-ovci izmišljaju da ih ima na stotine

PRIJEDLOG Zakona o grobljima, koji će uskoro biti izglasan u Saboru, služi isključivo kao sredstvo za političku manipulaciju i privid da se Domovinski pokret bavi poboljšanjem života građana. Najveće postignuće koje stručnjaci za postmortalna pitanja u svijetu politike mogu ostvariti očito je skidanje takozvanih četničkih spomenika kojim se veliča agresiju na Hrvatsku. Članovi ove stranke u javni prostor unijeli su niz neistina i zlonamjernih interpretacija o široko rasprostranjenim 'neprijateljskim' spomenicima. U još uvijek aktualnoj, starijoj verziji Zakona o grobljima bilo je kratko propisano da natpisi na grobovima i grobnicama ne smiju vrijeđati ničije nacionalne, vjerske ili moralne osjećaje, niti na bilo koji način povrijediti uspomenu na pokojnika.

Inicijatori novog zakona inzistirali su na nešto konkretnijoj dopuni i zvučnijoj prijelaznoj odredbi. Članak 13. stavak 2. prijedloga zakona sada propisuje da je 'zabranjeno izvedbom opreme i uređaja grobnog mjesta i spomen-obilježja, bez obzira gdje se nalaze, vrijeđati nacionalne, vjerske ili moralne osjećaje građana, ili vrijeđati vrijednosti obrambenog Domovinskog rata ili na bilo koji način veličati agresiju na Republiku Hrvatsku ili oružanu pobunu protiv Republike Hrvatske tijekom Domovinskog rata ili sudionike u toj pobuni, ili na bilo koji način povrijediti uspomenu na pokojnika.'

U obrazloženju izmjena je navedeno da je 'potrebno urediti grobna mjesta i spomen-obilježja suprotna temeljnim odredbama i najvišim vrednotama propisanim Ustavom i ostalim pozitivnim propisima Republike Hrvatske'. I doista, ako se samo čitaju izmjene i dopune Zakona o grobljima u određеном članku, stiče se dojam da će zakonom biti tretirana i četnička i ustaška znamenja na grobljima i spomen-pločama. No smjer nove verzije zakona jasno je sveden samo na zaostavštinu iz rata 1991. – 1995. i pojedine spomenike koji su ostali iza poginulih vojnika RS Krajine. Precizirano je da su sporni samo spomenici podignuti nakon 30. maja 1990., kako se, objašnjavaju iz Vlade, ne bi otvorio put širem povijesnom revizionizmu i daljnjim podjelama u društvu.

'Zbog svoje militantnosti te poticanja mjesta i šire javnosti na prihvatanje ideologije i ciljeva oružane agresije na Republiku Hrvatsku, sporni nadgrobni spomenici i natpisi na njima protivni su i poštivanju prava čovjeka, mirotvorstvu i vladavini prava kao najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske (članak 3. Ustava).' Smatra se da u sadržajnom smislu često predstavljaju 'poricanje hrvatske države te veličanje velikosrpsstva', a da opisani nadgrobni natpisi-poruke,

Od 39 do 'stotine' kratak je put – Stipo Mlinarić Čipe
(Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

pripadajuća grobna ikonografija i simbolika opterećuju hrvatsko društvo već godinama.

Osim Kluba zastupnika SDSS-a, nitko drugi u Saboru nije problematizirao ustaško značenje na grobljima i izvan njih. MILORAD PUPOVAC, saborski zastupnik SDSS-a, postavio je retoričko pitanje: da li će ovim zakonom biti obuhvaćena i znamenja ustaške ideologije na grobnim mjestima i spomenicima?

Kada se krene s primjenom i provedbom zakona, članovi povjerenstva mogu očekivati i prijave na račun ustaških simbola. Već sada možemo uputiti izvršitelje i stručnjake da obrate pažnju na davni skandal sa samoborskog groblja. Još 2018. godine, VID ROŠČAK, evidentirani izgređnik s Bleiburga, sebi je za života podigao neugledan spomenik. Uklesao je svoj lik s ustaškom kapicom i ispisa: 'I na onome svijetu 'Za dom uvijek spremni' s dobrom voljom i božjom pomoći tako nam Bog pomogao i Marija Božja mati za domovinu smo mi Hrvati'. Povjerenstva koja će se uhvatiti u koštac sa spomenicima i spomen-obilježjima što vrijeđaju osjećaje građana, mogla bi donijeti svoj sud i o komemorativnoj praksi udruge Hrvatski domobran, daleko najagilnije u postavljanju i obnovi ustaških spomenika. Idealna je prigoda da se ponovo osvjetli sramota usred Koprivnice. Spomenik poginulim domobranima Koturaške bojne iz Drugog svjetskog rata, s istaknutim ustaškim simbolom, u Koprivnici su 1997. postavili članovi udruženja Hrvatski domobran iz Koprivnice, uz podršku Hrvatske vojske i tadašnjeg HSLSOvog gradonačelnika MLADENA GODEKA. Novostima je koprivnički gradonačelnik MIŠEL JAKŠIĆ (SDP) još prije četiri godine obećao da će se obilježje ukloniti, no to do danas nije učinjeno.

Temelji za sadašnje uređenje Zakona o grobljima udareni su još 2017., kada su predstavnici Udruge dragovoljaca HOS-a, nezadovolj-

ni zbog skidanja HOS-ove ploče u Jasenovcu, zauzvrat zatražili od Vlade uklanjanje 'četničkih' spomenika. Još od tada se ponavlja broj od 39 takvih spomenika koji se, kako se govori, većinski nalaze u istočnoj Slavoniji i nešto manje u Lici. Dolaskom ekstremne desnice na vlast, morbidne ideje o uklanjanju nadgrobničkih spomenika dobile su zakonodavni okvir, a broj spornih obilježja se bez dokaza masovno preuveličava.

STIPO MLINARIĆ ČIPE, saborski zastupnik DP-a, uputio je poziv svim 'Hrvatima i Hrvatima' da u svojim županijama podnesu zahtjeve za uklanjanje spomenika koji vrijeđaju hrvatski narod. Kazao je da će svi takvi spomenici biti uklonjeni te da ih ima oko 50. No nedavno je u Saboru mahao s fotografijama spomenika pa već naveo da ih ima 'na stotine'.

Izrečene laži i širenje panike služe kao poticaj građanima da se daju u potragu za sumnjivim nadgrobni spomenicima. Buduća županijska povjerenstva će imati diskrecijsko pravo da odlučuju. Zasad se zna da će povjerenstva imati pet članova te da među njima mora biti najmanje po jedan povjesničar, povjesničar umjetnosti, arhitekt i pravnik.

U prijedlogu nije jasno definirano koji su to protuustavni i antihrvatski simboli i poruke. Zbog agresivne retorike Domovinskog pokreta i prijašnjeg iskustva s upotrebom ćirilice, pojavio se strah od uklanjanja uobičajenih spomenika ispisanih na tom pismu. Važno je napomenuti da takvi spomenici neće biti predmet ovog zakona, barem se tako obećava, ali zbog preširoko postavljenih ovlasti povjerenstava i otvorene mogućnosti da bilo tko podnese prijavu, nije isključeno da će se naći i zamjerke na račun ćirilice. ■

Fast food za komarce

Otkriveno je da lijek Nitisinone, odobren za liječenje rijetkih metaboličkih bolesti, može i kod niskih terapeutskih doza uzrokovati smrt komarca prenosioca malarije jer uništava ključni enzim koji im je potreban za probavu ispijene krvi. No, kakva je korist od toga da malarični komarac umre nakon što je uštrcao virus?

L EGLI ste u krevet, umorni ste, vruća je noć. Ugasili ste lampu i polagano tonete u san. I onda začujete taj zvuk jurišnog aviona koji juri prema vama, zatim još jedan, pa ih je sve više. Komarci! Nema čovjeka koji ih voli, a velika većina ih i mrzi. Piju nam krv, prenose razne bolesti, malarija je najučestalija. Čovječanstvo ima svoje uspjehe i poraze u borbi s malarijom. Borbe su se vodile isušivanjem močvarnih područja sve dok se nije shvatilo koliko su ta područja važna za biosferu. Danas pokušavamo neka od njih vratiti u život.

Druga borba, vođena kemijskim sredstvima, u jednom trenutku izgledala je potpuno dobivena. Ustanovilo se da kemijsko sredstvo popularno zvano DDT uništava komarce. I ne samo njih već i mnoge druge napasnike i to radi vrlo efikasno. DDT je u upotrebu uveden u drugoj polovini Drugog svjetskog rata da se spriječi širenje malarije i tifusa u trupama i među civilima. Tim se prahom obilato zaprašivalo vode, šume, glave djece kada bi se, kao u mojoj osnovnoj školi, pojavila epidemija ušiju. Lijepo su nas ošišali na nulu i potom zasuli obilatim količinom tog bijelog praha. Godina je bila 1954. ili 1955. i DDT je bio na vrhuncu slave.

Zahvaljujući njemu malarija je bila praktički iskorijenjena u svim zemljama svijeta. DDT je bio u širokoj upotrebi i u poljoprivredi kao pesticid. Malo-pomalo skupljali su se dokazi o njegovom pogubnom utjecaju na populacije raznih životinja, posebno ptica, na stvaranje rezistencije kod komaraca i o drugim lošim učincima u okolišu. Zbog toga su ga postupno potpuno zabranili u gotovo svim zemljama svijeta. Nakon zabrane, u samo godinu dana broj oboljelih od malarije u Africi porastao je s jako malog na osamsto tisuća bolesnika. Borba protiv prenosioca malarije, komarca, nastavlja se i danas.

Bilo bi naivno misliti da komarci uzrokuju samo malariju. Za nju su specijalizirani oni iz roda *anopheles*. Žutu groznicu i dengga ili kostolomnu groznicu prenose tigrasti komarci roda *aedes*. Bolesnik zaražen tim virusom pati od jakih bolova u zglobovima i ima visoku temperaturu, a bolest se može razviti i u hemoragijsku vrućicu. *Aedes* komarac prenosi i zika groznicu koja pogađa trudnice, uzrokujući moguće defekte fetusa. Bolest zvana *chikungunya* također je prenošena *aedes* komarcima. Virus Zapadnog Nila prenose *culex* komarci. Oboljeli iskazuju neurološke smetnje. Japanski encefalitis također prenose *culex* komarci. Vidimo,

dakle, da komaraca ima raznih i da osim što su beskonačno dosadni i grizu ostavljajući crvene točkice po tijelu, mogu biti i vrlo opasni po zdravlje žrtve.

Sve ove gadne bolesti i njihovi prenosioci su tipični za tropska i subtropska područja svijeta. U Hrvatskoj su prisutni *culex* komarci koji prenose virus Zapadnog Nila. Iako ne česti, zabilježeni su neki slučajevi, uglavnom u ljetnim mjesecima. Druga česta vrsta u nas su *aedes* komarci, ali na sreću, pojave denga groznice ekstremno su rijetke.

Svima je poznato da se komarci razmnožavaju u vodama stajaćicama. Ne treba im cijelo jezero ili bara. Dovoljno je da u dvorištu imate neku otvorenu posudu s vodom koju ne mijenjate i eto novih obitelji ispod vaših prozora. Zapašivanje komaraca jedan je od načina da se na velikim površinama smanji njihov broj, međutim takva praksa prilično je upitne koristi, iz brojnih razloga. Prskanje negativno djeluje na pčele i druge oprašivače, upotrijebljeni insekticidi neselektivno djeluju i na ostale insekte iz prehrambenog lanca, razvija se otpornost komaraca na insekticid, on negativno djeluje na zdravlje sisavaca koji su izloženi prskanju itd.

Zbog svega se navedenog borba protiv komaraca odvija na više frontova. Jedna od

strategija je da komarca koji vas ubode kaznite smrću. Naravno, to svi mi pokušavamo kada osjetimo da nam je na koži. Međutim, oni vole djelovati pod okriljem mraka, osim onih tigrastih koji se ne drže tog prešutnog dogovora.

Nedavno je otkriveno da lijek Nitisinone, koji je prethodno bio odobren i namijenjen za liječenje rijetkih metaboličkih bolesti, može čak i kod niskih terapijskih doza uzrokovati smrt komarca *anopheles gambiae*, prenosioca malarije. Nitisinone uništava ključni enzim komarca koji je potreban za probavu ispijene krvi. Jednako je efikasan za sve dobne skupine i za sada je najefikasnije sredstvo za ovakav način ubijanja komaraca.

To su sve bila laboratorijska istraživanja i čovjeka zbilja raduje da se ozbiljno radi na tome da se malarija može u principu suzbiti na još jedan način. Ja sam ipak skeptičan u odnosu na ovo kao praktično rješenje. Prvo pitanje koje čovjeku odmah padne na pamet jest kakva je korist od toga što malarični komarac umre nakon što me ugrizao, uštrcao mi virus i napio mi se krvi. Drugo pitanje je kolika je korist ako recimo deset milijuna ljudi bude ubodeno i deset milijuna komaraca tako usmrćeno, ako znamo da komaraca ima mnogo puta više nego ljudi. Možda će se rješenje naći u tome da se komarcima ponudi prava ili umjetna krv zaslađena Nitisinoneom, nešto kao *fast food* restoran za komarce, pa da izaberu to kao lakši način prehrane nego borbu s debelom kožom ljudi i životinja. No mi znamo kako je dovoljno da nekoliko komaraca preživi Nitisinone pa da se razvije nova otporna vrsta. Baš kao i kod bakterija i mnogih drugih vrsta. Zapravo svih danas živućih vrsta. One koje su nestale ili nisu bile evolucijske sreće ili smo ih mi pobili.

I na kraju još nešto, zapravo najvažnije. Komarci su dio prehrambenog lanca. Od njih žive ribe, vodozemci, ptice, gmazovi, šišmiši i još poneki pauk. I ovo sigurno niste znali: mužjaci komaraca piju nektar cvjetova i pomažu oprašivanju. To je naročito značajno u području Arktika u kojem nema drugih oprašivača. Zato vas molim da kada putujete Arktikom i čujete zuj komarca, nemojte ga nagraditi pljeskom, nego mu dajte šansu da nađe neki lijep neoprašeni cvijet. Da nam bude ljepši ovaj svijet. ■

Ženka komarca *culex*, koji prenose virus Zapadnog Nila, u stajaćoj vodi Annapolisa, SAD (Foto: Imago/NIH-NIAID/Image Point FR/BSIP/ImagoStock&People/PIXSELL)

ИНФОРМАТОР

Борис Павлић, Нина Чоловић и Милорад Пуповац

Натукница за ЖИВОТОПИС

Књигу Бориса Павлића 'Хомо Либер – Из оставштине Славка Голдштајна', представили су Весна Пусић, Нина Чоловић и Милорад Пуповац

ВАЖНА карактеристика Славка Голдштајна био је непобједиви оптимизам праћен духовитошћу, фином иронијом и аутоиронијом. Ова књижица је заправо натукница за његов животопис, чак није ни скица. Ја се надам да ће послужити заинтересираним истраживачима. Било би нужно објавити темељиту и до краја истражену биографију човека који иде уз бок највећих еуропских интелектуалаца – казао је новинар БОРИС ПАВЕЛИЋ, аутор књиге 'Хомо Либер – Из оставштине Славка Голдштајна', на промоцији у загребачком Српском културном центру 9. априла.

Павлићева књига, у издању Српског народног вијећа те Накладе Јесенски и Турк, доноси преглед богате грађе коју је истраживач и публицист Славко Голдштајн 2016. предао на чување Архиву Срба у Хрватској. Опремљена је многобројним фотографијама и документима, укључујући приватне документе и кореспонденцију.

Уз модерацију главног уредника Вида тв НИКОЛЕ БАЈТЕ, који је уједно и уредник овог издања, о књизи и сјећањима на једног од најсвестранијих и најангажиранијих интелектуалаца с ових простора, говорили су ВЕСНА ПУСИЋ, бивша министрица вањских послова, МИЛОРАД ПУПОВАЦ, донедазни председник Српског народног вијећа, лингвисткиња НИНА ЧОЛОВИЋ и аутор књиге. Издање које је приредио Борис Павлић настало је из 38 архивских кутија које је Голдштајн 2016., годину дана прије своје смрти, поклатио Архиву Срба. Све вриједну грађу су тематски и хронолошки уредили ИГОР ДРВЕНЦИЈА и ЈАНА ЈУРЧЕВИЋ.

Павлић је казао да је детаљно обрадио све кутије. Сматра да је та грађа драгоцен извор за цијелу лепезу друштвених догађаја у Хрватској и Југославији у другој половини 20. стољећа и на почетку 21. За њега је био фасцинантан један говор који је пронашао. Оригиналан рукопис, исписан наливпером, представља говор Славковог прадеда АРОНА РАЈХА који је он, у име жидовске заједнице, одржао на отворењу Свеучилишта у Загребу. Нина

Чоловић, истраживачица с Института за етнологију и фолклористику, била је запослена у Архиву Срба када је Голдштајн био редован гост и сурадник у њеном уреду. — Колега Дрвенција и ја смо разговарали са Славком о његовом одрастању и животу. Повратак на разне тачке његовог живота се одвијао паралелно с нелагодом у вези данашњих политичких збивања. Примјећивао је огроман пораст повијесног ревизионизма и негацију Холокауста и антисемитизма. Због тога је био јако посвећен да вријеме искористи што адекватније како би написао књигу посвећену логору Јадовно, мјесту гдје је његов отац страдао – присјетила се Чоловић, додајући да је Голдштајн стекао повјерење у СНВ јер је знао да ће његови материјали у Архиву Срба бити на сигурном те лако доступни будућим истраживачима.

Милорад Пуповац је рекао да је Голдштајн задужио Хрватску и оставио неку врсту тестаментна својом књигом '1941. – Година која се враћа'. Подсетио је да је овај хисторичар имао најважнију улогу у обнови Јавне установе спомен-подручје Јасеновац, меморијалног комплекса, а онда и комеморирања највећег мјеста страдања у НДХ.

— Славка је изразито бринуо негационизам у односу према злочинима почињен од НДХ према Србима, Жидовима, Ромима и антифашистима различитих националности, у првом реду хрватске. Како би се избјегло сукобљавање око броја страдалих, Славко је сматрао својом задањом да се дође до приближне бројке која неће бити оспоравана. И заправо се дошло до тог броја (83.145, оп. а.) и то је његова велика заслуга. Својим ауторитетом и знањем у великој је мјери допринио томе да се појединачни попис, без обзира што није потпун, устали као опћеприхваћен и да то прихваћају службене власти, неовисно о томе како се према том питању односе – објаснио је Пуповац.

Голдштајн је почетком 1990-их био главни уредник Еразмуса – часописа за културу демократије. Весна Пусић је блиско сарађивала с њим и с ОЗРЕНОМ ЖУНЕЦОМ, а први број њиховог часописа изашао је у априлу 1993. Пусић је навела да је њихов рад у тешким временима био показатељ да јавни ангажман никад није узалудан. Сматра да ће Павлићева књига послужити као драгоцен водич за будуће истраживаче који би требали написати биографију Славка Голдштајна.

Славко Голдштајн (Сарајево, 1928. – Загреб, 2017.) био је партизански борац, новинар и уредник, филмски режисер и сценарист, економист и привредник, главни уредник и директор угледних издавачких кућа, први човјек жидовске заједнице,

оснивач прве хрватске постсоцијалистичке странке, покретач часописа и новина, плодан писац, есејист и публицист, ангажиран и снажан глас разума који је у јавности промицао највише интелектуалне и етичке стандарде.

■ Ања Кожул

Пола доприноса назад

У оквиру Јавног позива за подстицање предузетништва Општина Борово локалним предузетницима враћа 50 одсто износа уплаћених доприноса

НАЧЕЛНИК Општине Борово ЗОРАН БАЊАНОВИЋ уручио је 10. априла у Културном центру уговоре боровским привредницима који су остварили право на финансијска средства из општинског буџета путем Јавног позива за подстицање привредног развоја у 2025. години. Ово је четврта година како Општина Борово додељује бесповратне подршке привредницима. Ове године уручена су 72 уговора, за шта је у буџету обезбеђен износ од 70 хиљада евра.

— Циљ Позива је поврат 50 одсто доприноса свим привредним субјектима регистрованима на подручју Општине, који их уплаћују за себе или запослене раднике. Овакав начин помоћи на подручју Вуковарско-сремске жупаније проводи само Општина Борово, руководећи се Законом о Граду Вуковару, којим је тамошњим привредницима омогућен поврат – објаснио је иницијативу стимулисања предузетништва начелник. Иако мера финансијски оптерећује општински буџет, Бањановић сматра да је с обзиром на број субјеката и њихову старосну структуру, реч о добро уложеном новцу. Подсетио је да је прошле године Општина доделила 61 уговор што је било 11 мање у односу на ову годину.

— То нам говори да предузетнички дух у Борову постоји. Иако су то углавном мали привредни субјекти са мањим бројем запослених, битно је да виде шансу у овим подстицајним мерама за бављење приватним предузетништвом – истакао је први човек Општине Борово. Уговор о суфинансирању потписала је и СВЕТЛАНА ШУПИЦА, власница Дома за

Потписивање уговора

старије и немоћне особе у Борову који запошљава седам особа које брину о 20 корисника.

— Јако је лепо знати да локална самоуправа подржава мале предузетнике. Подршка за повратак половине доприноса је итекако значајна свима који послују, а с обзиром на услов да не смемо имати дуговања, то показује да је реч о подупирању здравог предузетништва – нагласила је Шупица.

■ Сенка Недељковић

Бесплатна правна помоћ

Одбор за људска права зво-а наставља циклус бесплатних правних помоћи по општинама

ОДБОР за људска права Заједничког већа општина Вуковар, у мају ове године наставиће да проводи акцију пружања бесплатне правне помоћи у општинама на подручју Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније. Сваком припаднику српске заједнице биће омогућено да исказе евентуалне проблеме правне природе и да му стручне особе помогну. Према утврђеном распореду, почетак пројекта је 7. маја у Борову, а завршиће 30. маја пружањем правне помоћи у Дарди.

Председник Одбора за људска права зво-а Љубомир Ајдуковић

— У сарадњи са Општинама и мањинским већима која делују на подручју јединица локалне самоуправе проводимо пружање бесплатних правних савета, што је део наших редовних активности – рекао је председник споменутог одбора, правник ЉУБОМИР АЈДУКОВИЋ. На тој функцији налази се две године, а ово му је трећи циклус активности које проводи на терену. — Одлазак на терен инициран је због чињенице да већи број грађана, наших сународника тражи помоћ Одбора у саветима везаним уз правну регулативу – рекао је Ајдуковић. Према досадашњим искуствима, грађани најчешће имају

ИНФОРМАТОР

правне недоумице везане уз имовинско-правну процедуру до проблема простетких из радно-правног односа, причему предњаче питања из сфере пензионог система.

— Наша правна помоћ се односи на информисање корисника о проблематици с којом се суочавају до помоћи у попуњавању одређених формулара из управно-правне сфере – објаснио је начин рада Ајдуковић.

■ С. Н.

Годишњица пробоја Сремског фронта

Антифашисти у Илоку и Вуковару обележили су 80. година од пробоја Сремског фронта, након чега је врло брзо ослобођен и Вуковар

У ОРГАНИЗАЦИЈИ Савеза антифашистичких бораца и антифашиста Републике Хрватске и Заједнице удружења антифашистичких бораца и антифашиста Вуковарско-сремске жупаније, 12. априла је обележена је 80. годишњица пробоја Сремског фронта и ослобођења Вуковара у 2. Светском рату. Програм је почео пријемом у Граду Илоку, након чега су делегације антифашиста положили венце код Споменика и костурнице борцима Црвене армије, који су сахрањени у гробници илочки тврђаве у старој језгри града. Потом је одана почаст борцима на партизанским гробљима у Илоку и Шаренграду, те код споменика у излетишту Ловка. Програм централне манифестације одржан је испред Спомен-костурнице жртва Дудика, бораца 5. Војвођанске бригаде и бораца Црвене армије, на Тргу жртва фашизма у Вуковару. — Овај споменик је симбол борбе за живот и слободу. Ту смо да изразимо дужно поштовање борцима и невиним жртвама. Пробој Сремског фронта био је једна од најзначајнијих битака, јер је за 182 дана

Годишњица
чувеног пробоја

погинуло више од 14.500 бораца – рекао је Ђокић. Истакао је значај неговања културе сећања, јер би у противном они, који су погинули борећи се за слободу или убијени злочиначком руком, били заборављени.

— Нека међу људима и народима владају слобода, мир и љубав, као залог за бољу и срећнију будућност – рекао је председник Заједнице удружења антифашистичких бораца и антифашиста Вуковарско-сремске жупаније. О значају овогодишњих јубилеја, везаних за Народноослободилачку борбу, говорио је председник Савеза антифашистичких бораца и антифашиста Републике Хрватске, Фрањо Хабулин.

— Ако узмемо у обзир чињеницу о 55 милиона људи, који су изгубили животе у Другом светском рату, онда је то била катастрофа. На нашем простору Народноослободилачка војска и партизански одреди дали су огроман допринос победи антифашистичке коалиције – поручио је Хабулин. Након програма и полагања венаца на костурници код вуковарске болнице, у Парохијском центру постављена је изложба 'Путевима антифашизма' те одржана Свечана академија на којој су додељена признања за допринос у неговању вредности антифашизма и културе сећања на НОБ-у те ширење идеје антифашизма међу народима и грађанима.

■ С. Недељковић

Трећа сезона 'Илегале'

Драмске шетње Загребом посвећене су илегалном отпору у вријеме Другог свјетског рата

Г РАЂАНИ који су суботње послијеподне искористили за шетњу центром Загреба, са занимањем су пратили групу од двадесетак људи које су пратили камерман, фотограф и сниматељ тона. Група је на одређеним мјестима застајала, да би се млада жена у уочљивој црвеној француској капици обратила осталима из групе. То је значило да се у току трећа сезона 'Илегале у Загребу', односно шетњи с елементима казалишне игре кроз које је публика упозната с илегалним акцијама што су се током Другог свјетског рата одржавале у окупираном Загребу.

Овај пројект уприличен је поводом предстојеће 80-годишњице ослобођења града, како би подсетио на одређене његових грађана за борбу против фашизма; од акција, често врло спектакуларних па до уходаних канала којима су на ослобођену територију пребацивани будући борци, оружје и лијекови. Учесници 'Илегале' тако су код некадашње зграде Главне поште могли сазнати много тога о диверзији која је 14. септембра 1941. дословно одјекнула градом и у којој је уништена телекомуникациска опрема. Било је ријечи и о чувеном нападу на Усташку младеж код Ботаничког врта

Глумци Данијел Љубоја и Сретен Мокровић

и спаљивању дрвеног стадиона на Максимиру.

Осим што је Вања Будимир у улози илегалке водила публику на бројне локације отпора и страдања, одвела их је у два интеријера у којима се одигравају два казалишна дијела. Један расвјетљава замршену шпијунску мрежу, а други даје интимни приказ емпатије Загребчана према српској дјечи с Козаре и других подручја, спасене у акцији Диане Будисављевић.

'Илегала у Загребу' је ауторски и продуцентски пројект НАТАШЕ ПУШКАР, реализиран је кроз програм Вијећа српске националне мањине Града Загреба. У тиму су такођер режисерка СЛАЂАНА КИЛИВАРДА, а глуме СРЕТЕН МОКРОВИЋ, ДАНИЈЕЛ ЉУБОЈА, ДУШАН ГОЈИЋ и ИВАНА ГУЛИН уз глумачки допринос повјесничара ИГОРА ДРВЕНЦИЈЕ. Драмске текстове је написала АНА ПРОЛИЋ.

■ Н. Јовановић

Јасеновац није био табу

Они који се искључиво боре за бројке жртва Јасеновца заправо не маре пуно за њих, речено је на трибини 'Јасеновац – 80. годишњица пробоја из логора смрти'

С КАРЕДНО је да ни након 80 година нисмо до краја побројали жртве Јасеновца, а они који се боре за бројке жртва, заправо не маре пуно за њих, речено је на трибини 'Јасеновац – 80. годишњица пробоја из логора смрти', у Привредниковом дому у Загребу.

Због спријечености, хисторичарка НАТАША МАТАУШИЋ послала је поруку с описом задњих сати логора и судбина највећег дијела тамо заточених. Постојала су два пробоја – први 22. априла 1945. ујутро из логора, а други истог дана увечер из погона Кожаре у самом мјесту Јасеновац. Претходну вечер усташе су побили задњу групу заточеница. Ујутро је АНТЕ БАКОВИЋ позвао у пробој у који је кренуло шестотињак од укупно 1.073 логораша, од којих се само 117 домогло слободу, а преосталих 470 болесних је

побијено. Слободе се након пробоја докопало тек 11 логораша из Кожаре. САША КОСАНОВИЋ, који је модерирао трибину, појаснио је да је Баковић након рата проглашен народним херојем и да му је на родној кући у Сињу постављена спомен плоча коју су 1990. скинули, да би потом била враћена.

Владика пакрачко-славонски ЈОВАН подсетио је на МИЛУ РИСТИЋА, човјека који је у пробоју убио усташу и отео му митраљез. Подсетио је и на ЈОВАНА МИРКОВИЋА, предратног управника Спомен подручја и цитирао његову изјаву да 'Јасеновац није био табу тема јер је прије рата

С Привредникове трибине

спомен подручје посетило преко милион људи и да је имао своје мјесто, заједно са Сутјеском и Неретвом, али је владао табу приступ', односно 'апстрактна идеја представљања жртва и злочинаца јер се сматрало да не треба будити свјежа сјећања'.

Народ је долазио прије и након што је споменик Камени цвијет саграђен, подсетио је владика који се осврнуо и на споменик који је почетком 50-их постављен у Старој Градишки, али нитко није знао да су под њим скупљене кости логораша истоименог логора.

Нажалост, Јасеновац је у центру пажње само од 20. априла до 1. маја па потом остаје заборављен за следећу годину, а њиме се баве само они који су томе посвећени. Било је ријечи да се владика Јован и појешки бискупи, прво Антун Шкворчевић, а сада Иво Мартиновић, заједно помолу за жртве Јасеновца.

Некад је постојао споменички комплекс Козаре, Градине и Јасеновца, док је данас то распарчано, па уз Градину, постоје Спомен подручје, православни манастир, мање позната зграда Кожаре, обновљена зграда усташке болнице те Ромски меморијални центар Уштица, па човјек тек кад све то види, схвати што је логор био, оцијенио је владика.

■ Н. Ј.

Обишли Јасеновац

Едукативни посјет пакрачких полазника Програма плус обухватио је обилазак манастира Јасеновац и Спомен подручја

Едукативни посјет јусп Јасеновац

У оквиру Програма плус Српског народног вијећа, полазници тог програма из Пакраца су 12. априла посетила Јасеновац као мјесто дубоког историјског значаја и сјећања. Едукативни посјет обухватио је обилазак манастира Јасеновац, Спомен подручја, као и посебно осмишљен историјски сат.

Како је рекао водитељ Програма плус за Пакрац Далибор Харамбашић, у манастиру је дјецу срдечно дочекала монахиња Сара која их је провела кроз манастирски комплекс, Истраживачку библиотеку посвећену тематици Другог свјетског рата на подручју бивше СФРЈ, Музеј и остатке некадашње усташке болнице – апотеке, једине сачуване грађевине из тог периода, у којој се и данас може видјети оригинална Давидова звијезда.

— Овај тренутак оставио је снажан утисак на ученике, служећи као аутентично свједочанство једног мрачног периода историје – истиче Харамбашић. Након увода, ученици су обишли Спомен подручје, запалили свијеће и поклонили се невиним жртвама. Овај чин поштовања био је увод у историјски сат, осмишљен да код дјеце развије разумијевање о важности памћења, поштовања и толеранције.

— Послије тог сата услиједила је ликовна радионица на отвореном на којој су дјеца цртала Камени цвијет – симбол страдања, бола, али и наде. Кроз умјетност дјеца су изразила своје емоције и доживљаје, остављајући снажан особни траг о овој посјети – рекао је. Изложба тих радова бит ће уприличена у Српској кући у Пакрацу, поводом годишњице пробоја логораша.

■ Н. Ј.

Традиција и здравље

У Пакрацу је почео сдф-ов програм 'Рада' усмјерен развоју социјалног подухвата кроз сушење воћа, поврћа и љековитог биља

У пуној дворани Српске куће у Пакрацу, 10 априла одржана је почетна конференција иновативног програма 'Рада', усмјереног на промоцију

здравих навика, очувања локалне гастрономске баштине, као и развој социјалног подухвата кроз сушење воћа, поврћа и љековитог биља.

Програм проводи Српски демократски форум (сдф), а окупуља дјецу, младе, жене, пензионере и све заинтересираних с подручја Пакраца, Липика и ширег подручја западне Славоније. Назив програма симболизира рад, оптимизам, труд и стваралаштво, истичу из сдф-а. Пожешко-славонски дојупан Никола Ивановић наглашава социоекономски значај програма за подручје Пакраца, Липика, али и цијеле западне Славоније.

— Овакве иницијативе не само да подстићу очување традиционалних знања и локалних ресурса, већ и отварају могућности за samozапосљавање, додатне изворе прихода и јачање локалне економије. Врло је важна и међугенерациска сурадња, гдје старији преносе знања о сушењу воћа, поврћа и љековитог биља, а млађи уносе нове идеје и енергију. Кроз конкретан рад и едукацију, заједница добива алате за одрживи развој, а наши крајеви прилику за нови живот – нагласио је Ивановић. У име организатора, Јована Поповић из сдф-а је нагласила колико јој се идеја допала јер повезује локалну заједницу и практичне вјештине корисне за свакодневни живот. Водитељ програма Далибор Харамбашић представио је главне фазе програма – од мотивационих радионица и едукација, преко конкретних активности у сушари, до развоја аутентичних производа и сувенира.

Миљка Главаш је, као дипломирана прехранбена технологиња, говорила о важности правилног сушења намирница, предностима ове методе конзервирања, као и потенцијалу локалних биљних култура јабуке, крушке, шљиве, мркве, лука, рајчице, коприве, камилице и других.

У наредним мјесецима у Друштвеном дому у Крагују, гдје је смјештена сушара,

у оквиру програма, одржат ће се седам едукативних радионица које ће обухватити теме од избора биљака, преко техника сушења и чувања намирница, до дизајна амбалаже и тржишног пласмана. Уз едукације предвиђено је више од четрдесет дана кориштења сушаре, гдје ће учесници стечена знања моћи примјењивати у пракси сушећи локално воће, поврће и љековито биље те креирајући производе који ће бити препознатљиви по свом славонском поријеклу и квалитету.

■ Н. Ј.

Васкршња радионица

Шарана јаја и остали креативни радови настали на радионици биће изложени на Васкршњем пријему вснм-а Сплита

У СУСРЕТ највећем хришћанском празнику Васкрсу, Градско вијеће српске националне мањине у Сплиту организовало је у својим просторијама Васкршњу радионицу о шарану јаја за дјецу која похађају репетиције из математике и енглеског.

— Састали смо се на Цвјетну недјељу, најприје у цркви, а затим у Вијећу, као увод у прославу Васкрса у сљедећу недјељу – рекао је предсједник гвснм-а у Сплиту Илија Борковић те додао да ће Вијеће и ове године организовати Васкршњи пријем.

— Традиција нам је да се окупујемо на Васкршњи понедјељак када позовемо чланове Вијећа, све чланове заједнице, а исто тако и све пријатеље да нам се придруже уз добру храну, обојена јаја, кухану шунку, вино те једни другима честитамо највећи дан за све хришћане – истакао је Борковић који је честитао Васкрс свима који га обиљежавају. Замјеник предсједника гвснм-а у Сплиту Зоран Ненадић који је био један од водитеља радионице, рекао је да ће шарана јаја као и остали креативни радови настали на овој радионици, бити изложени у просторијама Вијећа на Васкршњем пријему.

Подсјетио је да су репетиције из математике и енглеског бесплатне, да су намијењене основцима и средњошколцима те да су у склопу Програма плус у организацији Одјела за образовање снв-а. Репетиције се одржавају сваке суботе у просторијама гвснм у Сплиту, за математику је задужен Ненадић, а за енглески језик професорица Ана Кришто из Грахова. Вијеће ће и током љета организовати низ креативних радионица.

— И ове године смо аплицирали за један пројекат према Управи за дијаспору и Србе у региону Владе Србије под истим називом као и претходних година 'Креативно љето у Вијећу српске националне мањине Сплит'. У оквиру тог пројекта планирамо организовати излет у Смиљан у Лику у септембру, а креатив-

Конференција у Пакрацу

Водитељи радионице и дјеца

не радионице одржаваћемо након завршетка школске године, од јула до краја августа – рекао је Ненадић. Професор Ана Кришто која је заједно с Ненадићем била водитељ Васкршње радионице, рекла је да се дјеца радо одазивају на креативне радионице које организује вснм у Сплиту јер се тако друже и уче о култури свог народа.

■ Маја Ковачевић Гудељ

Педагог и писац

Петар Фехир објавио је прозну књигу о искуствима педагошког рада с дјецом избјеглом у Шведску

У БЈЕЛОВАРСКОМ Српском културном центру представљена је књига 'Самодошли', хрватско-шведског писца и пјесника ПЕТРА ФЕХИРА. Књига је недавно објављена у наклади вировитичког Студијског института за новинарство, културу и образовање, а чине је четири приче о прогнаној, расељеној и избјеглој дјечи која су без скрбника из ратом и економском кризом захваћених земаља, пристигла у Шведску. Радећи као педагог с том дјецом, Фехир је прикупио њихове тужне судбине и преточио их у дјело снажног емотивног набоја.

— Имао сам прилике пратио њихов процес адаптације и интеграције у шведско друштво. Ова књига је резултат тог искуства и амбиције да схватимо да они нису бројеви који ће наштети економији и демографији те да се не смијемо плашити да ће се помијешати с нама јер смо ми чисти, најљепши и најбољи на свијету. Желио сам написати нешто што пружа другачије свјетло на мигранте и говорити о људима, њиховим сновима, стањима, патњи па и о срећи – казао је Фехир. Истраживања показују да су дјеца утврђени висока преваленција посттрауматског стресног поремећаја, анксиозност и депресија.

— Неријетке су потешкоће са спавањем, прехраном и концентрацијом, а забиљежене су и суицидне мисли и самоповређивање. Оно што им је заједничко је одвојеност од родитеља, обитељи, језика, културе и стила живота. Посебно је про-

ИНФОРМАТОР

Игор Гало и Петар Фехир

блематичан период дезоријентације у сусрету с новом земљом, новим језиком, новом културом, новим начином живота – додао је аутор.

Приче су писане у форми стиха јер, како је то примијетила лекторица и рецензентица, др.сц. КОРНЕЛИЈА ПИНТЕР, Фехир је у књижевно-стваралачком смислу познатији као пјесник па се у таквој форми осјећа сигурним и лакше може изразити своју мисао. О књизи је говорио други рецензент РАДОВАН ДОЖУДИЋ. Уломке је читао глумца ИГОР ГАЛО.

■ Горан Газдек

Ликовни јубилеј

Обиљежено је двадесет година рада Ликовне колоније Петар Добровић Дарда

УПРОСТОРИЈАМА СКД Просвјета, пододбор Осиек, отворена је ретроспективна изложба слика Ликовне колоније Петар Добровић Дарда. О изложби је говорила Рада Марковић, академски сликар и секретар Пододбора СКД Просвјета Дарда, која је главни организатор ликовне радионице.

На изложби је представљено 13 слика са укупно 20 радова у различитим техникама и мотивима. Историчар и ликовни критичар ПЕРО МАТИЋ из Дарде је истакао да је изложба међународног карактера. Заступљени су академски сликари, али и сликари аматери. У више радова мотив је барањски пејзаж, а део радова спада под импресионизам те експресионизам.

Петар Добровић је био српски сликар

Перо Матић
и Рада Марковић

и политичар. Један је од водећих представника модернизма југословенске уметности између два светска рата. Као представник колоризма, био је познат по портретима и пејзажима, а у раним годинама био је импресиониста и кубиста. Писао је и ликовну критику. Ликовна радионица успјешно делује у оквиру СКД Просвјета пододбор Дарда, и по броју радова, којих је више стотина, једна је од најплодоноснијих. Отварању изложбе присуствовало је 20-ак чланова и гостију међу којима и три сликара.

■ Зоран Поповић

Годишњица Програма плус

У вировитички Српски културни центар долазе дјеца из цијеле Вировитичко-подравске жупаније

УВІРОВИТИЧКОМ Српском културном центру пригодним је дружењем родитеља и дјеце, уз слаткише, сокове, грицкалице, тарту и игре у дворишту зграде, обиљежена прва година пројекта Програм плус, бесплатног програма подршке образовању на српском језику и ћириличном писму, у организацији Одјела за образовање Српског народног вијећа и СКД Просвјете. Ликовно – креативне радионице и учење ћириличног писма одржавају се петком, а водитељица је МАЈА ГИБАНИЦА. У Вировитицу долазе дјеца из цијеле Вировитичко-подравске жупаније, а у програмима могу судјеловати дјеца свих националности.

— Програм се темељи се на сувременим педагошким методама којима интегрисамо различите стилове учења. Пројектом прије свега желимо да се дјеца што више међусобно друже. Гледамо и пратимо њихове интересе и потребе па им помажемо и у рјешавању школског градива. На крају ћемо им организирати и изложбе да сви виде што смо то радили на креативним радионицама. Организирали смо и један заједнички излет у Крапину. Дјеца су одлично прихватила овај вид дружења па ћемо с пројектом наставити и ове године – каже водитељица Маја Гибаница.

■ Г. Газдек

Сланина од 54 кг

‘Принцеза пушнице’ је најмаснија, најсласнија и наравно најтежа – сушена сланина

БАРАЊА, крај између Драве, Дунава и мађарске границе, има амбиције да постане перјаница хрватског континенталног туризма. А да би се то постало и о(п)стало треба, између осталог, различитим манифестацијама привлачити како домаће становништво, тако и туристе из других крајева и иностранства. А тога у Барањи већ има у изобиљу. Тако је било и прошлог, предускрсног викенда. У суботу је, на примјер, на главном беломанастирском Тргу слободе организован Ускрсни корзо, на коме је било штандова с домаћим производима и забаве за посјетиоце и дјецу.

Сљедећег дана, у недјељу, у Поповцу је организован ‘Ускрсни сајам’, на ком су – уз забаву за младе и одрасле – подијелени ускрсни пакетићи за сву дјецу из те општине, док је локално Ловачко друштво ‘Јастреб’ све посјетиоце почастило – чобанцем од дивљачи. А чобанца од дивљачи, граха из ћупова, шарана у рашљама, кобасица печених у котлу и лангошица могло се истог дана појести – додуше уз плаћање – и у етноселу Каранцу подно Барањске планине, у коме је на ливади код Цркве Светог Доната организован надалеко познати Прољетни вашар. На чак 80 штандова нудили су се домаћи производи и све оно што се иначе продаје на вашарима, али су највише пажње изазвали сухомеснати производи барањских куллинара. И у Каранцу је било забаве за посјетиоце, нпр. наступ познатог гајдаша Филипа Голубова ЦАРА, али и такмичења за госте и излагаче. Прво су се жене надметале у томе која ће дуље испруженим рукама држати шунку тешку шест килограма, а онда су то исто радили

Принцеза пушнице на
Прољетном вашару у
Каранцу

и мушкарци, само што је њихова шунка имала – девет килограма.

Врхунац је био у 12 сати кад се бирала – ‘Принцеза пушнице’. То је најмаснија, најсласнија и наравно најтежа – сушена сланина. При вагању кренуло се од оних најмањих од рецимо девет и 13 килограма, па преко тешких од 27,9 килограма, до праве капиталке од 54 и пол килограма, какву је на такмичење пријавио побједник Дино Мартић из Кнежевих Винограда, који је изјавио да је његова сланина била тешка 75 килограма кад је стављена на сушење.

■ Јован Недић

Stogodnjak (786)

18. 4. – 25. 4. 1925: ‘Прије рата и за вријеме рата успјело нам је срушити Austro-Ugarsku и наћи своју слободну домовину. Међутим, шта ће нам и она кад у нjoj немамо станова...Ја не знам како други, али ја сам већ побудалио од тога стамбеног питања...За мене, без krova над glavom, био је идеал да нађем стан gdje биh радио и gdje биh се mogao odmoriti nakon posla.’, пише у новинама један бескућник о својим стамбеним mukama, па наставља: ‘Наћи стан, то је данас права umjetnost. Dakle, најpriје морате имати rođака у kojoj било stranci. Onda, да ‘prišapnete’ nešto у džep nekom advokatu. Zatim, да имате toliko novaca да unaprijed platite stanovanje у kućama koje се oglašavaju у novinama. Krenem tako у novu potragu за станом. Mila majko, kroz što сам sve pritom prošao. Najpriје у стамбеном uredu: ту су ме ‘zaveli’, hoću reći – ubilježili су moju molbu, а мене ‘zaveli’, prevarili, и то doslovno. Onda сам otišao kod pokrajinskog namjesnika да protestiram, što су ме ‘zaveli’, па zaboravili. Tu сам prošao као Kočićev David Štrbac. Čekam, namjesnik zauzet, па dalje čekam, а он и dalje zauzet. I тако danima... Krenuo сам potom да нађем стан preko novinskog oglasa. Један ми се učinio jako obećavajući. Pisalo је: samo par časaka од tramvaja! Sjeo сам у tramvaj и vozio се cijeli sat, а од tramvaja до стана zamalo nisam polomio noge да dođem на traženu adresu. Kad сам ušao у стан odmah сам rekao gazdi: ‘То је jako daleko од tramvaja.’ Gazda се samo začudio и rekao: Daleko? Та vi сте mlad čovjek. Vama је lako pješачiti.’

* могу ли у Jugoslaviji žene biti – sutkinje? На то питање све češće се traži odgovor, osobito nakon što је у nekim sudovima, као primjerice у zagrebačkom, iskrsnuo problem oko imenovanja dviju dama на mjesto – sutkinja. ‘Nakon godinu dana što im га zakon propisuje да rade као prislušnice, obje су položile sudački ispit... Međutim izgleda да kod pozvanih faktora prevladava ispravno mišljenje, да žena prema zakonu не može biti sucem. Naš zakon, naime, izričito traži – prema tumačima sadašnjeg kaznenog procesualnog prava – да је као prvi uvjet за vršenje funkcije stalno namještenog kaznenog suca – muški rod. Dakle, zakon govoreći о sucima не samo да uvijek upotrebljava gramatičnu oznaku muškog roda, nego то и izričito naglašava...’

* Savka Perišić, čistačica tramvajskih vagona, pronašla је на beogradskoj topčiderskoj stanici, ispod tramvajskog sjedala у kolima broj 121, torbu у kojoj су bili nekakvi papiri, али и – 1.700.000 dinara! I dok је žena zbunjeno gledala у novac prišao joj је nepoznati muškarac srednjih godina, у друштву с nekom gospođom, и upitao је да ли је pronašla njegovu torbu. Potvrдно је kimnula glavom и pružila mu torbu, а он njoj ispisao potvrdu да је ‘od nje primio torbu с papirima и novcem’. У potpisu је stajalo: Pavle Radić. Kad су novinari poslije upitali Radića за taj događaj, он im је odgovorio: ‘Niti сам bio на Topčideru, niti знам за bilo kakvu torbu с milijunima.’

■ Đorđe Ličina

Буџетска идила

Прошле су готово пуне четири године од посљедњих локалних избора. Грађанима 128 хрватских градова и 428 опћина ваља поново изаћи на бирачка мјеста. Нетом завршени мандат већина ће градоначелника и начелника вјеројатно оцијенити и више него позитивним. Иако је започео у доба још важећих корона ограничења, врло брзо су се ствари окренуле набоље, па су стотине опћина и градова забиљежили енормна повећања прорачуна услјед неколико симултаних фактора.

Након увођења еура 2023. године Хрватску је задесио вал поскупљења, који се из мјесеца у мјесец прометнуо у високу стопу инфлације, што је довело до огромних пуњења јавних прорачуна. Раст плаћа, раст пдв-а и раст цијена свих услуга напунио је локалне прорачуне, а онда су стигле нове милијарде еура. Хрватска је кроз План опоравка и отпорности који је скован као одговор на пандемијску кризу инкасирала додатних 10 милијарди еура за проведбу 84 државне реформе и 253 додатна улагања. Од 10 милијарди еура, колико се слило у државни и локалне прорачуне, 5,8 милијарди била су бесповратна средства, а 4,2 милијарде зајмови које ћемо отплаћивати до 2048. године.

Толика количина новца, успркос свеprisутној корупцији, нашла је свој пут до јавних инвестиција диљем Хрватске, па већ годинама свједочимо новим пројектима у подручјима gospodarства, јавне управе, образовања, здравства и обнове. Граде се или обнављају болнице, јавне институције, граде се нове прометнице и поправљају старе. Многи градови, поготово они који на власти имају подобно политичко водство, удупљали су своје прорачуне, на начин да им пола прорачуна чине властита средства, а половину помоћи из еу, како се та средства биљеже у градским прорачунима. Немогуће се отети дојму да је читав План отпорности и опоравка скројен на начин да се новац потроши у заданом року и по правилима, а на што ће исти бити потрошен, то и није превише битно. Тако имамо ситуације да многе локалне управе симултано проводе више пројеката, што често онемогућава нормалан живот заједнице: свакодневно наилазимо на блокиране цесте и сличне инфраструктурне радове узроковане навалом јавних радова. Посљедице, грађани су задовољни, багери на улицама и скеле на фасадама стварају дојам да се гради, ради и напредује. У што се новац улаже и одакле уопће такве количине новца није нешто о чему ће размишљати просјечни бирач. Док год новца има, све је у реду. Управо зато ће многи градоначелници и начелници рутински обновити своје мандате без обзира на кампање које ће се водити сљедећих неколико тједана. Ова година је идеална за изборе јер се у десетима градова и опћина управо довршавају значајни пројекти које ће владајући користити као свој предизборни програм.

Будући да ће финансијска средства из Плана опоравка и отпорности бити трошена све до 2026., до тада ће трајати и идила у прорачунима локалних јединица. Што ће и како ће бити након тога рока и хоће ли еу поново ускочити с неким новим инвестицијским планом данас је немогуће прогноzirати, но за очекивати је да ће живот локалних политичких првака након нестанка бесплатног новца бити значајно тежи. Сва истраживања показују да голема већина опћина није финансијски одржива, а чак њих 243 или готово три петине, нема нити једног прорачунског корисника, што значи да грађани који живе у њима или подузетници који послују на њихову подручју не могу остварити нити једну јавну услугу у својој локалној јединици.

Управо зато што се актуална финансијска идила темељи на привременом извору прихода, пред локалном самоуправом налазе се године које ће показати тко је мудро користио новац, а тко га је само трошио. Јер када се славина затвори, они који су инвестирали у стратешке пројекте с дугорочним учинком – као што су образовна инфраструктура,

одржива мобилност, обновљиви извори енергије, подузетнички инкубатори или дигитализација – имаће темеље за наставак развоја и без вањских инфузија. Остали, који су новац потрошили на естетске захвате, споменике и асфалтирање по квоти, могли би врло брзо искусити суровост финансијске реалности.

До тада, локални челници ће покушати искористити преостале двије године 'златног раздобља' еуропског новца да максимално подигну видљивост властитих мандата. У кампањама које долазе нећемо гледати визије будућности, конкретне планове за одрживост или анализе демографских кретања. Гледат ћемо 'cut the ribbon' стратегију – пресијецања врпци, отварања центара, вртића и школа, уз понеки ватромет и пригодну свечаност. И то је, нажалост, димет већине локалних политика у Хрватској – краткорочни ефект, дугорочна непознаница.

С обзиром на то да бирачи, уморни од нестабилности, потреса, пандемије и инфлације, траже сигурност, није тешко претпоставити да ће управо тај привид стабилности и визуалног напретка бити одлучујући фактор на гласачким листићима. Многи ће гласовати за 'статус кво', увјерени да ако се 'гради и ради', то мора значити да су ствари под контролом. И док ће неки челници већ сада размишљати о томе како ће изгледати њихова јединица након 2026., многи ће ту годину дочекати с истим оним питањем које се јавља након сваке вањске финансијске интервенције: а што сада?

■ Душан Цветановић

Прекодрински грех

Новоименованом премијеру Србије, доктору ендокринологије Ђуро Мацуту, највише се обрадовала популација избеглих Крајишника у Србији. Остали су га и пре ступања на дужност због политичког неискуства прогласи-

коментарише. Последњих година та дистинкција посебно је изражена у контексту политичких превирања. Тако су се пре неколико година појавиле тврдње да се гласачи из Републике Српске организовано довозе аутобусима како би подржали СНС и Александра Вучића. Иако је тај број гласача доказано занемарив да би утицао на изборне резултате, склоност овдашњег човека да своје неуспехе оправдава туђим утицајем, хиперболизовао је и тај развијани број гласача и број аутобуса и нетрпељивост према њима. Од тада се периодично, по потреби, медијски подгревала хистерија и анимозитет према 'прекодринцима'. Ове године чини се да је достигла врхунац уочи великог скупа поводом обележавања Дана државности Србије под називом 'Срећемо се на Сретење' у Сремској Митровици. 'Долазак аутобуса препуних Додикових рент а патриота с рукама у зраку и несносним задахом јефтиног пива и национализма није изазвао одушевљење код домаћина у Сријему' – могло се читати у медијима. Када су такозвани 'студенти који желе да уче' започели своју верзију штрајка пред Председништем Србије, поново су ескалирале мрзитељска атмосфера и погрдне изјаве о Србима из Републике Српске. И поводом недавног тродневног политичког скупа 'Не дамо Србију' испред Скупштине Србије опет су се пребројавали аутобуси и исмејавали и дехуманизовали путници у њима... И увек помоћу површних, поједностављених осуда и низа предрасуда, без минимума разумевања сложености историјских и друштвених околности.

До недавно су презрени дошљаци били 'кресуба Србија', данас у тој трци за највеће кривце за све недаће предњаче 'прекодринци'. Фрустрације се увек пројектују на 'оне преко', 'оне друге', туђе. Тако је и Ђуро Мацут, поред неопростивог 'греха' привржености Александру Вучићу, а можда највише баш због њега, дисквалификован и пре него што је преузео функцију.

Прекодринци 'криви' за све (фото: Милош Теших/PIXSELL)

ли и политички импотентним. Али искрена радост оних људи који у њему виде и једну малу потврду и својих вредности и доприноса земљи у којој данас живе дирљива је и помало тужна. Тужна јер иза ње стоји можда и несвесна потреба за доказивањем, односно припадањем, прихватањем које још увек изгледа до краја није реализовано. Још је тужније што је Мацут управо због свог порекла, односно због свог имена и презимена (које многи и не умеју да повежу са пореклом, али га као нешто што не препознају аутоматски сврставају у страну и непријатељско) на мети оне гласне мањине која шири нетрпељивост и мржњу. Осокољена његовом 'страначком' припадношћу, та гласна мањина која доминира друштвеним мрежама и таблоидима, намећући дискурс нетрпељивости и искључивости, доделила је себи легитимацију за све врсте увреда и дисквалификација.

Дођоши, дошљаци, досељеници, туђини... увек су имали симболички обојено место у перцепцији 'староседелаца'. Посебно у овим крајевима. Може се то објашњавати и на социолошком и на психолошком плану, али свака анализа говори више о оном ко етикетира, него о етикетираним, више о оном ко изриче увреду него о стварности коју

Можда је ово запажање из свакодневног живота помало неухватљиво статистикама и истраживањима. Више спада у домен оне фамозне 'атмосфере у друштву', која једино кад ескалира у инцидент буде евидентирана, иначе тек лебди у ваздуху, невидљива и неизговорена, али стално присутна. Ту појаву можда најбоље препознају Срби из Хрватске – они који су с њом одрасли, који су научили да је препознају без речи, у погледу, у тишини, у начину на који неко изговори твоје презиме. То је она атмосфера која се не да укалупити у графиконе и проценте, али која успркос томе одређује много тога – осећај припадности, сигурности, па и могућност да се буде равноправан.

И зато је тужна та усамљена радост међу заправо малим кругом људи којом је дочекан нови премијер, Кордунаш пореклом. А нови премијер, представљајући програм будуће владе у Скупштини Србије, говорећи о положају српског народа у Хрватској и предстојећој годишњици Олује (негде пред сам крај, након зелене агенде), рекао је пар одмерених и бирократских речи о дубоким ранама недавне историје које и даље лечимо. И цитирао николу теслу.

■ Оливера Радовић

#244
Издаје Српско
привредно
друштво
'Привредник'

Утемељено
1898.

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. **OSLONAC MLADIMA** smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

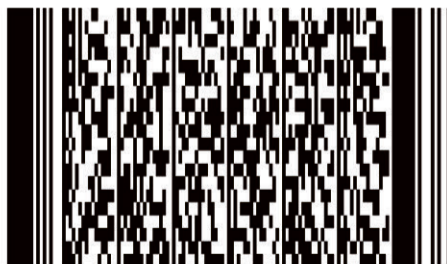
Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je **OSLONAC MLADIMA**. Zajedničkim radom samo u zadnje vrijeme izdvojili smo preko 500.000 eura za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je **OSLONAC MLADIMA**! Posjetite našu web stranicu oslonac.privrednik.hr i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal i informirajte se o srpskoj zajednici u Hrvatskoj

p-portal.net

Radio Privrednik
Stanica za sve naše ljude

p-portal.net/radio-privrednik
Slušajte nas putem Interneta

Ритам несиметричне душе

ПРЕЧА(НСКА)
ПОСЛА

пише Ђорђе Матић

Пјесму је отварао запањујући, језиви усклик који је подцртавао највећу контрадикцију: ону с ритмичком мјером пјесме – написане у седам осмина. Мелодијски, пјесма је била парафраза оне старе 'Сиви соколе'

Као и свугдје у нашој земљи у оно вријеме, тако и за наших загребачких дјетињстава, седамдесетих година, на обавезним школским излетима пјевало се по аутобусима. Не знам како је било у другим крајевима земље, али с предношћу великог временског одмака схваћам да је репертоар пјесама био прилично хомоген, то ће рећи писан углавном по мелодијским, хармонским и ритмичким узусима и правилима западног, централноевропског и медитеранског стила, дакако с присутним славенским оквиром и утјецајима. Једна пјесма се издвајала, међутим. 'Сиви соколе', не само да је била, макар за уши те необичне генерације, наглашено фолклорнија, у сасвим балканском смислу и с примјесима оријенталног, него је и штимунгом била другачија – молска, тиме и драматска, тежа по атмосфери, ганутљива. Најмаркираније, била је у непарном такту, у оном, касније ће сазнати кога је занимало, најкарактеристичнијем облику – у седам осмина. Ако ишта прави дистинкцију и означава рукопис, како данас, а тако можда и унатраг гледано, ако има дакле знак препознавања, симбол

или метафору Балкана, то је та необична, несиметрична ритмичка мјера. Читав западни принцип ритмички прављен је углавном у парном облику јер поред тога што се лакше прати и слиједи, он одговара и идеји склада како га разумијева западна култура. Наравно, на парни музички метар – тијек наглашених и ненаглашених тонова, углавном четвртински (подијељен с два (2/4) и најубичајенији, у четири четвртине (4/4)), једноставније се и плеше, што није незанемариво код човјека и као бића ритмичког покрета на музику. Необична је утолико та 'седмица' у нас, спрам осминског такта, расподијељено или групирано у двије најчешће подскупине (3+2+2 или пак 2+2+3). Јер, како би најважнији и најуспјешнији музичар овдашњи рекао: 'каква је то перцепција свијета људи који музички такт броје – један-два-три-четири-пет-шест-седам – један!' Умјесто, као ход лаког основног парног броја два, или дубоко интернализованог, сљедећег, броја четири, овдје у (суб)подјелама ритмичким у скуповима долази се до броја седам, на осмински такт. Али док се не погубимо у мистици, идемо назад опет у оно вријеме, доба 'Сивог сокола', пјесме за коју ћемо схватити да није била случајна него се пјевала у кључу братства и јединства, као 'представник' косовских, то се хтјело рећи албанских партизана (о чему нећемо овај пут). Њој су се ускоро придружиле још неке седамосминске. Најпознатија од свих, она мајстора захара, с именом наше земље у наслову, у вокативу, пјесма која је фигурирала скоро као замјенска химна. Иако је имала диван 'форшпил', некако је многи од нас тада нису вољели. Не зато што смо били против онога што је представљала, нашу земљу то јест – њу смо вољели као што никад ниједну другу нисмо и нећемо вољети. Него нешто од реторике 'ратара и пастира у фрулицу кад засвира' у тексту није се баш љепило на ту градску генерацију, поред тога што је одисало неким више наслућеним него свјесно схваћеним полтронством пјесме. Послије, придруживале су се све више и друге у том ритму. Још једна славила је такођер нашу земљу, са све узвиком 'живела' у наслову – пјевале су је двије највеће звијезде нове народне музике, а била је још неуверљивија, поготово тад већ нама пубертетлијама. Било их је још, вољенијих пак: она о липама што цвату, разарујуће снаге пјевача и фантастичног аранжмана из дијела земље гдје је седам осмина најприродније. Онда једна њежна и, зачудо, загребачка, о 'Елени из мојих снова', па још једна, бескрајно (а непризнато од нас, од срама) узбуђујућа, коју је изводила срчано сарајевска пјевачица, што је, иако плавуша, пјевала 'црне косе', а стални композитор те пјевачице, сулуди рокенролер миџа (кратког акцента), направио јој је и 'Вољела сам, вољела', исто у 7/8. Сигурно их је било још.

А онда се све распало.

Уза све такозване домољубне пјесме које су настајале овдје код стварања нове државе, унаточ драматским околностима, све редом слабашне, плитке реторике, ниске текстуалне и музичке резонанце, а идеолошки слабо дефиниране, само једна пјесма одјекнула је као артиљеријска салва, мобилизирала како и кога је требала, и говорила оно дотад неизрециво. Пјесма без рефрена, с елементима пучке епике, спојила је у себи супротности какве није ниједна у повијести. Локално уз опће национално, стварне а непознате

У Имотском 2024.
(фото: Звонимир Барисин/PIXSELL)

топосе, уведене ријечи као нарочите означитеље ('бојна') и културну, фолклорну препознатљивост којој је тешко одредити политичку границу; село и ријеку с колективним, етничким, једним. Пјесму је отварао запањујући, језиви усклик који је подцртавао највећу контрадикцију: ону с ритмичком мјером пјесме – написане у седам осмина. Аутор и пјевач-аматер изводио ју је сирово, 'из грла', невјешто имитирајући стил хард рок група. Мелодијски, пјесма је била парафраза оне исте старе 'Сиви соколе'.

Тако се читав низ некадашњих везивних, афирмативних и свеуључујућих, данас би се рекло 'инклузивних' појавности претворио у властиту антислику, у поништавање, у негацију. Мало је тако страшних ствари као што је та, кад се догоди.

Пјевач је у међувремену постао звијезда. Тако, прије сад већ доста година гледао сам га у сјајно направљеној емисији хрт-а. Водитељ га је снимао у родном крају, док стоји у ријечи коју спомиње у пјесми. У начину размишљања, реакцијама, ставовима, емотивним и афективним стањима, схватио сам, не без извјесне меланколије, баш као што сам у њему детектирао њену снажну присутност, да се ради о типу личности и душевним особинама које је владимир дворниковић прије осамдесет и пет година описао у свом најпознатијем дјелу о карактерологији *наших људи*: 'претежно одбрамбене, репулзивне црте', 'раздражљива ћуд', 'наклоност ка екстремности у свим облицима животног реагирања', 'слабо изнијансиран размак између моралних крајности', али и 'меланхолична осећајна природа'. И оно најзанимљивије: изражавање доживљеног, 'активно испољавање' и дјеловање према вањском свијету, односно како се ове душевне особине испољавају управо кроз музику, или кроз 'мелос', како каже Дворниковић. Он изводи невјеројатну тезу: душа *нашег човјека* је 'несиметрична душа', додајући фрапантни закључак – 'као што је несиметрична и њена мелодија!'

Зато, браћо и сестре, супатници, не бојте се тих пола милиона проданих карата. То најближи нам људи покушавају наћи некадашње себе, стварно себе. Као човјек који хоће раван ход, паран ход и корак, а ритам као да му је непаран, па посрће.

Зато их пустите. Није им лако. ■

АНТОНИО АРАС

Васкрсли Христос отворио је врата будућности

Православни
теолог и пси-
хотерапеут

РАЗГОВАРАО
Бојан Муњин

Могли смо још хиљадама година да се рађамо и умиремо и да нам се изгуби сваки траг. То би се и догодило да се није појавио Христос, који је својом љубављу и жртвом показао како можемо постати истински људи

Антонио Арас православни је теолог и психотерапеут. Живи у Војводини у граду Вршцу, одакле потичу и велики српски писци Јован Стерија Поповић и Васко Попа, као и један од најзначајнијих српских сликара Паја Јовановић. Како се приближава Васкрс Антонио обичава да одржава библиодрамске радионице у којима се читају дијелови из Јеванђеља и потом се размишља и расправља о њима. Библијске приче које се стављају у контекст човјекских савремених проблема, приближавају се судионицима таквих радионица и у форми малих играказа, који су визуално дојмљиви и пуни дубљег смисла. С Антониом Арасом разговарамо о Васкрсу, о долини суза и царству небеском, као и о оној врсти радости у којој је могуће да човјек сваки дан дотакне хоризонт вјечности.

У чему је за православне вјернике смисао Васкрса?

Васкрс је најважнији хришћански празник. Зашто је најважнији? Христос, жртвујући се и умревши на крсту, победио је смрт, победио је Сатону, тако што је васкрсао. Жене које су седеле покрај његовог гроба нашле су у Васкршње јутро празан гроб. Христос је у том тренутку нестао, али он се према предању веома брзо појавио међу својим ученицима, дакле он је и даље био жив. То да је он жив, да је и даље међу нама, за хришћане представља кључну чињеницу, јер да је Христос само тек умро, не би било ни хришћанства. Коначно, Васкрс је важан зато што је Христ, превладавши смрт, човеку отворио врата рајска.

Бог и слобода воље

Зашто су важна та рајска врата?

Морамо се вратити на почетак: Бог је у зору људске историје направио са човеком уговор и дао му је многе таленте и слободну вољу да управља свим стварима и створењима на земљи и да живи

вечно. Једино што Бог човеку није дозволио јесте да једе плодове са дрвета спознаје добра и зла. Дрво добра и зла је нека врста симбола, а суштина је у томе да је човек имао слободан избор да послуша Бога или не и он је том својом слободном вољом одлучио да Бога не послуша. Тако је и данас: људи су самоуверени, сами себи довољни, верују да су они креатори и господари свега и зато имамо овакав свет какав имамо. Од таквог човека је Бог окренуо главу, али Бог зато није престао да брине о човеку.

На који начин?

Стари завет представља почетак те приче о стварању света и објашњење тог првог односа Бога и човека. Била је то припрема за оно што ће доћи: Бог је желео да пружи другу шансу човеку, тако што је са њим склопио нови савез, Нови завет, посливши свог Сина, Исуса Христа, Месију и спаситеља човека. Нови завет описује читав циклус тог доласка: рођење Христово, његов живот и стра-

У тренутку Васкрса, православни хришћани заборављају Христову патњу и бол људску, и та близина царства небеског, та перспектива крајњег циља нашег живота чини наш људски терет лаким

дање на крсту. Тим својим невиним страдањем, Христос је преузео, откупио је грехове људске, отворио је врата раја и омогућио људима да чисти и без греха могу кроз та врата проћи.

Како пише у Библији, да би човјек прошао кроз та поновно отворена врата раја, мора проћи кроз ову земаљску долину суза. Зашто је то тако?

Па ми морамо проживети овај живот, јер су такав живот, а не рај, као што рекох, слободном вољом одабрали наши преци. Бог је људима све опростио преко Христа, али људска историја се не може пребрисати крпом, на начин 'нема везе, не важи, идемо испочетка', јер то некако не би било фер и поштено. Зато, да бисмо стигли до тих врата, ми, потомци тих првих људи, морамо са поверењем пратити Христа спаситеља, који је сам прошао и кроз живот и кроз смрт и ушао у вечност. У ону вечност коју су људи пре много векова изгубили. Да бисмо то постигли, морамо, како је говорио почивши патријарх Павле, бити људи у правом смислу те речи.

Што значи бити човјек у правом смислу ријечи?

То значи да човек буде човек према самоме себи, да буде човек према другоме и да буде човек према Богу. Не може бити да не волимо друге, или да не поштујемо себе, а волимо Бога. Ниједно од та три деловања не сме да буде изневерено, иначе се за нас врата рајска затварају. Зашто да рајска врата буду отворена ако ми нисмо људи у правом смислу те речи? Христос је био Бог и чинио је чуда, али је био и човек и видио је људску беду и људску патњу и сам је патио. Био је потпуно невин, а био је поплуван, оклеветан, избичеван и прибијен на крст. Суштина је у томе да је он тако и живео и тако је умро, да би нама показао тај пут. Или, заложо је и дао је свој живот за исправност тог пута. Оно што је важно је да знамо да увек можемо да бирамо, хоћемо ли Христовим путем или нећемо. Избор и одговорност су на нама.

У чему је смисао Крстових ријечи 'тко хоће да иде за мном мора да носи свој крст' и 'тко хоће спасити свој живот изгубит ће га, а тко хоће изгубити свој живот спасит ће га.'

Важно је да знамо да су људи свесни свог крста. Само је питање да ли они желе да га носе или не. Људи купе јахту јер не желе да носе свој крст, или побегну од своје породице, јер им је њихов крст претежак. Али, то значи да их се ни њихов живот не тиче. Можда ти човече мораш мало да носиш да мамин крст, јер је она већ старица или мораш да носиш и татин крст, јер је он болестан. Какав би ти тачно хтео да буде крст, онако по твојој мери, да би могао да га носиш? Можда смо ми мало и себични, не бисмо да подметнемо леђа, а можда се ми нашег крста више бојимо него што је он у ствари тежак?

Христ у једном тренутку каже својим ученицима: носите свој терет кроз живот као што га и ја носим. Мој терет је лак. Зашто је Крстов терет лак, а људски терет то није?

Оно што је сигурно јесте да наш терет морамо проматрати кроз коначни смисао нашег живота, а то је улазак у вечност. Наш живот, историјски речено, дефинитивно није морао овако да изгледа, али као што рекох човек је на почетку изабрао да живи баш такав живот и ми смо његови потомци. Да бисмо поново задобили пунину живота – вечност – морамо да проживимо овај живот који нам је преостао у тренутку када су наши преци ту пунину одбацили. Могли смо још хиљадама година да се тако рађамо, да пролазимо ту долину суза коју смо сами одабрали и да умремо и да нам се изгуби сваки траг. То би се догодило да се није појавио Христос, који нам је поново дао шансу, док живимо тај наш отпаднути живот, да се у ту пунину вечности опет вратимо и да уђемо у царство небеско.

Сећање на будућност

Христос је био свемогући Бог, чинио је чуда, људе је подизао из мртвих и могао је ту нашу историјску драму ријешити једним потезом руке. Зашто је пристао на тако страшну жртву смрти на крсту?

Мера жртве је мера љубави. Треба разумети колика је била Божија љубав према човеку, и његова брига да човек не пропадне него да се спаси, када је послао свог сина Исуса Христа да тако тешко страда, да би том жртвом преузео терет греха целог човечанства и показао му пут према рајским вратима. Ради се о томе да се са Христом за нас небо поново отворило. На нама је да ли ћемо ту нову шансу искористити или нећемо, али Христов пут љубави и жртве показују да је љубав мера и човекове жртве. На дан Васкрса ми можемо да се сећамо на будућност, да гледамо кроз врата раја и тада можемо да видимо како наш људски терет и читав наш живот има смисла.

У чему с људског стајалишта лежи оптимизам жртве?

Ми сваке недеље у цркви слушамо 'за изобиље плодова земаљских и времена мирна, Господу се помолимо' и то је природан људски захтев, да волимо овај живот и да уживамо у њему, али са друге стране питам се: какав би то био живот без жртве? Да ли је такав живот уопште могућ? Ми данас не желимо ништа да истрпимо, превише лако се бунимо, немамо стрпљења ни за проблеме, ни за друге ни за себе. Али то ништа не говори о смислу жртве, већ има везе само са нама и нашим проблемима на које немамо одговор. Али, понављам, какав је то живот ако нисам спреман да нешто урадим за другог, а да то није тек мени на корист?

У каквом односу су људска жртва и добар живот? Ако имам добар живот, зашто да га задржим само

Антонио Арас (фото: YouTube printscreen)

за себе, зашто не бих помогао и другоме, а то је већ нека жртва, са оним што имам да и он почне да има добар живот. Тај неко помаже онда неком трећем, а овај четвртм и онда се ланац доброте шири даље. Са добротом се лакше живи него са себичношћу. Заповест Божија 'љуби ближњег свог као самога себе' делује заправо разумно, зар не? Хоћемо ли свом детету ускратити помоћ? Хоћемо ли издати најбољег пријатеља онда када му је најпотребније? Ако осећамо љубав, онда је наш терет лак и тако се гради царство небеско већ на земљи. Кроз жртву ми функционисамо као људи, кроз изазове трпљења и тешкоћа учимо се ономе што је у животу важно. Можемо бити алтруисти или себични људи, трећег пута нема. Коначно, ако ми, тако ограничени какви јесмо, осећамо љубав према другоме, какву ли тек љубав осећа Бог према нама.

Како изгледа царство небеско?

Владика игњатије написао је важну књигу под називом 'Сећање на будућност' и тај наслов књиге представља нашу обавезу: треба да се сећамо будућности која нам је давно обећана и која ће сигурно доћи, будућност којој ми присуствујемо сваке недеље на евхаристији, у ишчекивање оне чаше и свештеника који каже 'са страхом Божијим и вером приступите'. Та чаша нас води из празника у празник, из недеље у недељу, до самог Васкрса који се догађа, такође, у недељу. Морамо знати да је царство небеско у нама и међу нама, иначе не бисмо знали шта тражимо. Људи једни друге подстичу, указују на слабости, једни друге носе на раменима и неутралишу једни другима себичност и гордост. Тако се гради Царство Божије. У тренутку Васкрса, православни хришћани заборављају Христову патњу и бол људску, и та близина царства небеског, та перспектива крајњег циља нашег живота чини наш људски терет, као што

рекох лаким. Када се загледамо у зеницу живота самог, могли бисмо да се запитамо: какав би то био свет без Бога?

Али хришћанин се ипак пита: куда ја то идем? Што се налази иза долине суза? Што је то вјечни живот?

Одговор на то питање можемо почети са нашим питањем: Шта ти мислиш да се налази иза? Дођи и види, размисли. Тим питањем се бавио канадски писац Робин Шарма, као и мич елбом у његовим књигама 'Уторак с Моријем' (према овој књизи је направљен и филм) и 'Петоро људи које срећеш у рају'. Оно што је важно јесте да је питање 'шта је иза' постављено у ствари из перспективе смрти. Смрт је заправо оно што многи људи познају и на што су навикли: човек умире и то је крај. Прилично бесмислен и тужан крај баш из позиције вредности човека и његовог живота. Због те непрестане сенке смрти која лебди над човеком, човек није у стању да схвати 'шта је иза'. Вечни живот из позиције хришћанина није непознаница, јер он се у том истом конкретном животу сваке недеље у цркви среће са Богом. Ако је тај сусрет истинит, онда је и доживљај вечности стваран. Вечни живот православног хришћанина је као поглед у загонетно огледало. Верујући човек кроз молитву, размишљања и одлазак на литургију, непрестано гледа у то загонетно огледало у којем види себе, али размишљајући о Богу почиње да назире и величанствен и бескрајан пејзаж вечности. Хришћанин живи вечни живот сваки дан. Хришћанин на крају умире пун животних оживљака, али је свестан близине Бога. Он умире са уверењем да ће се иза те долине суза срести и у потпуности сјединити са једном великом љубави, са Христом, као што се и за живота непрестано сретао са њим. За хришћане је Христос заиста пут, истина и живот, а вечност није апстрактна, већ је она пунина и коначни смисао нашег живота. ■

Прољеће у Нарти

Желимо овом изложбом показати да Срби имају дубоке коријене на овим просторима. Културно наслеђе Срба у Хрватској се заташкава и ово је покушај да се то заустави, каже аутор изложбе Борис Бјелајац

Прољетно поподне у бјеловарском крају. Хитам на изложбу у село Нарту поред Бјеловара. Тамо неки вриједни људи у малом парохијском дому, поред цркве у вјечној обнови, организирају изложбу културног наслеђа. Стољењима су ту преживљавали и опстајали. Најприје у борбама с Турцима, па онда чувајући себе и свој идентитет у аустроугарској империји, да би их онда с леђа дочекала и замало сасјекла ндх и њена црна војска. Између свега тога изложба 'Културно-историјско наслеђе православних Срба на просторима Хрватске и Славоније' у Нарти. Па тко би то пропустио!

Црква Светог великомученика Георгија неуређене је фасаде. Мања је копија бјеловарског Храма свете Тројице. Како сам на изложбу уранио, одлазим на гробље које прича своју причу. Угледни Срби из прохујалих времена и њихови древни споменици подсјећају на некада моћну националну заједницу. Натписи на њима су ћирилични и готово нечитки. Већином су из 19. стољећа. 'Ћути стијена камен тврди, нијемо крије наше благо, стрица, оца, друга, брата...', пише на споменику милану баришићу, трговцу и посједнику, који је умро 1906. и од чијих посједа данас вјеројатно ништа не остаде. У његовој близини вјечни санак снива под звијездом петокраком 'учесник нов-а, секретар огранка сцх Нарте, председник двд у Нарти и председник локалне подружнице шумарије Иванска', бранко божиковић којег је 'окрутна болест и неумољива смрт' од породице отргла прије 52 љета. Ту је и споменик Хрватима и Србима, партизанским борцима из Нарте, Паљевине и Коларевог Села, који падоше у борби за ослобођење Нарте, њихова су имена на споменику. Имена и националност оних домаћина, жена и дјеце који су на споменику означени тек као 'жртве фашистичког терора', нема, а бијаше их четрдесет и четверо.

Гробља на свој начин свједоче о прохујалим временима која су у физичком, али и духовном смислу довела српску заједницу на руб изумирања и зато је важно барем самима себи оваквим изложбама показати да су ту били и живјели. Изложбу је поставио фотограф бори бјелајац из Дарувара, који је активан и у Вијећу српске националне мањине у том граду. Идеју да покаже фотографије блага Срба у овом дијелу Хрватске добио је обилазећи музеје Српске православне цркве у Београду и Загребу. 'Изложба се састоји од четири тематска блока. Ради се о иконама, црквеном металу, еванђељима и црквеном текстилу. Ја сам као клинац био у Патријаршији у Београду у посјети слободану милеуснићу, човјеку из нашег краја који је формирао Музеј Српске православне цркве, а те 1998. црква је обиљежавала 800 година манастира Хиландар. Идеја ове изложбе је да обиђе просторе у Хрватској одакле су мотиви на сликама. Дакле, Дарувар, Бјеловар, Подравину... Желимо овом изложбом показати да Срби имају дубоке коријене на овим просторима. Културно наслеђе Срба у Хрватској се заташкава и ово је покушај да се то заустави', каже Бјелајац.

Адвокат радован дожудић потпредседник је вснм-а Бјеловарско-билогорске жупаније. На изложби је и књига из његове библиотеке. Књигу је његовом оцу, лијечнику синиши, с посветом поклонио епископ славонски емилијан још 1963. У књизи су подаци о Србима овог краја. Тако је у Нарти 1929. живјело 529 Срба. Данас их је више него упола мање, а на самој изложби окупало се двадесетак људи. Дожудић их је подсјетио како се прије живјело на овим просторима.

'Куће, тзв, брвнаре су биле од сабијеног блата у комбинацији с гредама, покривене сламом или су биле дрвене. Истовремено када су та села настајала или су формиране породичне задруге подизана су и духовна светишта, цркве или храмови. То им је било важно и због молитве и због саборности. Иста је ствар и с православцима и с

Свештеник Драган Топић, архимандрит Данило Љуботина и ђакон Александар Миљановић пред црквом у Нарти (фото: Саша Косановић)

У Нарти отворена изложба културног наслеђа православних Срба у Славонији

пише Саша Косановић

католицима на овом подручју. Цркве су грађене од истих материјала као куће, па је њих сачувано веома мало. Један од најљепших примјерака је црква код Грубишног Поља у селу Мали Зденци, гдје се налази Црква Рођења Пресвете Богородице, која је под заштитом државе. У то вријеме владало је сиромаштво, није било цеста, људи су били неписмени, али су имали потребу градити лијепе цркве, које су лијепо осликавали. Имали су потребу за естетиком и умјетношћу. Цркве су осликавали путујући сликари, било их је из Украјине, Русије, Македоније, Грчке, Србије и из наших крајева. Они су осликавали иконе и радили намјештај у црквама. Њихова имена нису забиљежена. Та потреба за духовношћу, али и љепотом у нама постоји и данас', прича Дожудић.

Српска православна црква у овом дијелу Хрватске има што показати људима које занима црквена умјетност. 'Наша Богородица Лепавинска не само што је велика светиња коју посјећујемо и цјеливамо ради заједништва, ради наших најближих и ради нас самих, него је и врхунски умјетнички рад. У Пављанима је обновљен иконостас, а на њему су иконе које би могле стајати у било којој галерији у Европи. Величанствен је и иконостас у Дарувару, који је такођер обновљен', наставља Дожудић. Он је посебно истакнуо фотографију слике којом се слави тренутак када 'Срби и Хрвати примају привилегије од аустријског цара рудолфа II'. Слика аутора Јоакима Марковића је из средине 18. стољећа. 'Ова слика је с иконостаса у села Плавшинци код Копривнице. На њој су равноправни хрватски и српски грб, а ради се о почетку 18. стољећа. Преко таквих слика су се одашиљале снажне поруке свима, без обзира на вјероисповијест. Овдје су људи живјели скупа, нитко никога у овом крајишком крају у којем се бранило од Турака, није истјеривао', каже.

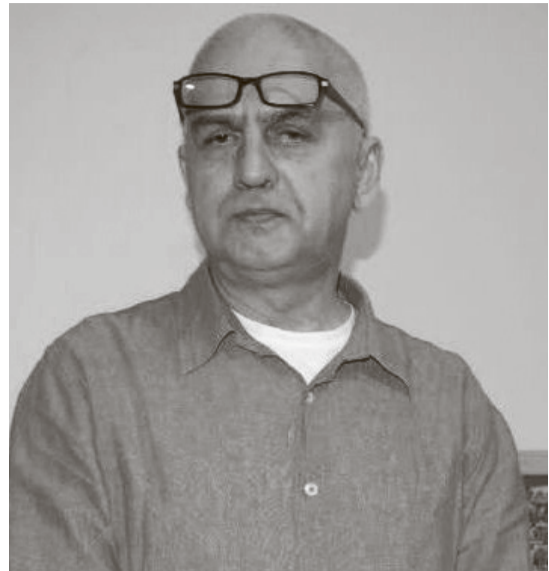
У Љубљани дјеца долазе у цркву, пјевају и гурају се за пјевницом. Ако постигнемо тако нешто слично овдје, онда ћемо опстати. Зато нас као и досада једино може спасити црква, духовност, писменост и култура, каже отац Данило

Изложби је присуствовао и архимандрит отац данило љуботина као изасланик владике Кирила, администратора Митрополије загребачко-љубљанске. 'Ова изложба даје суштину оног људског у нама. Човјек је религиозно биће. Ми не живимо само да би јели, него једемо да би живјели. Наша религиозност из нас износи културу. Религиозност је најдубљи европејско-хришћански култ свих народа Европе. Овдје је матица хришћанства, како византијског, тако и латинског и ми се тиме дичимо. То је допринос наше културе, од Трста до Беча, великих центара у којима смо некада били важни. То је вријеме донијело ону слику са српским и хрватским грбом који су еквивалентни, гдје Латинима и Србима аустроугарски император даје потпуно исти значај', истакао је отац Данило на отварању ове изложбе и наставио: 'У Љубљани дјеца долазе у цркву, дјеца пјевају и дјеца се гурају за пјевницом. Ако постигнемо тако нешто слично овдје, онда ћемо опстати. А ако тога не буде... Пред сто година овдје сте били већина, сада вас је мање од половине, а за двадесет година, бит ће вас мање од трећине. Зато нас као и досада једино може спасити црква, духовност, писменост и култура.'

Свештеник драган топић живи у Бјеловару са супругом и троје дјеце. Његова парохија покрива Нарту и неколико села у околици Бјеловара. Дошао је прије пет година. Рођен је у Челинцу поред Бања Луке. 'Црква у Нарту није културно добро и тешко је обнављамо, јер је обнављамо само својим средствима. Највише новаца за обнову цркве дала нам је Жупанија, око 50.000 куна, радови су били око 90.000. Један дио је дала Митрополија, остало вјерници. Не знамо све детаље око градње цркве, јер су архиви уништени у Другом свјетском рату. Немамо ни матичне књиге. Ова црква је за ндх била кориштена као католичка. Људи ми долазе и кажу да је њихов отац крштен у тој цркви као католик. Овдје је било јако војно упориште у вријеме ндх, тако да матичне књиге крећу тек од 1949.', каже отац Драган.

Многи православни свештеници диљем Хрватске долазе из Републике Српске.

'Православни свештеници у Хрватској морају бити спремни да дају све од себе, а да заузврат не добију ништа. Ако ниси спреман на то, не требаш ни бити свештеник. Финанцијски нам овдје није ни близу као у другим земљама, али ми имамо изазове које они немају. Првенствено да сачувамо вјернике, народ и инфраструктуру', каже отац Драган. Отац Драган каже како његови вјерници немају неких већих проблема с браћом католицима с којим живе измијешани у Нарту и у другим бјеловарским селима, а то нам потврђује и председник вснм-а Општине Штефање, Зоран Маријан, чији су преци доселили из Лике. 'Данас постоје само изолирани случајеви некаквих међунационалних тензија од стране екстрема и с једне и с друге стране. Међусобни односи су јако добри, овдје ратних

Борис Бјелајац, аутор изложбе (фото: Бјеловар. инфо)

Радован Дожудић, потпредседник вснм-а Бјеловарско-Билогорске жупаније (фото: Саша Косановић)

Зоран Маријан, председник вснм-а Општине Штефање (фото: Саша Косановић)

'Срби и Хрвати примају привилегије од аустријског цара Рудолфа II' (фото: Саша Косановић)

збивања готово није ни било. Велика већина радикалних људи је одселила. Било је нешто минирања кућа у рату, али онима који су отишли прије тога. Ријеч је о неколико случајева. Моји су доселили из Лике, чукундјед је дошао први као дијете око 1850. Дошао је из околице Госпића, Перушић. Ја сам магистар физиотерапије, а већина људи се бави земљорадњом и нешто сточарством. У свом послу никада нисам наишао на дискриминацију', прича Маријан. Данас у Нарту живи око 170 Срба. Било би их око 300-350 да није било рата и асимилације, каже Маријан. 'Има људи који су се снашли и направили империје, а има људи који се нису макли од 89. и 90., тада су стали и ту остали. Имамо доста социјално угрожених. Скоро смо једном болесном и самом човјеку купили шпрет и фрижидер. Неком помогнемо храном... колико можемо.', каже отац Драган.

И ова изложба која ме је довела у Нарту један је од начина да се духовно ревитализира српска заједница на овим просторима. Можда нека од изложених фотографија подсети неке на оно што су им биле баке и дједови. При томе да се на заборава стихови тина ујевића: 'За земљу није, за покој није цвијет што нема коријена'. ■

Први свједок ослобођеног Јасеновца

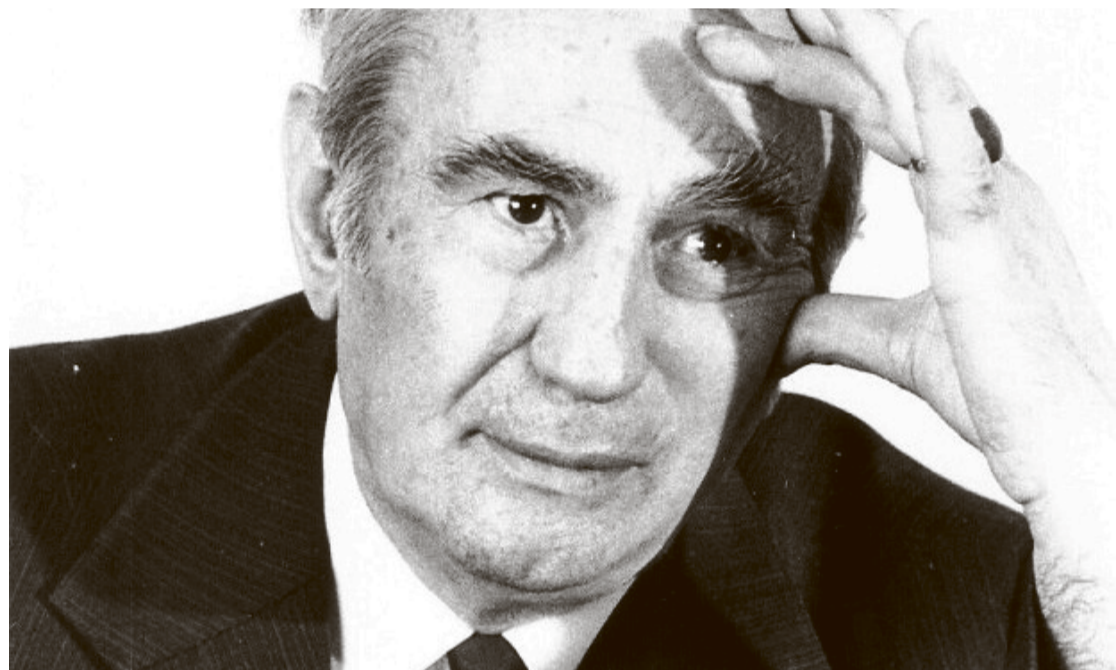
‘Окретали смо се десно и лијево и гледали људске лешеве. Носи их вода. Црне се на њој као какве тачке које се мичу, путују. Неке вода наноси к нама – па их тако видимо изблиза, видимо им лица, свезане руке, преклано грло, надувен трбух, сагорјелу кожу...’, пасус из књиге ‘У ослобођеном Јасеновцу’ из 1945.

М ада је Ђамил Сијарић велики писац двадесетог вијека, има у његовој поетици нечега од старих рапсода. У контексту те његове ‘старинскости’ занимљива је и дилема око године његовог рођења, пошто се у неким биографијама наводи крај 1912, а у неким другим 1913. година. Писац рођен у Шиповицама код Бијелог Поља у вријеме балканских ратова, умријеће у Сарајеву као жртва саобраћајне несреће, пошто га је као пјешака ударио аутомобил у децембру 1989, неколико недјеља након пада Берлинског зида. Неко је згодно примијетио да Сијарић можда и никад у својој прози није поменуо аутомобил.

Ђамил Сијарић један је од оних писаца који су доста касно објавили своје прве (белетристичке) књиге. ‘Рам-Буља’ је заправо објављена кад је њезин аутор већ досегао оно што Селимовић у једној својој фамозној сентенци зове ‘ружно доба’ – кад је човјек довољно млад да би још имао снове, а већ сувише стар да их остварује. Сијарић је своје књижевне снове, међутим, остварио. Три године након ‘Рам-Буље’ Сијарић објављује роман ‘Бихорци’ који му је донио славу на цијелом подручју ондашње Југославије. За овај роман Сијарић је, наиме, добио једну од оновремених најугледнијих књижевних награда чија је новчана вриједност износила тадашњих милион динара. Био је то тад изгледа неки озбиљан новац јер је поводом ове награде настала једна од оних типичних босанских шала која се, ето, памти и данас. Ђамила Сијарића су, наиме, након ове награде у игри ријечи прозвали – Ђамилион.

У наредне три деценије Сијарић ће објавити много запажених књига. Међу његовим романима након ‘Бихораца’ истичу се ‘Кућу кућом чине ластавице’, те ‘Конак’, од књига приповиједака након ‘Рам-Буље’ споменимо ‘Зелен прстен на води’, ‘Наша снаха и ми момци’, те ‘На путу путници’, а ту су такође и путописи (‘Херцег Босно и твоји градови’), те пјесме (‘Лирика’, ‘Колиба на небу’). Још 1972. предраг палавестра је уврстио Сијарића у своју ‘Послератну српску књижевност 1945–1970’. Седамдесетих и осамдесетих за његова је дјела и те како било мјеста у водећим београдским издавачким кућама. Јер Сијарић је писац чија проза, колико год била занимљива и критичарима, на такозваног обичног читаоца дјелује као казивање гуслара поред ватре. Његов језик је моћан и сугестиван.

Рекох горе за ‘Рам-Буљу’ да је Сијарићев белетристички првенац. Јер прије те књиге објавио је једну драгоцјену репортерско-журналстичку књигу под насловом ‘У ослобођеном Јасеновцу’. Прво издање објављено је још 1945.

Ђамил Сијарић написао је потресну репортажу о Јасеновцу

пише Мухарем Баздуљ

Ђамил Сијарић (1913–1989) (фото: Wikipedia)

Сијарић је био међу првима који су ушли у Јасеновац након бијега и повлачења усташа, и та је његова репортажа истовремено и врхунска логорологијска литература и потресан документ.

Чисто илустрације ради, ево једног пасуса: ‘Сава је овдје – пред Јасеновцем, широка вода. Рекло би се да је овдје и дубока. Гледам њено водено огледало, по којем је прилегло прољетно сунце. То прољетно сунце није данас весело. Него је данас то прољећно сунце тужно – јер оно пада по лешевима! Окретали смо се десно и лијево и гледали људске лешеве. Носи их вода. Црне се на њој као какве тачке које се мичу, путују. Неке вода наноси к нама – па их тако видимо изблиза, видимо им лица, свезане руке, преклано грло, надувен трбух, сагорјелу кожу... Вода их носи, окрене их, преврне. Они које заузме матица ријеке пролазе брже, а они које избацује на крајеве заостају: заостају тако као путници који су се на путу преморили... На себи немају готово ништа – комад хаљетка који се на њима црни, или ни то, него им на сунцу сијевају голи трбуси, кукови, леђа, ноге, шије – већ како коме и како кад. Понеки је од њих женски леш, а неки мушки – а подједнако су голи сви. Над њима се вију ројеви муха, па тако и ти ројеви одлазе низ Саву.’

Сијарића су цијенили највећи његови савременици. Неколико сати уочи доласка нове 1979. године крлежа је енесу ченгићу овако зборио: ‘Ђамил Сијарић је у сваком случају пажње вриједан писац и мислим да га критика није оцијенила

и дала му право мјесто. У почетним је данима био под утјецајем андрића, али се развио као осебужна стваралачка личност (...) уколико је Андрићева белетристика и била у почетку инспирација Сијарићу и тада је Сијарић био интересантан, али да је тако добар писац какав се исказује приповијетком ‘Хасан син Хусеинов’, нисам вјеровао. Сасвим сигурно, то је једна од најбољих ствари код нас написаних. Заправо, ово што Вам говорим требало би да напишем, да штампам и кажем: Ево Вам Ђамила Сијарића, који код нас пролази незапажен.’ ■

ИМПРЕСУМ

Година XVIII / Загреб | петак, 18/04/2025

ПРИВРЕДНИК #244

Издавач
Српско привредно друштво
‘Привредник’ и Српско
народно вијеће
главна уредница новости
Андреа Радак

ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Дарко Матошевић
дизајн
Ragabugeau /
Игор Станишљевић
& Дамир Бралић

УРЕДНИК ПРИВРЕДНИКА
Никола Лунић
РЕДАКЦИЈА
Јовица Дробњак, Александра
Лошић, Ђорђе Матић, Бојан
Муњин, Оливера Радовић,
Маша Самарија, Леон
Ђеванић и Душан Цветановић

Привредник се финансира средствима
Савјета за националне мањине Владе
Републике Хрватске.

РЕДАКЦИЈА
Прерадовића 18,
10 000 Загреб
Т/Ф ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Strahovuci, vile i hajduci

Živimo u eri klikbejt znanosti, a PR postaje važniji od istraživanja. Senzacionalno oživljavanje izumrle vrste strahovuka, pokazalo se, pritom je izmišljotina, svemirski izlet zaručnice Jeffa Bezosa i njenih celebrity frendica nema istraživačkog smisla a Muskove najave kolonizacije Marsa su neostvarive, ali zakon profita istiskuje zakone nauke

Romul i Rem, strahovuci ili nešto slično (Foto: JLLPA/Bestimage/PIXSELL)

PRVO zavijanje nakon više od 10 hiljada godina, naslov je YouTube videa biotehnološke kompanije Colossal. Scena vam je, pretpostavljam, već poznata: dva slatka, bijela, čupava vučića podižu minijature njuške i ispuštaju piskutave zvuke dok ih nepoznati naučnik drži u rukama. Istog dana – nema tome ni dva tjedna – senzacionalnu vijest prenose skoro svi oni mediji koji su kod nas poznatiji kao ugledni. Tako će ugledni Time *dire wolfa* – kod nas poznatijeg kao *strahovuka* – staviti na naslovnicu, ispod prekržiene riječi ‘Extinction’: zahvaljujući znanstvenicima, vrsta nestala još u pleistocenu sada je vraćena u život. ‘Dire Wolf is Back’, objavljuje podjednako ugledni New Yorker. Doznajemo i detalje: ona dva štencu, ROMUL i REM, poo-

drasli su otkako je video nastao, kao i njihova sestra KHALEESI, nazvana prema Daenerys Targaryen iz ‘Igre prijestolja’ gdje strahovuci, doduše, slijede dinastiju Starkovih, a ne Targaryene, ali to je trenutno manji problem. Uostalom, sam GEORGE R. R. MARTIN, pisac romana prema kojima je serija snimljena, došao je da vidi rođake svojih likova. I, kažu mediji, od ganuća zaplakao. ‘Znanstvenici oživjeli strahovuka’, uključuje se u priču New York Times – ugledan da ugledniji ne može biti – dodavši ipak naslovu nijansu skepe: ‘...ili nešto slično njemu’. Ova nijansa, međutim – pokazat će se u narednim danima – zapravo je presudna.

Jer nakon što se znanstvena senzacija zavrjela oko globusa, neki su novinari temeljitije pristupili svome poslu, provjerili su podatke, nazvali stručnjake i došli do zaključka: mlada Romul, Rem i Khaleesi drevnim su strahovucima tek donekle slični, a najpreciznije bi bilo nazvati ih genetski modificiranim ‘običnim’ vukovima. Ekipa Colossala prikupila je naime fosilizirane ostatke nekadašnjeg *dire wolfa* razasute širom Sjeverne Amerike, iz prikupljenih ostataka rekonstruirala manji dio diluvijalnog DNK-a pa zatim genetski redizajnirala dobrog starog – dobro, novog – sivog vuka *a.k.a. canisa lupusa*. Ni o kakvom ‘oživljavanju’ izumrle vrste nema ni govora. Genomi sivog vuka i strahovuka doduše jesu čak 99,5 posto podudarni, ali u onih 0,5 posto smjestilo se preko 12 milijuna individualnih razlika: Colossal je, pritom, izmijenio samo 14 gena. A naročito je zanimljiv odabir izmjena: znanstvenici su dobro pazili da utječu na osobine koje su lako vidljive i upečatljive, poput veličine tijela, boje krzna i oblika čeljusti. Tako smo dobili tri životinje koje će doista izgledati poput pripadnika izumrle vrste – bit će karakteristično bijeli i mnogo krupniji od svojih sivih rođaka – ali će od dalekih predaka ostati udaljeni i genetski. Dobili smo, drugim riječima, nekakav hibrid, zvijer kakvu nije postojala nikada ranije: ne toliko znanstvenu senzaciju, koliko medijsku atrakciju, genetski skrojenu po mjeri naslovnica uglednih medija i klikabilnih YouTube klipova.

Pa i ona epizoda s raznježenim Georgeom R. R. Martinom, na kraju krajeva, postaje manje dirljiva kada saznate da je pisac jedan od Colossalovih investitora. A piskutavo zavijanje štenaca zazvučat će mnogo tužnije čim vas znanstvenici podsjetu da su vukovi životinje čopora koje se zavijanjem međusobno doživaju: Romul, Rem i Khaleesi, međutim, ne mogu dozvati nikoga, oni nemaju direktnih predaka koji bi ih mogli naučiti životu u divljini. Ukratko: ‘borba protiv izumiranja’, koju kompanija vrijedna deset milijardi dolara obećava na svojim stranicama, samo je prazna reklamna parola. A čak i da kojim slučajem nije, preostalo bi temeljno pitanje. Postavili smo ga u Novostima još prošle godine, pišući o tadašnjem Colossalovom obećanju ‘oživljavanja’ mamuta: ‘Nije sasvim jasno što će nam odavno nestale vrste u trenutku u kojem je, prema dostupnim podacima, kritično ugroženo preko 40 hiljada postojećih, a već do 2050. moglo bi nestati više od trećine onih s kojima sada dijelimo planet.’

Ironično, istovremeno s medijskim lansiranjem bajke o oživljavanju izgubljenih vrsta, američka kompanija uspješno je okončala i jedan ekološki suvisao projekt: rođena su četiri štencu kloniranih crvenih vukova, vrste na samom rubu nestanka, čiju je populaciju do tog trenutka činilo samo 20 životinja. Umjesto besmislenog povratka strahovukova-koji-to-ustvari-nisu, ovime se, barem za sada, obnavlja nada da bi crveni vuk mogao preživjeti: ta je vijest, međutim, prošla ispod radara jer nije klikabilna ni zabavna kao ona s drevnim zvijerima iz ‘Igre prijestolja’. Netko će reći da spektakl oko tri strahovučića barem, eto, Colossalu donosi popularnost i nove investicije koje kompanija onda može uložiti u suvisle projekte, ali taj argument je klimav: ne znamo koliko će investicija Khaleesi i njena vučja braća privući, ali znamo – zahvaljujući pouzdanim znanstvenim istraživanjima – da se za cijenu lažnog uskrsnuća jedne izumrle zvijeri moglo spriječiti izumiranje i do osam stvarnih životinjskih vrsta. Još važnije: kompletan narativ o povratku nestalih životinja preko noći se pretvara u oružje negatora klimatskih promjena. Jer ako izumrle vrste možemo oživjeti, zašto bismo se uopće brinuli oko toga hoće li one izumrijeti? Pitanje vam može djelovati suviše glupo da bi ga netko

doista postavio, ali to je zato što ste smetnuli s uma da živimo u doba DONALDA TRUMPA. ‘Budemo li žalili zbog gubitka neke vrste, sada imamo priliku da je vratimo’, izjavio je tako njegov ministar unutarnjih poslova DOUG BURGUM čim se lažna vijest o strahovucima proširila: ‘Samo odaberite najdražu vrstu i nazovite Colossal!’

To što priča o genetskom inženjeringu i laboratorijskom kloniranju završava u gluposti spektakularnih razmjera nije pritom slučajnost. Jer ne živimo samo u doba Donalda Trumpa, nego i u eri klikbejt znanosti, influensera koji su zamijenili naučnike i istraživanja prilagođenih potrebama PR-odjele. Samo nekoliko dana nakon svjetske premijere nesretnih strahovučića, recimo, u svemir je lansirana raketa kompanije Blue Origin JEFFA BEZOSA s potpuno ženskom posadom: osim njegove zaručnice LAUREN SÁNCHEZ, na 11-minutni izlet do granice orbite automatski upravljanoj letjelicom uputile su se pjevačica KATE PERRY, aktivistkinja AMANDA NGUYEN i još tri Sánchezine *celebrity* frendice. ‘Za sve žene svijeta’, objavio je na naslovnici časopis Elle – ugledan, nego kakav – uz fotografiju astro-izletnica u specijalnim odijelima s dizajnerskim potpisom, ali do danas nismo doznali kakvu konkretnu znanstvenu korist je svim ženama, a i nama ostalima, donijela ova ekskluzivna, basnoslovno skupa ekskuzija. Osim što nas je Bezosova zaručnica po slijetanju obavijestila da smo ‘svi povezani’ i da smo ‘u ovome svi zajedno’, dok je Kate Perry dodala da ‘sve ovo služi dobrobiti Zemlje’.

Za bolje sutra čitavog čovječanstva svoj projekt kolonizacije Marsa provest će, znamo, i ELON MUSK – Bezosov uspješniji konkurent u multimilijarderskoj svemirskoj utrci – ne bi li nam svima osigurao planet B kada konačno upropastimo ovaj trenutni, polovni. Znanstvenici, doduše, upozoravaju da su njegove najave teraformiranja Marsa neostvarive, ali koga briga: zar bi veliki vizionar postao to što jeste da je slušao stručnjake? Nije ih, na kraju krajeva, slušala ni ELIZABETH HOLMES kada su je upozoravali da njena revolucionarna poslovna ideja ‘demokratizacije zdravstva’ – potpune dijagnostike pomoću malenog uzorka krvi koji će svatko od nas uzimati sebi kod kuće – naprosto nije izvediva. Holmes, do prije koju godinu milijarderka, sada doduše leži na 11-godišnjoj robiji zbog dokazane prevare pa biste mogli reći da je nije fer stavljati u isti kos s Muskom i Bezosom, koji možda jesu superbogati šarlatani, ali im barem do sada nije dokazano kršenje zakona. Poanta je, međutim, u tome što je medicinsku poduzetnicu još jučer časopis Forbes proglašavao ‘najmlađom i najbogatijom samostvorenom milijarderkom SAD-a’, Time uvrštavao na svoju listu 100 najutjecajnijih ljudi svijeta, a s njom su spremno surađivali BARACK OBAMA, HENRY KISSINGER, raznorazni ministri i senatori... Slučaj Holmes zato nije iznimka, nego upozorenje na ono što se može desiti usprkos podršci superstarova i uglednih medija.

Svim ovim kompanijama zajednička je pritom sumanutu ambicija, svi se ti milijarderi igraju malih bogova. Zajedničko im je i to što ozbiljni stručnjaci upozoravaju da su njihovi projekti neostvarivi ili naprosto nevažni. A veže ih i šteta koju usput nanose, bilo borbi protiv klimatskih promjena, bilo povjerenju u medicinu, bilo svodenjem feminističkog pokreta na besmisleni svemirski izlet doko-nih prijateljica. Glavni likovi svih tih velikih medijskih priča – drevne zvijeri, odmetnuti milijarderi, čarobnice medicinskog biznisa – ni ne pripadaju toliko znanosti, koliko žanru novokomponiranog epa: strahovuci, vile i hajduci. S njima u prvom planu brišu se razlike između bajke i nauke, šarlatani preuzimaju riječ, a na mjesto naučnih zakona stupa zakon profita. Ili, što bi rekli u ‘Igru prijestolja’: dolazi zima. ■

Da narodi bolje komuniciraju

Brusnica Velika je u Republici Srpskoj i u njoj žive Srbi i Hrvati, dok je Brusnica Mala dio Federacije BiH, a većinu stanovništva čine Srbi. Da zbrka bude veća, Nikola iz Brusnice Male komunalije plaća RS-u. ‘Nije RS, nego Republika Srpska’, naglašava. ‘Pretpostavljam, to nigdje ne možeš pročitati – to je ostalo tako da jedan i drugi narod bolje komuniciraju’

TREBALO je isključiti ton, bilježiti samo slike i tako slagati mozaik života u Republici Srpskoj. Eksterijeri u naseljima i selima uz cestu postaju time realističniji, a slike rata devedesetih življe: kuće bez krovišta, ogoljene, s ostacima cigle, kao skeleti, od kojih se neke svejedno oglašavaju za prodaju, zatim u svakom selu spomenici palim borcima Republike Srpske. Mostić preko rijeke Bosne hrđav je i dotrajavao i spada u kategoriju (po)ratnog realizma. Jednog

blatnjavog dana bez trunke sunca, za vrijeme našeg višednevnog putovanja tim entitetom, tragali smo za bilo čime podno niske planine Majevice. Ni GPS navigacija ne prepoznaje tu cestu, sumornu od pustoši. Žena koja se odjednom ukazala i ubrzala pokraj stada ovaca, poput prometnika pokazala nam je rukom da ‘krenemo naprijed’, preko šljunčane ceste do Konjikovića, posljednjeg sela u tom dijelu Republike Srpske u općini Lopare. Taj dio sela zapravo pripada Republici Srpskoj, dok drugi dio, zahvaljujući Dejtonskom spo-

razumu iz 1995. godine, pripada tuzlanskoj općini i Federaciji BiH. Dvije entitetske linije sudaraju se i prolaze pokraj ili doslovno presijecaju poneka sela i općine u Bosni i Hercegovini, ali gdje god da smo zastali mogli smo čuti da zbog toga nema posebnih problema, premda u srpskom entitetu imaju, čini se, jaku potrebu za teritorijalnom označivosti; zastave Republike Srpske uzduž ruralne općine Šamac izvješene su gotovo na svakom električnom stupu. Majevička sela za vrije-

Dvije Brusnice u dva entiteta

me rata u BiH našla su se na prvoj borbenoj liniji, pa ne čudi još ponegdje zabodena tabla s oznakom miniranog područja.

Vidjevši dim iza jedne kuće kao trag života, a naknadno i tablu na ulazu s obavijesti da je riječ o privatnom posjedu pod video nadzorom, ustuknuli smo i nakrivili glave ne bismo li nekoga dozvali. No, prije svih do nas je dotrčao jedan hrvatski ovčar, za kojeg će nam nešto kasnije njegov vlasnik Rado reći da se odaziva na ime – Brdo. Ali i postaviti nam protupitanje, kad smo ga neobavezno uvodno upitali za ‘džepove’ u Republici Srpskoj: ‘Je li to nešto u vezi litijuma ili...?’

— Lopare i sav dio Majevice su bogati litijem. Ovdje se istražuje dvadesetak godina. Firma Core Investment iz švajcarskog Zuga, od moje kuće dva kilometra udaljena, plasirala se na ovim terenima i istraživala rude. Velika je špekulacija kod ljudi, jer se ne pitaju ništa, pa i ne znaju mnogo o tome – kaže Rado.

Tako sam upoznao RADU PETKOVIĆA, građevinskog poduzetnika, koji se u švicarski kanton Zug odselio 1978. godine. Tada oženjen 21-godišnjak, radio je za stalno kao faser u tuzlanskom Tehnogradu. Kad priča o razlozima odlaska iz tadašnje BiH, kaže da mu je smetala onodobna bahatost i ponašanje ljudi, posebno onih koji su bili uz vlast i imali privilegiju, pa tako konstatira da je bivši sistem nekome bio majka, a nekome maćeha. Zagledao se u svoj život koji se, kako napominje, pravocrtno odvijao tako da prima plaću iz mjeseca u mjesec, i shvatio da ga ne želi tako proživjeti. K tome, stava je da je tadašnja politika bila nakaradna, pa tim slijedom i danas stalno sluša istu priču. Preko Brčkog i Vinkovaca onomad je stigao u Basel. Prespavljivao je isprva na željezničkim stanicama i u štalama. S manjom ušteđevinom tanko i rijetko se prehranjivao, dok nije našao prvi bolji posao na građevini. Usput se nastavio obrazovati i tada je krenulo: iz loparskog kraja, kaže, 90 posto ljudi je odlazilo u Švajcarsku. Rado je, posve je jasno po razmišljanju, pravi Švajcarac. Ali ipak konstatira:

— Balkan je čudan svijet, čudna podloga. Čudno sunce grije, sve je čudno. Ipak, ponekad čovjeku proradi nešto balkansko u njemu, ali niti mogu sa tim živjeti i ne vodi me to nikamo. Tako da na ovaj srpski entitet gledam jednako iz Švajcarske i ovdje, gdje mi je dedovina i očevina koju obnavljam. Znaš, ima jedna balkanska uzrečica: Budala živi gdje je rođena, a pametan gdje je bolje.

Pozvao nas je Rado ispod nadstrešnice svog ljetnikovca, kod kamina na otvorenom. Natoči domaću šljivovicu, pa kaže: ‘Kako vidim BiH? Vječito je tu neka priča, a obično stave najnaivnije i najbrutalnije da je započnu’.

— Mudar i pametan čovjek teško će se deklarirati po nečemu ili nekome, što da navlači probleme. Od 1991. do 2023., negdje sam pročitao taj podatak, oko 1.450.000 ljudi iselilo se iz BiH. Balkan je poznat po bosanskom loncu u kojem se svašta kuva: i kupus i meso i krompir – zaključiti.

Kišilo je i dalje kad smo napuštali to majevičko selo, uglavnom povratničko i slabo nastanjeno. Sutradan prema Ugljeviku, na cesti prema Bijeljini sve se geografski domimalo pitomije, ali ljudi su nekako tvrdi, odrješitiji. Nije trebalo dugo čekati. Trojica mještana pokraj jedne trgovine uz cestu zaspjela za jedan prastari drveni stol i ispijaju pivo. Pomalo se iznenadiše, čak smo im iz njima znanog razloga postali sumnjivi kad smo ih upitali gdje je najbliža benzinska stanica. Nelagodu sam prekinuo dodatkom: ‘Po čemu je Ugljevik poznat i kakav je život ovdje?’ Poznat je, dakako, po rudniku mrkog ugljena u kojem radi dvije hiljade ljudi. A jedan od ove trojice ipak reče:

— Kod nas je dobro, evo sjedimo, pijemo. Ljudi siju pšenicu, bave se voćarstvom. Tako je

Na ovaj srpski entitet gledam jednako iz Švajcarske i ovdje, gdje mi je dedovina i očevina koju obnavljam. Znaš, ima jedna balkanska uzrečica: Budala živi gdje je rođena, a pametan gdje je bolje – govori Rado Petković

i rakija dobra iz ovog kraja. Samo vi Hrvati ne date preko granice izvesti ništa. Samo litar. I dvije kutije cigara, a jedna mora biti otvorena – kaže taj čovjek.

— Čime se vi bavite? – pitam ga.

— Ja? Ja sam penzioner. Otiš'o sam u Austriju godinu dana prije rata i tamo radio, imam tamošnju penziju.

— Kako je bilo ovdje za vrijeme rata?

— Bilo je manje-više mirno. Za razliku od Majevice. Ovdje su uglavnom sve Srbi, rijetko koji Musliman – odgovori i odmah dometne:

— Za mene, ova je država prva liga. Za mene koji sam u inostranstvu. Ma slušaj, bolan, kako nije dobra? Kad sam se rodio, jeo sam cicvaru. Znaš li šta je to? Kukuruz. I ako je bilo malo masti, tim bolje – reče.

— Bolja je ova država od TITINE, dok je bilo njega ni asfalta ovdje nije bilo. Nije bilo ni struje ponegdje, ni putova – nadoda drugi.

— Iako je nekome bilo dobro i za Tite jer je otvorio granice, svaka čast – opet će prvi.

Odnekud se pojavi i osoba s političkog plakata. Anto ga snima ispod tog istog plakata na kojem se više ne naziru slova. Samo fotografija. LAZO MILOŠEVIĆ bivši je predsjednik mjesne zajednice Donje Zabrđe, odbornik u dva mandata u općini Ugljevik. U tom kraju ne postoji familija čiji član ne radi u inozemstvu, oduvijek, u Austriji najviše. Zatim reče:

— Dobro je, samo da ne bude rata.

— Zašto to mislite? – uzvratim.

— Ne pita te nitko. Hoću li ja ostaviti dva miliona kapitala nekretnina kod kuće.

— Zašto biste ostavili?

— A moraš se braniti.

— Tko bi vam to uzeo? – pitam.

— Nitko i ne uzima. Vidio si otkuda bace granatu, sprži sve, bespilotno – kaže Lazo.

On smatra da je cilj velikih sila bio da razgrade Jugoslaviju. Zatim otkriva da je kao građevinski radnik radio u Sloveniji i Zagrebu, gradio školu u Prečkom, istu onu u kojoj je nastradalo nevino dijete, on ju je 'lično zidao' i nitko mu nikad ništa nije ružno rekao, niti on kome. Punih 45 godina živi od građevine. Ipak, bio je rat, dometne.

— Bio je vjerski rat. Nametnut. Običnim ljudima nije do rata, nikome. Nas trojica iz kuće smo bili, srećom nije poginuo nijedan. Ali zacrnilo se dosta kuća – kaže.

Na drugoj strani spomenik ratnim žrtvama. Spomen-ploču imaju pobijeni nedužni mještani koje su 1944. strijeljali nacisti. Krv je, kaže priča, tekla dva kilometra selom. Ondje je i spomen-ploča Srbima interniranim u logor Jasenovac, pripadnicima Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, ali i palima u ratu 1992. – 1995. No strši i ploča u spomen na poginule četnike u Drugom svjetskom ratu.

Rado Petković i njegov Brdo

— Tko je vladao selom, tko je bio ovdje? – pitam Lazu, koji mi je netom kazao 'kao dobar dan' da su njegova dva strica bila u četnicima.

— Partizani i četnici – odgovara.

— Pa dobro, nisu li četnici bili kolaboracionisti, nisu li surađivali s okupatorom koji je pobio zamalo cijelo selo? – pitam.

— Bio sam punih 12 godina predsjednik mjesne zajednice i sve sam objedinio jer su svi stradali u borbi za opstanak. Svi su ginuli da ostanu, svi su se branili. Zato su svi zajedno – mirno kaže.

Ali među četnicima ima i onih za čiju je smrt navedena 1947. godina. Kao da to nije ranije primijetio, na naše upozorenje o tome Lazo reče:

— Poginuo je tada jer je bio četnik i jer se krio neđe.

— Krio? Ali rat je već dvije godine bio završen – podsjetim.

— Tko ti to pita – kaže. Nasmije se kiselo. Ponovi da su svi za isti cilj – za slobodu poginuli. Šta ima veze tko je šta bio, doda.

NIŠTA ne čudi. U Ugljeviku hotel je smješten upravo u Ulici Draže Mihailovića, vođe četničkog pokreta, kojeg je tadašnja jugoslavenska obavještajna služba locirala da bi 1946. bio uhvaćen u selu kod Višegrada. Za izdaju, suradnju s okupatorom i ratne zločine nad civilima iste je godine presuđen i strijeljan. U toj općini pune 23 godine izborne pobjede odnosila je Srpska demokratska stranka (SDS). Trenutno je prvi put na čelu općine načelnik iz DODIKOVOG Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD). Put nas je dalje odveo do Gavrila. Ne bilo kojeg, već Principa, pripadnika organizacije Mlada Bosna i atentatora na austrougarskog prestolonasljednika FRANJU FERDINANDA i njegovu suprugu Sofiju u Sarajevu. U seoskoj kafani duhanski dim mogao se rezati nožem. Nedjelja je i čini se da je cijela Donja Slatina zasjela unutra. Mlado i nešto stariji igraju uživo loto Bingo i sportsku kladionicu. Prilično nadrealan prizor, pomiješan s kuglicama koje iskaču iz televizora.

— Snimi, snimi ovo na ćirilici – povikaše uglas dvojica mladića, nogometaši seoskog kuba Mladost.

Naše će sjene/ hodati po Beču/ lutati pod dvoru/ plašiti gospodu, ispisani su stihovi na zidu kafića, koji se pripisuju Principu, da ih je on navodno napisao na zidu ćelije u češkom Tezenu. Na drugom zidu u crvenom ramu fotografije Principa i Če Gevare. Kad sam među svjetinom pronašao i gazdu lokala, čije ime u sveopćem žamoru nisam upamtio, kazao mi je da su obojica bili buntovnici i zato su dobili mjesto u kafani. Dok je za neke Princip onaj koji je dao povod za početak Prvog svjetskog rata, on je za druge, uz Čea, borac za socijalnu

Lazo Milošević, bivši predsjednik mjesne zajednice Donje Zabrđe

pravdu i slobodu. Kako će mi na izlasku iz lokala, posve općenito, a odnosi se na sadašnjost, možda i na prošlost, kazati jedan gost, PERO se zove: 'Nitko politički nije u pravu.'

Ipak, jedna mi se scena puno kasnije posebno urezala u pamćenje: od središta Šamca do Moskve ima 2.195 kilometara, do Londona 1.894, Berlina 1.192, a Zagreba tek 239. Putokaz me podsjetio na špageti-vesterne. I ne samo to, čitava nedjeljna jeziva atmosfera. Veliko jato vrana smjestilo se u rijetkim krošnjama stabala na glavnom trgu i svojim graktanjem ispunjavalo pusti grad. Atmosferi nekakvog tupog iščekivanja (koga?) doprinosilo je uporno škripanje bandera, podstaknuto umjerenim vjetrom.

— Odlazimo – gotovo istovremeno smo izrekli Anto i ja. Što prije. Dio vožnje proveli

smo svatko u svojim mislima. A onda, prema hrvatskoj granici, doživjeli smo *déjà vu*. Ne, nije to od manjka sna bilo, bilo je to više kao kazališna predstava, kao život. Brusnica Velika u sastavu općine Brod pripada Republici Srpskoj i nastanjena je i Srbima i Hrvatima, dok je njezina imenjakinja Brusnica Mala dio Federacije, općine Odžak, premda je prema popisu iz 2013. nastanjena zamalo apsolutno Srbima. Od dvije žene na različitim udaljenostima, koje smo kao u nekom filmu u toj nedodijeli susreli na seoskom putu u Brusnici Velikoj, nismo uspjeli doznati baš ništa. Bez točke i zareza, pričale su brzo i nepovezano, pa smo se zapitali tko se brine o njima jer se očito radi o osobama s intelektualnim teškoćama.

Zatim, jedina osoba u Brusnici Maloj, gastarbajter NIKOLA. Premda mu je kuća u dijelu Federacije, komunalne račune plaća RS-u.

— Nije RS, nego Republika Srpska – naglašava. — Srbi su ovdje tolerantni, nismo mi nikome problem napravili – opet će, uz blagi osmijeh.

O tome zbog čega su ta dva sela entitetski podijeljena, premda se s jednog na drugo može dobaciti bumerangom, kaže:

— Pretpostavljam, to nigde ne možeš pročitati – to je ostalo tako da jedan i drugi narod bolje komuniciraju, ali nema više ni ljudi, evo možeš nas na prste ruke izbrojiti.

Nedjelja je. U Brodu, tik uz granicu grafit 'Referendum protiv suda BiH', i prijekorni pogledi prema došljacima. ■

Spomenik 'svima koji su ginuli da ostanu', kako kaže Lazo Milošević

JAN VAN AKEN

Ako želimo nadvladati AfD, treba nam drugačija ekonomska politika

Takvu ekonomsku politiku zovemo anti-fašistička ekonomija. Ne radi se samo o snižavanju cijena u trgovinama, nego o redistribuciji bogatstva. Trebamo uložiti mnogo energije i truda da dosegne do građana. Ne postoji jednostavan način, ali umjesto straha moramo nuditi nadu. A nada u politici ne može biti samo riječ. Građani je trebaju osjetiti i u novčaniku

JAN VAN AKEN kopredsjednik je njemačke stranke Ljevice (Die Linke), jedne od najznačajnijih demokratsko-socijalistički orijentiranih stranaka u Europi. Stranku su proteklih godina potresali mučni unutarnji sukobi, dobrim dijelom motivirani odnosom prema migracijama. Kriza je kulminirala raskolom u kojem se dio članstva i funkcionara odcijepio i osnovao lijevo-konzervativni Savez Sahra Wagenknecht. U listopadu 2024. vodstvo stranke preuzeli su INES SCHWERDTNER i van Aken, biolog, stručnjak Greenpeacea, bivši inspektor UN-a za biološko oružje, zastupnik u Bundestagu, analitičar međunarodnih sukoba i autor knjige 'Riječi umjesto oružja: kako ratovi

mogu završiti i kako se može ispregovarati mir'. Stranka smatrana za gotovo irelevantnu započinje brz uspon i na kraju osvaja skoro devet posto glasova. Ljevici pristupa velik broj građana – dosegnuvi sto tisuća članova, stranačko se članstvo udvostručilo. O navedenom, kao i o razlozima uspona ekstremne desnice, očekivanjima od nove vlade FRIEDRICHA MERZA i ostalim aktualnim temama Jan van Aken govori u intervjuu vođenom u berlinskoj stranačkoj središnjici zvanjoj 'Kuća Karla Liebknechta'.

Prije nekoliko mjeseci Ljevicu je podupiralo tri posto građana. U odnosu na te brojke ostvarili ste impresivan rezultat,

osvojivši 8,8 posto i 64 mjesta u Bundestagu. Kako ste to uspjeli?

Uspjeli smo zahvaljujući kombinaciji strategije, taktike i sreće. Naša je glavna poruka bila vrlo jasna – 'mi dolje protiv onih gore'. Moja najvažnija rečenica bila je da milijarde ne trebaju postojati. Bavili smo se stambenom krizom i napadali bogataše koji podstanarima cijede zadnji cent. Taktički, odradili smo jaku terensku kampanju 'od vrata do vrata'. Mnogo smo investirali u društvene mreže pa smo odjednom postali kul, dok smo prije imali imidž partije staraca. Nada-lje, Ines Schwerdtner i ja odlučili smo svoja primanja ograničiti na razinu prosječne radničke plaće. Presudilo je i to što je stranka konačno u javnosti govorila jednim glasom.

Potom je krajem siječnja CDU u Bundestagu za antimigracijske prijedloge glasao zajedno s fašistima, što je izazvalo veliko javno ogorčenje i nama pripomoglo. No, ključni su bili naši vlastiti potezi.

Ne tako davno britanska se ljevica mobilizirala oko Jeremyja Corbyna, no pokret se brzo ispuhao. Kako kanite osigurati da vam se ne dogodi isto, da opet ne strepíte oko prelaska izbornog praga, pri čemu s obzirom na važnost Njemačke vaša odgovornost seže bitno dalje od njenih granica? Naš rezultat je za sada ono što se na njemačkom naziva 'vrućim zrakom'. Kako bismo ga pretvorili u dugotrajan uspjeh, presudno je da se bavimo organiziranjem novih članova, koji čine polovinu stranačkog članstva. Moramo ih educirati kako da djeluju i ustroje ogranke na najosnovnijem mogućem nivou. Prošlih smo godina patili od destruktivnih sukoba. Jedni drugima smo se javno suprotstavljali i građani nisu znali što zastupamo. Ta faza je gotova. Unutar Ljevice vlada nova kultura ophođenja – 'revolucionarna ljubaznost'. Naravno, i dalje postoje razmimoilaženja. Troje ljevičara često ima pet različitih mišljenja. To je u redu, jer imamo čvrsta uvjerenja o boljem svijetu, ali slažemo se koji su stranački stavovi prihvatljivi. Sve navedeno je solidna osnova za budućnost, a iz izborne povijesti jasno je da možemo postići i više od aktualnog rezultata. Svjesni smo odgovornosti koju spominjete. Između ostalog, već nas je nekoliko lijevih partija iz svijeta kontaktiralo sa zamolbom da ih savjetujemo kako da i one uspiju, što rado činimo.

Ignoriranje gorućih problema

Ekstremno desna Alternativa za Njemačku (AfD) osvojila je 20,6 posto glasova, četiri puta više nego prije dvanaest godina. Prema anketama, sada je podržava 24 posto građana. Istraživanja kažu kako su upravo birači AfD-a najzabrinutiji da neće moći platiti račune. Je li to uzrok uspona stranke?

Nakon desetljeća neoliberalne politike i rezanja potrošnje za javne službe i infrastrukturu, mnogo toga u ovoj zemlji ne funkcionira. Građani govore da u njihovo selo ne stiže vlak i da je poštanski ured zatvoren, a školski krov prokišnjava. Teško su bolesni, ali ne mogu dobiti termin kod liječnika. Posvuda su vidljivi duboko nezadovoljstvo i izostanak nade za budućnost. Njemački građani desetljećima su vjerovali kako će svaka sljedeća generacija živjeti sve bolje. Prvi put većina u to više ne vjeruje, štoviše, smatra da će njihova djeca živjeti lošije nego oni. Mnogi zato glasaju za krajnju desnicu.

Među industrijskim je radnicima AfD naj-snažnija stranka, slično situaciji u drugim zemljama. Kako preokrenuti taj povijesni poraz ljevice, odnosno kako spriječiti daljnji uspon ekstremista, a njihove glasače pridobiti?

Ne bih koristio pojam 'povijesni poraz', koji implicira da je sve gotovo. Mislim da je riječ o fazi. Ako želimo nadvladati AfD, potrebna nam je drugačija ekonomska politika. Zovemo je antifašistička ekonomija. Ne radi se samo o snižavanju cijena u trgovinama, nego o redistribuciji bogatstva od imućnih prema ostalima. To se ne može realizirati preko noći. Potrebne su nam i kratkoročne strategije. Trebamo uložiti mnogo energije i truda da dosegne do građana. Ne postoji jednostavan način, ali mislim da umjesto

straha moramo nuditi nadu. A nada u politici ne može biti samo riječ. Građani je trebaju osjetiti i u novčaniku.

U izbornoj je kampanji dominirala tema migranata na koje je AfD svalio gotovo sve društvene probleme. Ni druge stranke nisu nametale socijalna i ekonomska pitanja.

Ljevica jasno zastupa pravo na azil i prava svih migranata u Njemačkoj te se protivi deportacijama. To je pomoglo našem rezultatu, prišli su nam razočarani birači SPD-a i Zelenih. Vjerojatno smo izgubili neke glasače iz radničke klase, no riječ je o ispravnoj odluci. U Njemačkoj živi više od dvadeset milijuna ljudi migrantskog porijekla. Oni se sada osjećaju ugroženima, a Ljevica je jedina stranka koja nudi nadu i zaštitu. U isto vrijeme, trebamo birače uvjeriti da migranti nisu problem, nego da ih druge stranke koriste kao žrtvene jarce, kako bi skrenule pažnju s pravih problema. Ima već vremena otkako je snažno porastao udio građana koji misle da s migracijama postoji problem. Oni, logično, glasaju za AfD. Potom su CDU i SPD zaključili da tu temu trebaju preuzeti i ponuditi 'prava' rješenja. Spomenute su stranke, pa i Zeleni, tako zapravo ojačale AfD. Opisana strategija nikada se ne isplati, jer ljudi uvijek radije glasaju za original. Posljedica je da se cijeli centar snažno pomaknuo udesno. Trebamo li deportirati više ljudi? Jeste li spremni s oružjem u ruci braniti zemlju? Pitanja koja se u TV emisijama danas postavljaju prije pet godina niste mogli čuti. Antimigrantski, rasistički i militaristički diskurs je normaliziran. Morat ćemo socijaldemokrate i Zelene uvjeriti da tako nećemo centar pomaknuti ulijevo, nego da srednjoročno idemo ka krajnje desnoj, ako ne i fašističkoj Njemačkoj.

Foto: IMAGO/Jens Schicke/
ImagoStock&People/PIXSELL

Što očekujete od vlade novog kancelara Friedricha Merza, odnosno koalicije CDU/CSU-a i SPD-a tijekom naredne četiri godine te kako biste komentirali nedavno predstavljen koalicijski sporazum?

Koalicijski sporazum potvrđuje sve naše strahove. On ignorira goruće probleme u našoj zemlji i svijetu. Nezaustavljivo rastuće stanarine, visoke cijene, do kraja srezan zdravstveni sustav i uništavanje planeta su jednostavno ignorirani, dok se na međunarodne krize odgovara isključivo jačanjem vojske. Konkretno, koalicijski sporazum znači socijalne rezove, nadzor, izolaciju, naoružavanje i investicije koje ne zadovoljavaju potrebe većine stanovništva. Navest ću samo jedan primjer: dogovoreno je smanjenje poreza velikim tvrtkama, dok će se srednja i niska primanja možda rasteretiti kroz dvije godine, ako još bude preostalo novca. Također, neće biti poreza na bogatstvo, ali će se od srednje klase i prekarno zaposlenih i dalje tražiti da plaćaju. A pravo na azil će se još više urušiti. To je politika koja ide na ruku AfD-u. Naš je zadatak boriti se protiv takve politike, što znači organizaciju snažnih prosvjeda u parlamentu i društvu.

Prošli saziv Bundestaga je prije raspuštanja izglasao 500 milijardi eura vrijedan fond namijenjen ulaganju u infrastrukturu i zelenu tranziciju, ali i izmjene 'dužničke kočnice', ustavnog pravila koje je uvelike priječilo javna ulaganja. Sada ono više ne važi za troškove obrane. A nakon što je Trumpova administracija poručila kako SAD više neće biti glavni garant europske sigurnosti, Europska komisija predstavila je plan koji za ulaganja u obranu predviđa 800 milijardi eura. Merz

poručuje da treba 'osnažiti Europu što je moguće brže kako bismo postigli nezavisnost od SAD-a'. Koji je vaš stav po ovim pitanjima?

Stav da se Europa mora biti u stanju sama štiti je ispravan. Međutim, količina novca namijenjenog obrani kojom europske članice NATO-a već raspoložu sasvim je dovoljna.

Izgleda da EU želi biti četvrti globalni igrač, uz SAD, Kinu i Rusiju, što uključuje i sposobnost ratovanja bilo gdje na svijetu. Mislim da je to cilj Ursule von der Leyen, Merza i njemačkog establišmenta. Ako pogledamo sav novac koji će uložiti u naoružavanje, tu se ne radi o obrani od Rusije, nego o vojnoj zaštiti njemačkih trgovinskih pravaca

Više od toga nije potrebno. Pitanje je što Europa zapravo namjerava. Globalno gledajući, trenutno postoje tri velike sile – SAD, Kina i Rusija. Izgleda da EU želi biti četvrti globalni igrač, što uključuje i sposobnost ratovanja bilo gdje na svijetu. Mislim da je to cilj URSULE VON DER LEYEN, MERZA i njemačkog establišmenta. Ako pogledamo sav novac koji će uložiti u naoružavanje – ili oružane sustave koje kupuju, poput fregata – tu se ne radi o obrani od Rusije, nego o vojnoj zaštiti njemačkih trgovinskih pravaca.

Putinove granice

Prema podacima Minhenske sigurnosne konferencije, Rusija na vojsku troši 428 milijardi dolara, gotovo jednako koliko europske članice NATO-a zajedno. Vaši kritičari ističu kako EU treba izgraditi vojnu silu toliko moćnu da Rusiju odvratiti od same pomisli na sukob i tvrde da je za to potrebno bitno više novca. Argumentiraju i da bi Putin provokacijama na istoku mogao testirati europsku odlučnost. Kako to komentirate?

I pod pretpostavkom da Rusija i Europa na vojne izdatke troše jednak iznos, svatko tko se razumije u vojna pitanja reći će vam da pod tim uvjetima nikakav napad nije realan. Ako namjeravate napasti drugu državu, morate raspolagati s tri ili pet puta većom vojnom silom, koju Rusija nema. Dakle, europska sposobnost odvratanja već postoji. Glupost je tvrditi da nam treba nekoliko puta veći iznos. Što se provokacija tiče, smatram kako je velika greška Europe, također i moja, bila što 2014. nismo ozbiljno shvatili aneksiju Krima. To jest bilo PUTINOVO testiranje granica, na koje nikako nismo reagirali, a trebali smo nametnuti snažne sankcije. Bude li provokacija na granicama Poljske,

Litve ili bilo gdje drugdje, potreban je jasan odgovor. Istovremeno, vidimo kako NATO i Rusija posljednje tri godine nastoje izbjeći ikakav izravan vojni kontakt, s razlogom, jer bi to značilo treći svjetski rat.

Vaša stranka protivi se isporukama oružja Ukrajini. Ne bi li to značilo prisiljavanje Ukrajine na kapitulaciju? Osim nanošenja vojnih gubitaka, postoji li drugi način da se promijeni Putinova računica?

Svi tvrde kako će Ukrajina propasti ukoliko obustavimo isporuke oružja. To je istina samo ako razmišljate isključivo u skladu s vojnom logikom – dakle, ili odgovarate vojnim sredstvima ili ne poduzimate ništa. Između ta dva ekstrema postoje brojne mogućnosti. EU je mogla na dan invazije Ukrajine obustaviti sav uvoz ruske nafte, što bi brzo izmijenilo Putinovu kalkulaciju troškova i koristi, naročito nakon što je propao plan brzog osvajanja Kijeva. U tom bi slučaju vjerojatno i pregovori u Istanbulu iz travnja 2022. izgledali drugačije i sukob bi možda bio gotov za dva mjeseca. Umjesto toga, nastavili smo financirati ruski rat, a sankcije uvodili postepeno, iako stručnjaci smatraju da postepene sankcije ne funkcioniraju zato što se druga strana ima vremena prilagoditi. Međutim, nagli embargo bi naštetio njemačkoj ekonomiji, pa su isporuke oružja bile lakše rješenje. Druga prilika postojala je krajem 2022., kada se pred ukrajinskim protunapadom Rusija povukla iz dijelova Harkivske i Hersonske oblasti. Europske vlade trebale su potom izvršiti pritisak na Ukrajinu da započne pregovore, upravo zato što je bila u snažnijoj poziciji. Čak je i načelnik američkog generalštaba tada rekao kako su potrebni pregovori. Nitko se na to

nije osvrtao. Bilo je mnogo neiskorištenih nevojnih mogućnosti.

No, da nije bilo vojne pomoći, ruska vojska danas ne bi bila ispred Zaporizja i Harkiva, nego Dnjipra i Kijeva. Ako je Putin voljan prihvatiti stotine tisuća žrtava, nije li naivno smatrati kako bi se predomislio zbog sankcija?

Za rat mu je potreban novac. Da smo putem embarga odmah poduprli ukrajinski narod, ruska vojska možda ne bi izašla ni iz Luhanska. Također, od presudne je važnosti bilo u pregovore uključiti Kinu. Vjerujem kako su postojale velike šanse da se kombinacijom sankcija i diplomatske ofenzive postigne sporazum bolji od ičega što se u Ukrajini sada odvija. Sigurno je da nas tri godine vojnih isporuka nisu ni milimetar približile pregovorima. Ta je strategija očito propala. Svakako, stojimo na strani žrtve, dakle uz Ukrajinu. Zalažemo se za ukidanje ukrajinskih dugova, što nitko ne spominje. Također, nisam radikalni pacifist. Pacifizam koji zastupam podrazumijeva da prioritet imaju civilna rješenja, no ukoliko zaključim da u određenoj situaciji neće djelovati ništa osim vojnih sredstava, možemo razgovarati o isporukama oružja. U ovom slučaju još uvijek nisam na toj poziciji.

Kako gledate na mogućnost slanja europskih vojnih snaga u Ukrajinu?

Ako se radi o neutralnim snagama Ujedinjenih naroda, čije će razmještanje odobriti Vijeće sigurnosti i dogovoreno je obostrano prihvaćenim mirovnim sporazumom, kao u Koreji ili na Cipru, tada to podupirem. Bilo bi važno da misija uključuje i kineske postrojbe. One bi Ukrajini značile sigurnost, jer na njih Rusija sigurno neće pucati. Međutim, EMMANUEL MACRON i ostali zagovornici razmještanja europskih vojski ne govore o UN-ovim plavim kacigama, nego o snagama odvratanja. Tome se protivim, jer bi jedni nasuprot drugima stajali NATO-ovi i ruski vojnici, što predstavlja ogromnu opasnost.

Za Zakladu Rosa Luxemburg radili ste u Tel Avivu, gdje ste bili i prilikom Hamasovog napada iz 2023. koji je Ljevica s razlogom oštro osudila. Istovremeno, tijekom nedavne izborne kampanje niste se pretjerano bavili činjenicom da je Izrael u Gazi poubijao desetine tisuća žena i djece, što su ugledne međunarodne organizacije okarakterizirale kao genocid?

Tema nije bila u središtu izborne kampanje, ali redovno smo o njoj istupali, zalagali se za priznanje Palestine i prestanak svih isporuka oružja Izraelu. Pritom se u Njemačkoj takvi stavovi smatraju antisemitskim. Riječi 'apartheid' ili 'genocid' ne koristim. Dijelom iz političkih razloga, ali i zato što iz povijesnih primjera zločina počinjenih protiv Armenaca, Kurda ili Namibijaca znamo da se radi o pitanju sudske odluke. Međutim, jasno stojimo uz Palestinu. Otvoreno i glasno tvrdimo da se u Gazi događaju zločini protiv čovječnosti i da BENJAMINA NETANJAHUA treba uhapsiti. Načelno, Ljevica snažno podupire postojanje Izraela i pravo Židova na vlastitu državu, a u stranci nema mjesta onima koji misle da je Hamasov napad bio ispravan čin otpora. Istovremeno, kritiziramo Izrael zbog svakog počinjenog zločina, tridesetogodišnje politike naseljavanja i svega ostalog pogrešnog. Između tih stajališta nema kontradikcije.

U Njemačkoj je prisutna snažna represija prema solidarnosti s Palestincima, što

je nedavno zaključio i Amnesty International. Merz je izjavio kako će ugostiti Netanjahua, bez obzira na tjeralicu Međunarodnog kaznenog suda. Zvali Gazu genocidom ili zločinima protiv čovječnosti, Njemačka je očito suučesnica.

Nema sumnje da Njemačka jest suučesnica zločina protiv čovječnosti, odnosno masakra u Gazi. Borimo se protiv toga zajedno s organizacijama kao što su Amnesty i Medico International. Mislim da većina građana smatra da su izraelske akcije pogrešne, ali je njemačka elita – vlada, sve druge političke stranke, većina medija i novinara – vrlo otvoreno na izraelskoj strani. Za njih je sve opravdano napadom Hamasa i pravom na samoobranu. U posljednje vrijeme postoji malo veći prostor za drugačije stavove, no i dalje nas čeka vrlo težak posao.

Za konkretna rješenja

Ekstremistička vlada na čelu Izraela otvoreno govori o protjerivanju dva milijuna Palestinaca. Kako se tome suprotstaviti?

Lijevo orijentirani Izraelci govore kako je potreban vanjski pritisak. Ekstremnu izraelsku vladu ne smijemo podupirati, ni vojno, ni financijski, ni na bilo koji drugi način. A Merzova vlada namjerava Izraelu isporučiti mnogo raznog oružja.

Podupirete li uvođenje sankcija Izraelu?

To je sljedeći korak, ali ga za sada ne zagovaramo.

Ovo zvuči kao klasična zapadna hipokrizija – sankcije Rusiji, ali ne i Izraelu?

Zapadna hipokrizija postoji i u slučaju Turske koja ilegalan rat vodi u Siriji. Postoje tri koraka. Prvi znači prekid isporuke oružja. Drugo, EU šalje Izraelu mnogo novca i to treba prekinuti. Sankcije su sljedeći korak, ali najprije poduzmimo prva dva.

Dok neoliberalni autoritarizam jača od SAD-a do Indije, velik problem ljevice zadnjih desetljeća je izostanak uvjerljivog globalnog projekta. Lijeve snage se ne bi trebale zadovoljiti s desetak posto glasova i moralnom superiornošću. Gdje u ovim mračnim vremenima vidite nadu?

Riječ je o povijesnim valovima. U većini latinskoameričkih zemalja 1960-ih i 1970-ih na vlasti su bile fašističke diktature, da bi 1990-ih prevladale lijeve vlade. I u Europu će doći bolja vremena, ali trebamo naporno raditi. Antikapitalistička stranka može u Njemačkoj osvojiti mnogo više od dvadeset posto glasova. Većina građana ne smatra da je kapitalizam kraj povijesti, niti želi društvo egoizma i bezobzornosti. Trebamo nuditi konkretna rješenja, kao što su ograničenje dopuštenog iznosa stanarine ili uvođenje visokog poreza na bogatstvo. Trebamo razmišljati kako smanjiti jaz između bogatih i siromašnih. Osobno se zalažem za ograničenje maksimalnog prihoda, mada to nije i stranačka pozicija. Ljevica se zalaže za nacionalizaciju stambenih tvrtki koje posjeduju više od tri tisuće stanova, kao i za nacionalizaciju ostalih velikih kompanija. Svaku daljnju prodaju zemljišta u javnom vlasništvu treba zakonski spriječiti, a privatna zemljišta otkupljivati. Zemlja je ograničen resurs i trebala bi pripadati svima. Sve navedeno ne predstavlja daleku utopiju, nego konkretne korake ka socijalizmu. ■

Branitelji bez obrane

Prema izvještaju Mary Lawlor, specijalne UN-ove izvjestiteljice, branitelji okoliša su najranjivija skupina aktivista jer su suočeni s prijetnjama, napadima i institucionalnom diskriminacijom. Bez adekvatne zaštite, mnogi aktivisti diljem svijeta suočavaju se s nasiljem, a globalna borba za prirodu postaje sve teža, osobito u Latinskoj Americi

U STUDENOM 2023. QINTO INUMA ALVARADO, pripadnik peruanskog naroda Kečua, plovio je zajedno sa sinom čamcem prema svojoj kući u amazonskoj prašumi, vraćajući se s jedne radionice o pravima zaštitnika prirode. Brod je naišao na barikadu od trupaca, a Alvarado je zatim ubijen s tri metka u leđa i jednim u glavu. Alvarado se više od dva desetljeća borio protiv ilegalne sječe drva i suprotstavljao švercerima droge, a iako je često primao prijetnje smrću peruanske vlasti nisu ga uspjele zaštititi. On je jedan od skoro dvije stotine zaštitnika prirode ubijenih diljem svijeta 2023. godine. Jednako kao ovaj Peruanac, i većina ostalih živjela je u zabačenim ruralnim sredinama, u područjima bogatima prirodnim resursima koja su pod golemim pritiskom različitih grupacija, od kriminalnih bandi do multinacionalnih korporacija.

U rujnu 2017. godine iz rudnika zlata turske kompanije MNG Gold Mining Ltd. u zapadnoj Liberiji u okoliš se izlilo tri milijuna galona toksičnih kemikalija, uključujući cijanid i živu, i zagadilo tlo i vodu. Uslijedili su protesti lokalne zajednice, na što je policija odgovorila silom a sudovi represijom zbog koje su se u ovaj slučaj uključile agencije Ujedinjenih naroda. Policija je uhapsila i podvrgnula torturi više od 70 ljudi te po-

dignula optužnice zbog niza kaznenih djela, uključujući i terorističke aktivnosti, a 20 ljudi osuđeno je na deset godina zatvora. Ovim i sličnim slučajevima bavi se početkom travnja objavljen izvještaj MARY LAWLOR, specijalne izvjestiteljice UN-a za branitelje ljudskih prava, s fokusom upravo na aktiviste koji, poput Qinta Inume Alvarada i liberijskih starosjedilačkih zajednica, žive i djeluju u 'izoliranom, zabačenom i ruralnom kontekstu'. Za razliku od aktivista koji žive u urbanim središtima i bave se zaštitom različ-

Mary Lawlor (Foto: Spring96.org)

tih vrsta ljudskih prava, ovi seljaci i pripadnici starosjedilačkih zajednica mahom se bore protiv ilegalne sječe drva, zagađenja, uništavanja okoliša i drugih nasrtaja agrobiznisa i korporacija na prirodu. Ljudi poput Alvarada nazivaju se braniteljima ljudskih prava jer djeluju izvan organiziranih grupa kakve su nevladine organizacije, pa ih kao zasebnu kategoriju prepoznaju i relevantne institucije. S obzirom na kontekst u kojem djeluju, Lawlor smatra da je u pitanju najranjivija kategorija aktivista uopće te navodi niz okolnosti koje doprinose toj ranjivosti. Prije svega, zbog fizičke izolacije u kojoj branitelji prirode žive vlasti teško mogu kontrolirati udaljena područja i pružiti im zaštitu, čak i kada to žele. Usto, činjenica da se u većini slučajeva radi o pripadnicima starosjedilačkih, odnosno manjinskih zajednica dovodi do toga da su izloženi institucionalnoj diskriminaciji i rasizmu, a u slučajevima postojanja jezične barijere čak je i elementarna komunikacija otežana. Ubojstva i fizički napadi često se i ne istražuju, korporacije aktiviste guše sudskim tužbama kojima se ne mogu suprotstaviti jer nemaju pristup odvjetnicima, a državne vlasti njihove aktivnosti koriste kao razlog za pojačanu militarizaciju područja na kojima žive kako bi štitile interese kompanija.

TU posvemašnju ranjivost i ugroženost prepoznale su i formalizirale institucije UN-a Aarhuškom konvencijom iz 1998. godine, kojom se garantiraju pravo na pristup informacijama, pravo na sudjelovanje u odlučivanju i pristup pravdi u svim pitanjima koja se tiču okoliša. Konvencijom, koja je ujedno i prvi takav međunarodni pravno obavezujući mehanizam, štiti se pravo svake osobe na život u zdravom okolišu. Osim te konvencije, Opća skupština UN-a iste godine izglasala je i Deklaraciju o braniteljima ljudskih prava, dokument koji za razliku od konvencije nije pravno obavezujući, ali afirmira status aktivista i od država traži da ih zaštite od nasilja i represije. Uz ove međunarodne dokumente, na polju zaštite prava branitelja okoliša ističe se još i regionalni Sporazum iz Escazúa koji su 2018. godine potpisale države Latinske Amerike i Kariba. U pitanju je prvi međunarodni sporazum potpisan u ovoj regiji koji se tiče okoliša, a također i prvi uopće u svijetu koji potpisnice obavezuje da štite branitelje prirode.

S druge strane, Mary Lawlor upozorava kako je pod utjecajem industrijskih lobija Evropska unija lani razvodnila Direktivu o korporativnom izvještavanju o održivosti (CSRD), kojom bi se od svih velikih kompanija tražilo da objavljuju redovite izvještaje o svojim aktivnostima koje utječu na okoliš i društvo. Organizacije za zaštitu okoliša komentirale su da je verzija zakona koji su članice podržale tek sjena onoga što je on trebao biti te da je tim izmjenama iz obaveza koje on propisuje isključeno dvije trećine

Čišćenje naftne mrlje na plaži u peruanskoj Ventanilli 2022. godine
(Foto: Gian Masko/DPA/PIXSELL)

Prema podacima organizacije Global Witness 2023. bilo je 300 ubojstava branitelja ljudskih prava u 28 država, a čak 196 ubojstava odnosi se na aktiviste za zaštitu okoliša koji su živjeli u zabačenim ruralnim sredinama

kompanija, dok je prijedlog da se branitelji ljudskih prava u dokument uvrste kao ravnopravni dionici izbačen. Ni sam UN, kaže Lawlor, već godinama ne uspijeva donijeti pravno obavezujući dokument kojim bi se regulirao utjecaj poslovnog sektora na okoliš. Umjesto toga, svi se postojeći dokumenti svode na dobrovoljne dogovore, čije kršenje ne povlači nikakve reperkusije i rutinski se koriste za *greenwashing* imidža kompanija. No čak ni uz postojeće dokumente kojima su pristupile, države potpisnice uglavnom se tih dokumenata ne pridržavaju. To je naročito vidljivo u Latinskoj Americi, regiji koja ima najviše relevantnih dokumenata i jedne od najvećih prirodnih resursa uopće na

Michel Forst (Foto: Jean-Marc Ferré/UN)

planeti, zbog čega se i većina nasilja događa upravo tamo.

U izvještaju specijalne UN-ove izvjestiteljice tako se navodi slučaj ANTONIJA FRANCISCA DE SOUSA ARAÚJA, dugogodišnjeg borca protiv grabeži zemlje koju provode industrijski farmeri u Brazilu. Između 2007. i 2021. ubijena su četiri člana njegove obitelji, a on i ostatak obitelji uključeni su u državni program zaštite tek krajem prošle godine, nakon što je Araújo preživio nekoliko pokušaja ubojstva.

Brazil je inače treća država s najviše ubijenih branitelja ljudskih prava 2023. godine. Prema podacima nevladine organizacije Global Witness, takvih je ubojstava te godine bilo 300 u 28 država, a čak 196 ubojstava odnosi se na aktiviste za zaštitu okoliša koji su živjeli u zabačenim ruralnim sredinama. Od 300 ubijenih trećina su bili pripadnici starosjedilačkih naroda, a gotovo polovica ubijenih živjeli su u Kolumbiji, njih čak 142. Za Kolumbijom slijede Meksiko s 30 ubojstava, Brazil s 24 i Honduras s 19 ubojstava.

Izuzev Ukrajine, sva druga ubojstva branitelja ljudskih prava dogodila su se 2023. u Latinskoj Americi, Aziji i Africi, a većina ih se odnosi na aktiviste koji su se bavili zaštitom okoliša. No kada su u pitanju druge vrste represije i incidenata protiv zaštitnika prirode razvijene zemlje zapada posljednjih godina također redovito dopijevaju na listu problematičnih. UN-ova izvjestiteljica Mary Lawlor izdvojila je slučaj Kanade iz 2017. godine, kada su se starosjedilačke zajednice bunile protiv izgradnje projekata fosilne industrije u zaštićenim rezervatima u Britanskoj Kolumbiji. Proteste i blokade razbila je policija, a niz ljudi završio je u zatvoru s kaznenim prijavama. Budući da se u Kanadi nalazi skoro polovica sjedišta rudarskih kompanija značajan broj napada

na branitelje prirode povezuje se upravo s kanadskim kompanijama, pa tako i ubojstvo ADÁNA VEZ LIRE 2020. godine zbog njegovih aktivnosti protiv rudarskog projekta kanadskih kompanija u regiji Veracruz u Meksiku.

U SAD-u je pak zbog sudjelovanja u protestima protiv izgradnje naftovoda u indijanskom rezervatu ekološka organizacija Greenpeace nedavno osuđena na globu od čak 660 milijuna dolara <https://portalnovosti.com/savjest-isprana-naftom> a kriminalizacija ekoloških protesta prisutna je i u državama Evropske unije. MICHEL FORST, posebni izaslanik UN-a o braniteljima okoliša, u svom lanjskom izvještaju napisao je da države legislativnim procesima i korištenjem represivnog sustava stvaraju klimu straha, čime krše svoje međunarodne obaveze, uključujući i Arhušku konvenciju.

Kako napominje organizacija Global Witness, klimatska kriza dovela je do eksplozivnog porasta potražnje za tranzicijskim mineralima koji se koriste u razvoju alternativnih izvora energije, uslijed čega se povećao i pritisak korporacija na okoliš i broj kršenja ljudskih prava. Štoviše, ta kršenja u direktnoj su vezi s eksploatacijom tranzicijskih minerala zato što se većina globalnih resursa nalazi upravo u ruralnim područjima i na zemlji starosjedilačkih naroda.

U istraživanju koje je 2022. objavio znanstveni časopis Nature Sustainability tako se navodi da je 54 posto svih projekata crpljenja tranzicijskih metala i minerala smješteno unutar ili u neposrednoj blizini starosjedilačkih teritorija. Stoga upravo ta područja imaju i najveće rizike od zagađenja, eksploatacije i nesigurnosti hrane i vode, a time i rizik od lokalnih i nacionalnih sukoba i nasilja protiv branitelja prirode. ■

INTERNACIONALA

Pravilo u hropcu

Osamdeset godina važeća norma o zabrani teritorijalnog osvajanja umire. Razaranja međunarodnog poretka predvode Moskva, Washington i Tel Aviv, no sudjeluje i EU, ismijavajući vlastite proklamirane vrijednosti

FRAZA 'poredak zasnovan na pravilima' može povući pitanja 'čija pravila' i 'koji poredak'. No jedno pravilo u tom poretku ostalo je čvrsto proteklih osamdeset godina, ako ne ranije – riječ je o normi protiv nasilnog stjecanja teritorija, podsjetio je nedavno PAUL POAST. Profesor međunarodnih odnosa sa Sveučilišta u Chicagu podsjeća kako su to pravilo formulirali još Liga naroda, kao i sporazum Kellog-Briand iz 1928. godine, da bi poslije Drugog svjetskog rata postalo presudno načelo međunarodnog poretka, definirano drugim člankom Povelje UN-a. I zaista, elaborirajmo s naše strane, bez obzira na vrlo opravdane prigovore zbog licemjerja fraze o 'poretku' i 'pravilima', na to da su SAD i SSSR u ime ideološke pravovjernosti ili gole hegemonije okupirali čitave zemlje, vodeći ratove u kojima su ubijeni milijuni – te izuzimajući sukobe tijekom dekolonizacije – najvažnije svjetske države suzdržavale su se od otvorenih teritorijalnih osvajanja. Slično je bilo i u prvim posthladnoratovskim desetljećima. Na stranu (ne)iskrenost aktera, zapadna intervencija u Saveznoj Republici Jugoslaviji, invazija Iraka ili ruski ratovi u postsovjetskom prostoru službeno nisu vođeni u ime grabeži teritorija, nego u ime ru-

Očekuje nas gori svijet –
Vijeće sigurnosti UN-a
(Foto: Lev Radin/SIPA
USA/PIXSELL)

šenja diktatura ili zaštite određenih etničkih grupa. Međunarodna zajednica u pravilu je odbijala priznati nasilnu promjenu granica: čak je i Vijeće sigurnosti u kojem sjedi SAD oštro osudio izraelsku aneksiju Golanske visoravni 1981. godine, dok veliki dio svijeta do danas odbija prihvatiti nezavisnost Kosova.

Sve se to mijenja, ističe Poast u tekstu naslovljenom 'Norma protiv teritorijalnog osvajanja je u smrtnom hropcu'. Kao presudan moment autor navodi rusku aneksiju Krima iz 2014. godine. Poznato da je Rusija 2022. proglasila aneksiju dodatnih teritorija. Šireći tematiku razaranja norme, Poast spominje i JOEA BIDENA, koji je zdušno podržao tjeralicu Međunarodnog kaznenog suda (ICC) za VLADIMIROM PUTINOM zbog ratnih zločina počinjenih u Ukrajini, ali je taj isti sud kritizirao zbog potjernice za BENJAMINOM NETANJAHUOM. Analitičar navodi i TRUMPOVE izjave da ne isključuje upotrebu sile kako bi prigrabio Grenland. Nekadašnji Trumpov strateg STEVE BANNON izjavio je kako Trump ni pod prijetnjom pištolja ne bi bio u stanju izgovoriti sintagmu 'poredak zasnovan na pravilima'. U Poastovom tekstu izostavljene su podrška i poticaj recentnih američkih administracija osvajačkim namjerama Tel Aviva. Nakon što je Trump u prvom mandatu priznao aneksiju Golana, Biden je godinu dana blagoslivljao masakr desetaka tisuća ljudi, uglavnom žena i djece, ubijenih tijekom izraelske kampanje s dobrim argumentima nazvane genocidnom. Nakon Trumpovog povratka uslijedile su morbidne izjave o pretvaranju etnički očišćene Gaze u luksuznu rivijeru. Izrael je takve izjave sigurno doživio kao ohrabrenje. Ne-

pravno je objavljeno kako se Washington i Tel Aviv raspituju bi li Sudan ili Somalija bili voljni primiti protjerane Palestince. Netanjahu javno govori kako je osvajanje dijelova Gaze i iseljavanje Palestinaca izraelski ratni cilj, a ministar sigurnosti IZRAEL KAC izjavio je da će Tel Aviv zauzeti 'veliki teritorij koji će biti pridodan sigurnosnim područjima Države Izrael'.

Razaranje međunarodnog poretka predvode Moskva i Washington, ali u njemu zdušno sudjeluje i Europska unija, gazeći norme koje su tobože u njenom temelju. Dok su europske elite moralistički naricale zato što Putin nije bio uhapšen prilikom posjeta Mongoliji, uglavnom su odsutjele nedavni Netanjuhov posjet Mađarskoj, premda su obojica lica s potjernice ICC-ja. Sve je još farsičnije time što je Bruxelles ratifikaciju Rimskog statuta – kojim je spomenuti sud uspostavljen – definirala kao jedan od uvjeta za pristupanje EU-u. Ovim pozamašnim moralnim i geopolitičkim debaklom prokockana je i zadnja trunka uglavnom nepostojeće europske vjerodostojnosti. Budući da se EU izruguje s vlastitim navodnim vrijednostima, ne čudi da drugi igrači nju samu tretiraju s podrugljivim podsmijehom. Oštre reakcije koje su uslijedile nakon što je VIKTOR ORBÁN najavio povlačenje Budimpešte iz ICC-ja samo pojačavaju dojam proturječnosti, cinizma i neozbiljnosti. Na kraju, već citirani Poast napominje kako je privrženost svjetske zajednice normi protiv prihvatljivosti osvajanja uvijek bila slabašna i djelomična te kako globalna povijest i nakon 1945. nudi mnogo primjera pokušaja osvajačkih ratova. Međutim, treba razmišljati kontrafaktualno, odnosno postaviti pitanje kako bi se države ponašale da spomenutog pravila nikada nije bilo. U većini slučajeva vjerojatno i gore, glasi odgovor. A trenutno kopni i fasada suzdržanosti, fasada koju je ipak poticala sada umiruća norma.

■ Jerko Bakotin

Rekordima u katastrofu

COPERNICUS, agencija Evropske unije koja se bavi proučavanjem klimatskih promjena, i Svjetska meteorološka organizacija objavili su svoj drugi zajednički izvještaj o stanju klime u Evropi (European State of Climate), koji pokazuje da je tijekom prošle godine na evropskom kontinentu oboren niz povijesnih klimatskih rekorda. Uz to što je 2024. bila najtoplija godina otkad se vode službene evidencije, podaci pokazuju da su tijekom lanske godine poplave pogodile čak 30 posto evropske riječne mreže. Toliki udio evropskih rijeka prešao je statistički prag 'visoke poplave', a 12 posto i onaj 'najviši'. U posljednjih 35 godina ove su brojke bile veće 1993. i 1994., 2010. i 2013., pa ovaj kontinuitet svjedoči o tome da su učestale ekstremne oluje i poplave karakteristike klimatskih promjena koje uzrokuje sagorijevanje fosilnih goriva.

U lanskim su poplavama stradale tisuće domova i time negativno utjecale na živote najmanje 413 tisuća ljudi diljem kontinenta, a u njima je poginulo 335 ljudi. Najgore poplave zabilježene su u srednjoj i istočnoj Evropi u rujnu i u istočnoj Španjolskoj u listopadu. Poplave u prvoj regiji, uzrokovane rekordnim količinama kiše koje je donijela oluja Boris, zahvatile su Austriju, Češku, Poljsku, Mađarsku, Rumunjsku, Slovačku i Bosnu i Hercegovinu, a zajedno s onima u španjolskoj regiji Valenciji odgovorne su za 250 smrti te godine. Znanstvenici su zabilježili i 'neobičan kontrast' između zapadnih i istočnih dijelova Evrope, gdje je vrijeme u prvoj regiji uglavnom vlažno i oblačno, a u drugoj suho i sunčano. U zapadnoj Evropi prošla je godina bila jedna od deset najvlažnijih od 1950., a iako su se najveće poplave dogodile u jugoistočnoj i centralnoj Evropi, prosječno najviši vodostaj imale su rijeke u zapadnoj Evropi, naročito Temza u Engleskoj i Loire u Francuskoj s najvišim vodostajima u više od 30 godina.

U izvještaju se navodi i da je prošla godina bila druga rekordna po broju dana u kojima je zabilježen 'jak', 'vrlo jak' i 'ekstremni toplinski stres'. To je drugi najveći broj takvih dana u jednoj godini, a 60 posto kontinenta iskusilo je natprosječno dugačak ekstremni toplinski stres. Najpogođenija je bila regija jugoistočne Evrope, odnosno mediteranske zemlje, u kojima je zabilježen najduži toplinski val. U srpnju je u polovici te regije toplinski val trajao 13 dana zaredom, izazivajući goleme šumske požare u kojima je stradalo više od 40 tisuća ljudi. U jugoistočnoj Evropi tijekom ljeta zabilježeno je rekordnih 66 dana 'jakog toplinskog stresa' i 23 'tropske noći'. Najveći požar prošlog ljeta dogodio se u Portugalu gdje je izgorjelo 110 tisuća hektara u tjedan dana, odnosno četvrtina ukupne opožarene površine u Evropi te godine. S druge strane, lani je zabilježen i rekordno nizak broj dana 'hladnog stresa'. Na području Skandinavije oboren je rekord kada je u pitanju volumen otopljenih ledenjaka, sjeverno od Arktičkog kruga rekordna temperatura zraka, a na Mediteranu rekordna temperatura mora. Prosječna temperatura svih evropskih mora bila je za 0,7 stupnjeva viša, a ona Sredozemnog mora za čak 1,2 stupnja viša od prosjeka.

Ovi podaci, navode znanstvenici, pokazuju da na području Evrope klimatske promjene izazivaju katastrofalne posljedice već i uz porast globalne temperature od 1,3 stupnja iznad preindustrijske razine, a Evropa se zagrijava dvostruko brže od globalnog prosjeka. U vrijeme lanskih poplava znanstvenici su ih usporedili s modelima u kojima je temperatura manja za 1,3 stupnja, točno onoliko koliko iznosi globalno zatopljenje. Pokazalo se, u konzervativnoj procjeni, da je vjerojatnost ekstremnih kišnih oluja dvostruko manja u modelu bez ljudskog utjecaja na klimu. Unatoč cilju EU-a da do 2050. svoje emisije stakleničkih plinova dovede na nulu, realno je očekivati da će porast prosječne temperature do 2100. godine dosegnuti tri stupnja. U tom smislu u izvještaju se navodi da 51 posto evropskih gradova ima barem deklarativne planove adaptacije na klimatske promjene, gotovo dvostruko više nego 2018., dok je udio energije proizvedene iz obnovljivih izvora dosegnuo 45 posto.

■ Tena Erceg

Normalizacija proterivanja i hapšenja

Hrvatskoj državljanki Arien Stojanović Ivković prijete protjerivanje iz Srbije gdje živi dvanaest godina te je zasnovala obitelj. Razlog je, po svemu sudeći, njena podrška studentskim protestima. Više kritičara vlasti je uhapšeno ili optuženo za izazivanje panike

SLUČAJ ARIEN STOJANOVIĆ IVKOVIĆ, hrvatske državljanke koja već 12 godina živi u Srbiji, gdje je završila Medicinski fakultet, gdje se udala za državljanina Srbije, gdje se zaposlila i rodila dete, mogao bi završiti i na Evropskom sudu za ljudska prava (ESLJP) nakon odluke 'nadležnog organa za zaštitu bezbednosti' – ne zna se kojeg tačno, pretpostavlja se da je u pitanju BIA – da predstav-

lja 'neprihvatljiv bezbednosni rizik', zbog čega je doneseno 'Rešenje o prestanku prava na privremeni boravak uz zabranu ulaska na teritoriju Republike Srbije u trajanju od jedne godine'. I ona nije jedina. Ambasador Republike Hrvatske u Srbiji, HIDAJET BIŠEVIĆ je za agenciju Beta izjavio da je od početka godine već 15 hrvatskih državljana proterano iz Srbije, a mnogima nije dozvoljen ulazak. Slučaj Stojanović Ivković je poseban jer je udata za državljanina Srbije, ima dete državljanina i radi u Srbiji. Njen advokat JOVAN RAJIĆ podseća na slučaj u Danskoj gde je ESLJP odredio privremenu meru čoveku iz Irana koji je bio oženjen sa Dankinjom,

Represijom na kritičare – protest u Beogradu (Foto: Miloš Tešić/ATAImages/PIXSELL)

PERSONA NON CROATA

Foto: Kommersant Photo Agency/Sipa USA/PIXSELL

Četvero ruskih novinara osuđeno je na pet i pol godina zatvora. ARTJOM KRIGER, ANTONINA FAVORSKAJA, KONSTANTIN GABOV i SERGEJ KARELIN kažnjeni su zbog 'ekstremizma', odnosno rada za antikorupcijsku organizaciju pokojnog vođe ruske opozicije ALEKSEJA NAVALJNOG. Osuđenici su tijekom procesa izjavili kako su radili svoj posao. Organizacija za ljudska prava Memorijal je četvorku proglasila političkim zatvorenicima, zajedno s više od devet stotina ostalih u današnjoj Rusiji.

■ J. B.

sa kojom je imao i dvoje dece. Ta privremena mera, u njihovom slučaju, značila je ostanak u Danskoj jer bi se u suprotnom razbila porodica. U slučaju Arien rok za napuštanje Srbije bio je sedam dana, odnosno do ponoći 15. aprila, osim ako Upravni sud ne donese privremenu meru kojom se to izvršenje odlaže. Rok za žalbu bio je petnaest dana, ali to ne odlaže izvršenje rešenja. U ovom trenutku još se ne zna kakva je odluka Upravnog suda od kog se očekuje da suspenduje prvostepeno rešenje, dok se ne odluči o žalbi. Arien i dalje čeka u Srbiji odluku. Rajić objašnjava da je mogući ishod da Ministarstvo unutrašnjih poslova usvoji žalbu i da slučaj vrati prvostepenom organu koji onda može odlučiti isto – ili vratiti sve u fioku. U slučaju iste odluke Upravni sud će doneti konačnu odluku, a ne privremenu, kao što se sad očekuje.

— Mi se nadamo da će Ustavni sud pokazati razumevanje, imajući u vidu nalog iz rešenja koje je očigledno nezakonito – kaže Rajić za Novosti i dodaje da niko ne traži ništa nerealno, 'nego samo da neko skupi hrabrost da presudi u skladu sa zakonom'.

Kao i u prethodnim slučajevima proterivanja hrvatskih, ali i ruskih državljana, ne postoji objašnjenje zašto je doneta odluka da neko predstavlja 'neprihvatljiv bezbednosni rizik'. U slučaju Arien se samo pretpostavlja da je razlog njena podrška studentskim protestima. Osim toga, na svom Instagram nalogu je kao lekarka osuđila ulazak predsednika ALEKSANDRA VUČIĆA u jedinicu intenzivne nege i dodirivanje ljudi povređenih u požaru u Kočanima bez rukavica. Uporedo sa tim, nedavno je uhapšen i DEJAN ILIĆ, urednik izdavačke kuće 'Fabrika knjiga' i kolumnista Peščanika jer je osumnjičen za krivično delo 'izazivanja panike'. Paniku je navodno izazvao nakon gostovanja na TV Novoj rekavši sledeće: 'Prelazna vlada je jedino rešenje. Jedini argument protiv je 'nećemo valjda da sedimo sa ovima iz režima kad su oni svi kriminalci koji biju ljude'. Odgovor na taj argument je izbor – ili ćete otvoriti tim ljudima vrata da se skлоне uz pomoć prelazne vlade, ili ćete se pomiriti sa tim da će teći krv ulicama, da ćemo izgubiti ko zna koliko života i ne znamo čije živote, da bismo se oslobodili njih! I sad, imate da birate: da li ste za to da žrtvujete živote ili ćete da sednete u Vladu sa njima koji će tu sedeti a neće imati nikakvu moć! Ako je to način da se spasi životi i krvoproliće, ja nemam nikakvu dilemu da treba ići u prelaznu vladu! Biramo između života i kompromisa!' Rajić ističe da sve to govori o dvostrukim aršinima Tužilaštva i podseća da Tužilaštvo za izazivanje panike progoni i advokate ALEKSANDRA OLINIKA te BOŽU PRELEVIĆA.

— To se sve podvodi pod izazivanje panike, dok tabloidi svakodnevno seju paniku, šire mržnju, vređaju, pišu da će biti građanskog rata, da će biti mrtvih. Nikome ne pada na pamet da ih pozove na razgovor – razočaran je Rajić zbog čega smatra da glavni tužilac, NENAD STEFANOVIĆ, nije za razrešenje već za zatvor, jer se otvoreno stavlja na stranu Vučićevog režima.

Ništa ga, međutim, više ne iznenađuje jer vlast svakog dana pomera granice represije, zbog čega nam raste i prag tolerancije. To, ističe naš sagovornik, nije dobro, 'nije normalno da se navikavamo na nenormalne stvari', zaključuje na kraju.

■ Dejan Kožul

Božji arhitekt, ili odvratni

GOTOVO stoljeće nakon smrti ANTONIJA GAUDIJA (1852. – 1926.) Vatikan je pokrenuo proces koji bi mogao rezultirati njegovim proglašenjem za sveca. Naime, 14. travnja je priopćeno kako je papa FRANJO prepoznao Gaudijeve 'herojske vrline'. Takva deklaracija nerijetko je prvi korak ka svetosti, međutim riječ je o dugačkom procesu u kojem autor slavne barcelonske crkve Sagrada Família treba proći više stepenica, od beatifikacije nadalje. Gaudijevi poklonici desetljećima pozivaju na njegovu kanonizaciju, tvrdeći da su raskošni začudni tornjevi ove bazilike inspirirali posjetitelje da se preobrate na katolicizam. Tadašnji predsjednik 'Društva za Gaudijevu beatifikaciju' JOSÉ MANUEL ALMUZARA 2003. je izjavio kako na svijetu postoji 80 tisuća vjernika koji se Gaudiju mole te od njega očekuju čuda. Prema ovoj udruzi Gaudí nije bio samo briljantni arhitekt čiji doprinosi su nepovratno izmijenili ovu umjetnost, nego i 'svjedok vjere' čije se svjedočanstvo najbolje ogleda u Sagradi Familiji. Prvak katalonskog modernizma, dizajner i arhitekt i inače je zbog osobne pobožnosti te religijske simbolike u djelima nazivan 'božjim arhitektom'.

Izgradnja Sagrade Familije ('Svete obitelji') započela je 1882. godine. Premda joj je posvetio posljednjih dvanaest godina života, Gaudí je nije uspio završiti. Štoviše, crkva je ostala nedovršena sve do danas, kao najveća nedovršena katolička crkva na cijelom svijetu. Papa BENEDIKT XVI. građevinu je posvetio 2010. te pohvalio 'genij Antonija Gaudija koji je tu crkvu transformirao u hvalu Bogu, izradenu od kamena'. Godinama potom najavljeno je kako će bazilika biti dovršena 2026. godine, odnosno do stogodišnjice arhitektove smrti. Nakon što je pandemija koronavirusa zaustavila radove te srezala prilode od turizma dovršetak građevine pomaknut je u neodređenu budućnost. Jednom kada bude dovršena, Sagrada Família trebala bi sa svojim 170 metara visokim tornjevima biti najviša crkva na svijetu. BBC je svojevremeno napisao kako će ona biti i mjesto bogoslužja s najčudnijim izgledom te vjerojatno najkontroverznije ikada izgrađeno u tolikim razmjerima. Nevjerojatno ambiciozna građevina 'nalik na skupinu golemih termitskih gnijezda' ili 'okamenjenu šumu' oduvijek je izazivala prijepore među intelektualcima, arhitektima i povjesničarima. GEORGE ORWELL je izjavio kako se radi o 'jednoj od najodvratnijih zgrada na svijetu' te se nadao njenom uništenju tijekom Španjolskog građanskog rata. S druge strane, Sagradu Familiju hvalio je SALVADOR DALÍ, govoreći o njenoj 'zastrašujućoj ljepoti', te osnivač Bauhausa WALTER GROPIUS koji je isticao njenu tehničku savršenost.

■ Jerko Bakotin

Krokodili ne lete

Novi premijer je Đuro Macut, opozicija očekuje da će i on raditi pod Vučićevom dirigentskom palicom. Opozicija nije uspjela natjerati vlast na formiranje prijelazne vlade, a studentski plenumi su za ekspertsku vladu u kojoj ne bi bili političari i aktivisti iz nevladinih organizacija

PRVOGA dana zasjedanja Narodne skupštine Srbije na kojem je izabrana nova vlada većina opozicijskih zastupnika odlučila je raditi svoj posao. Osim zastupnika koalicije NADA i Demokratske stranke koji bojkotiraju i ovu sjednicu, skoro svi drugi opozicijski zastupnici sjeli su u svoje zastupničke klupe i mirno saslušali ekspozu mandataru ĐURE MACUTA. I prije skupštinskog zasjedanja jasno su poručili da od rekonstruirane Macutove vlade ne očekuju ništa dobro jer će pod VUČIĆEVOM dirigentskom palicom nastaviti tamo gdje je stala prethodna Vučevićeva vlada. Unatoč tome osvanuli su u parlamentu. Zašto?

Sudeći po činjenici da su se zaštitari od početka sjednice rasporedili po skupštinskoj dvorani, parlamentarna većina posumnjala je da opozicija namjerava izazivanjem još jednog kaosa spriječiti izbor nove vlade i da su zbog toga njezini zastupnici ušli u dvoranu. Osim toga, vladajuća naprednjačko-socijalistička koalicija je podizanjem desetak novih šatora na platou ispred Narodne skupštine u koje su se smjestili njezini mišićavi

aktivisti i simpatizeri poručila da je spremna i na taj se način suprotstaviti eventualnom pokušaju studentsko-gradanske blokade i nasilnog preuzimanja Narodne skupštine koje su u prethodnih pet mjeseci studentske pobune zagovarale najekstremnije studentsko-aktivističke skupine.

Sumnjičavost vladajućih nije pala s neba, ali ipak svjedoči i o političkoj paranoji koja se zapatila u njezinim redovima nakon petomjesečnog studentskog blokiranja fakulteta i masovnih uličnih prosvjeda. Desetak dana prije izbora nove vlade, međutim, studenti su, osim vladajućim političkim strankama, definitivno dali košaricu i svim opozicijskim strankama i nevladinim organizacijama koje su na valu njihove pobune poželjele natjerati Vučičeve naprednjake da pristanu na izbor prijelazne vlade kao rješenju za izlaz iz krize.

Umjesto podrške prijelaznoj vladi, većina studentskih plenuma odlučila se podržati izbor ekspertske vlade u kojoj mogu biti samo 'eksperti' koji se do sada nisu aktivno bavili politikom, ne samo u političkim strankama, nego i u nevladinim organizacijama i političkim pokretima. Nakon što su im po-

bunjeni studenti odbrusili da i njih ne žele u svojem društvu, opozicijskim strankama nije preostalo ništa drugo nego da se vrate u parlament i sačekaju neku drugu priliku da kako-tako utječu na političke procese u zemlji.

Kako sada stvari stoje, tu će im priliku prije ponuditi novi premijer Macut i njegova vlada nego pobunjeni studenti. Gurajući prijelaznu vladu kao najbolje krizno rješenje, opozicija je kao njezinu osnovnu zadaću definirala stvaranje uvjeta za održavanje fer i slobodnih izbora. Na njoj je sada da procjeni može li taj cilj ostvariti uz pomoć studentske 'ekspertske' vlade ili tražeći kompromis s vladajućom parlamentarnom većinom i Macutovom vladom. Sudeći po reakcijama njezinih lidera na studentskom odbijanju suradnje s njom, parlamentarnoj opoziciji je izgleda postalo jasno da je jalov posao dalje moljati pobunjene studente da ih prihvate kao partnere. S druge strane, premijer Macut je govoreći o radu svoje vlade poručio da će jedna od njezinih prioritarnih obaveza biti i 'da sva nezadovoljstva raspravimo na svim Ustavom i zakonom definisanim forumima i da podržimo našu mladost u njihovim nastojanjima, ali sve u skladu sa Ustavom i zakonom, kao i na način da niko nema prava više od drugih'.

Ustavom i zakonima definirani forumi o kojima je Macut govorio ponajprije su smješteni u Narodnoj skupštini, a pogotovo oni koji odlučuju o izbornim procesima i svim uvjetima u kojima se oni održavaju. Uostalom, uz podršku Europske unije i OESS-a, vladajuća koalicija, opozicijske stranke i dio nevladinih organizacija već su započele raditi na kompromisnim promjenama izbornog i medijskog zakonodavstva kako bi stvorili uvjete za fer i slobodne izbore, a naprasno su ga prekinule zbog studentske pobune.

Zaigravši na kartu studentske pobune, opozicija je odustala od rada na izmjenama izbornog i medijskog zakonodavstva u parlamentarnoj komisiji i tako olakšala vladajućoj koaliciji jer se nije morala na dva fronta paralelno hrvati s opozicijom i pobunjenim studentima. Macutovom ponudom da 'sve nesporazume' s vladajućima rasprave na legalnim forumima, parlamentarnoj opoziciji se nudi šansa da opet otvori 'izborni front' u parlamentu, a da Macutovoj vladi i njezinim ministarstvima prepusti da se sama nosi sa studentskom pobunom i blokiranim sveučilištima.

Odbacujući je kao staru krpu, pobunjeni studenti su itekako naštetili opozicijskim strankama, ali i učinili uslugu opoziciji da

shvati da se i sama mora mijenjati ako doista želi da Srbija funkcionira kao višestranačka parlamentarna demokracija. Šlepajući se uz pobunjene studente, opozicija rizikuje i da postane dio ludističkog pokreta u koji se studentska pobuna sve više počela pretvarati. Jer ako studentski plenumi uskoro ne odustanu od blokade nastave i ispita na fakultetima, većina od 200 tisuća srpskih studenata izgubit će godinu, a nije teško zamisliti kakav će kaos i sukobi zbog toga izbiti na srpskim sveučilištima. Dio tih sukoba prelit će se i na državne institucije i društvo u cjelini, ali glavina će se prelomiti preko leđa studenata i sveučilišnih profesora.

Da je takav kraj studentske pobune moguć, u svom je nastupnom govoru kao sveučilišni profesor i novi premijer naveo i Đuro Macut. Prvo je pomirljivo poručio da 'funkcionisanje univerziteta treba da bude u skladu sa potrebama društva, savremeno i na korist široj društvenoj zajednici. Da bismo to postigli, pozivam na hitan dijalog sve činioce, sve rektore, prorektore, dekane i sve studente, da kroz dijalog pronademo prihvatljiva rešenja i hitno omogućimo nastavak univerzitetskog rada', a potom priprijetio: 'Ovo stanje kakvo sada imamo, direktna je pretnja po opstanak naših univerziteta i to stanje mora da se prekine. Ovo je moj lični stav i tražim vašu podršku da to bude od danas stav države, da institucije sistema funkcionišu i da niko ne sme da uzurpira prava drugih zarad političkih ili bilo kojih drugih interesa.'

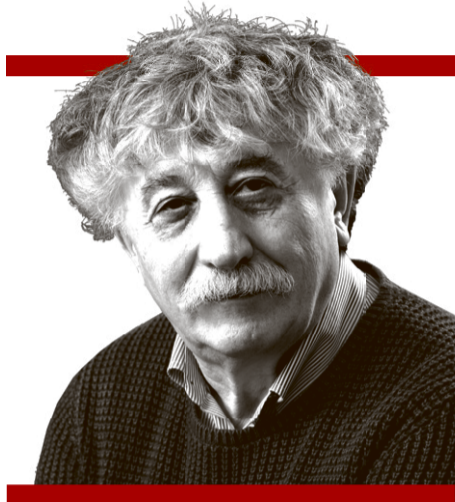
Prije povratka u zastupničke klupe, lider pokreta SRCE ZDRAVKO PONOŠ studentima je pak poručio da su tek nakon pet mjeseci prosvjeda počeli govoriti o prijelaznoj vladi i da je pritom 'loš pristup to što oni odmah govore o modelima, umesto da su se najpre opredelili za to da je to način, pa onda da razgovaraju o tome kako da se doradi model koji nude opozicija i Proglas. Možda može da se dođe do nečega što oni zovu prelaznom vladom – mada to nije prelazna vlada u kojoj nema ni opozicije ni vlasti.' Opozicija ne mora biti dio prijelazne vlade, kaže Ponoš, ali i da ne zna 'koliki pritisak treba da se izvrši da bi vlast oslabila toliko da odustane od svoje pozicije'. U ovom trenutku 'važno je da obezbedimo mirnu tranziciju iz ovoga što preti da postane kaos', smatra Ponoš i zaključuje: 'Opozicija ne može da nagovori vlast da ne učestvuje u toj vladi. Mislim da svi koji zagovaraju prelaznu vladu koja će da se desi bez ikakve interakcije sa vlašću, ne razumeju stvari. Treba i studentima neko da kaže da krokodili ne lete. Nije svejedno da ćemo ovo rešiti za tri meseca i da li će sledeći semestar početi na vreme, ili ćemo ovo rešavati naredne dve godine, dok studenti ne postanu jači od ove vlasti.' ■

Đuro Macut za vrijeme ekspozee u Narodnoj skupštini (Foto: Stringer/REUTERS/PIXSELL)

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Musluk voda na Butmiru

PIŠE Sinan Gudžević

E da nema Davida Bowieja, ja ne znam na šta bi ovo moje života ličilo. Bio bi možda lijep i bez njega, ali za mene bi bio nezamisliv. A bogomi i bez Amy Winehouse. Obadvoje su učinili da posve drukčije gledam na svirku i na pesmu, znaš i sam da je to duga priča kod mene

H OĆU da ispričam kako sam se slučajno sreo sa AIDOM KOŽAR u Sarajevu. Pravo rečeno nismo se sreli u Sarajevu nego na sarajevskom aerodromu. Mogao bih navesti i dan i datum, četvrtak 23. oktobra 2013. Razgovor donosim po sjećanju, pričali smo sandžačkim govorom, onim koji čuva ije, a ne čuva je. Govorom koji ima jedninu *dijete*, a množinu *deca*. Dakle, izišao sam iz aviona, prošao kontrolu i ondje gdje se miješaju putnici koji dolaze s onima koji odlaze, čujem glas: 'Ada šućur mene za aerodrom Butmir!' Aida. Gdje si krenula, hoćeš li sa mnom za Bijelo Polje, tamo ima skup o ČAMILU SIJARIĆU? Kukuljiš, kako bih rado pošla u Bijelo Polje, ali moram za Nemačku, čeka me moj mali ELIAS i moj veliki UDO. Bila sam nekoliko dana u Sarajevu, i profesora GREBA sam srela, aman što ja njega hajem, ada mlogo ga hajem. Utvrdimo da ona ima preko sat vremena do ulaska u avion, a i ja sam došao sat i više vremena prije no što će doći auto da vozi SIDRANA, mene, i Čamilova sina FARUKA i kćer OLANU za Bijelo Polje. Sjednemo u aerodromski kafić, a Aida, kao bujica: 'Aman što mi je milo i drago što se sretosmo. A taman si dobro došao i da te nešto iskoristim.' Iskorištavaj, šta čekaš.

Hoću da mi kažeš de je i kakva je ta rijeka Musluk?

Rijeka Musluk? Nijesam nikad čuo za tu rijeku Musluk.

Ada kako nijesi, čuo jesi i više no ja si čuo. Kako jesam, i kako više no ti?

Tako, jesi, jesi! Kad jesi, jesi. Rekao si mi da ti se sviđa kako peva KADIRA Čano.

E sviđa mi se kako Kadira Čano peva.

E pa ona ima pesmu o rijeci Musluk. Juče sam bila u kafiću na Bistriku i bar triput je konobar preko svoga laptopa puštao tu Kadirinu pesmu. I ja je svaki put slušala. A konobar ne može da se nasiti, a bogomi se i ja primila za Kadiru. Konobar mi o sebi reče da je iz Prijepolja. I zapisala sam, evo sad ću da ti pročitam sa ćahata pa ti opet kaži da nijesi čuo. Ako te majka rodila:

*Kolika je Musluk voda rijeka,
Haj, zanjela moga dragog lijepa,
Haj, zanjela moga dragog lijepa!*

*Da mi Bog da sto godina vijeka,
Haj, neću steći nikad tako lijepa,
Haj, neću steći nikad tako lijepa!*

*Da mi Bog da, da se s njime sastanem,
Haj, barem jednu zimsku noću do zore,
Haj, ili jedan ljetni danak do podne!*

— Čuo sam čuo što si mi pročitala, a vidim i kako si zapisala. A po prvi put sam čuo da mi je neko recituje. Ali musluk voda nikako nije rijeka.

— Ada no šta je musluk?

— Riječ sam, izvan ove pesme, čuo najviše jedanput, i to davno. Znam da je ISO-hodža GUDŽEVIĆ za jednu stublinu za vodu u Muhovu jedanput rekao *musluk*. A ne znam da sam ikad i od koga više čuo tu riječ sve do spominjanja u pesmi Kadire Čano. Ako

Aida Kožar kao Amy Winehouse, 2017. Ustupio: WDR, COSMO bosanski/hrvatski/srpski

se ravnam po Isu-hodži, onda je to neka čatrnja u kojoj se skuplja voda, pa se valjda odatle uzima, preko česme ili ako nema česme, zahvata se kao što se voda zahvata sa izvora.

— Znači, ovo što sam napisala Musluk sa velikim *m*, ne treba.

— Rekao bih da ne treba, osim ako negdje ima Musluk sa velikim *m*.

— Znači, i ovo je pesma u kojoj rijetka riječ musluk služi da privuče pažnju, pa kad ti pažnju privuče, ti onda ideš svojijem poslom, pričaš svoju priču, meračiš dalje.

— Proglašavam tvoj zaključak za važan, drugarice Kožar. I usvajam ga. Možda ga nekome poturim i kao svoj. Ali ću se, kad ga nekome budem kazivao, dobro oko sebe osvrnuti, da vidim da nijesi u blizini, da me ne čuješ i ne vidiš kako se kitim tvojim ojcama.

— E ojice da mi nisi pipnuo, inače ćeš dobiti čutek. Čekaj, pa i ona pazarska pesma, znaš onu što uz bendžo peva REČKO, 'Po potoku sitna riba' isto je nekako takva: potok i riba u prvom stihu, a onda kukljiš mene, dertovi i ljubavni jadi. Na dan prođem po sto puta, ne vidim te dva-tri puta. Tu se vidi da i muški umiju da pate, i to plaho. Jok da pate, no da *patu*, da se izrazim stručno. Kikikiki.

— I ovo ću prisvojiti, profesorice Kožar. Da imamo vremena, ili bolje, da imamo ključ od tvoga aviona, mogli bismo reći koju i o najludoj bosanskoj sevdalinki 'Vrbas voda nosila jablana'. Tu voda nije čatrnja, nije ni česma, ali je rijeka. To ćemo drugi put, evo zovu te u avion.

— Neka zovu, bogoti, ovo je prvi poziv, do trećega imamo još malo vakt! Ada znaš šta: ta musluk voda je neka česma, i kraj te česme se momak autorke naše pesme zagledao u drugu. Znaš ono, razgovori oko česme dok se puni bardak i testija, jedan muhabet danas, drugi sutra, treći prekosutra, muško i žensko, i bi mu rabota! I sad se naša pesnikinja jada butum dunjaluku kako joj je dragoga zanio mlaz sa te česme, toga musluka. Samo što ona ne kaže da joj ga je odnio, nego zanio! A vidimo joj iz strepnje, da joj ga je više odnio no zanio. Ene, no šta je drugo, no mlaz česmin ta musluk voda rijeka?! Pa naravno,

taj mlaz je rijeka, i nije šala ta rijeka, zanjela je momka kao da je pero sokolovo ili list sa lipe. Ada, živio aerodrom Butmir, aman što se na njemu lijepo nađe rešenje za nešto što ti muči dušu!

— I ovo ima da kupim od tebe, hermeneutičarko stihova iz pazarske mahale Lug! Vidim da te je DAVID BOWIE izveo na pravi put! Kaži pošto ti je tumačenje, plaćam koliko zaišteš: A da imamo vremena, možda bi me prosvijetlila i svojim butmirskim tumačenjem Hasanaginice. Možemo se ubiti od mučenja, a možda nećemo nikad saznati zašto ona ne ide da vidi ranjenog muža Hasana.

— E da ti kažem. E da nema Davida Bowieja, je ne znam na šta bi ovo moje života ličilo. Bio bi možda lijep i bez njega, ali za mene bi bio nezamisliv. A bogomi i bez AMY WINEHOUSE. Obadvoje su učinili da posve drukčije gledam na svirku i na pesmu, znaš i sam da je to duga priča kod mene. A ta priča, to jeste ta pesma o Hasanaginici, e nikad mi nije bilo jasno kako su i učitelji i nastavnici i profesori ponavljali uglas da ona demek 'od stida ne mogla', da ode i vidi ranjenoga muža. Svi su to ponavljali i prepisivali jedan od drugoga. A to ne pije vodu. Čuš, ne može da vidi žena muža ranjenoga, čuš od stida! Ne može žena, a može sestra i majka, ada kako? Neko je tu debelo presefio u tumačenju. Šta neko, dosad svako. I još ponavljaju da je to tako kod muslimana. Možda kod muslimana na Marsu, ali kod naših muslimana nije! Tu je autor prepohitao da obrazloži brutalnosti, pa im je pripremio i brutalan uvod.

U taj čas čovjek za stolom do našega umiješa se i kaže da u Foči ima Musluk mahala. Zinem, zine Aida.

— Znači, ima i musluk sa velikim *M*! Vi ste iz Foče, iz te mahale Musluk?

— Po pravopisu bi trebalo da se ime Musluk-mahale piše velikim slovom. A nisam ni iz Musluk-mahale, ni iz Foče, ja sam iz Pljevalja. ■

JOZO SCHMUCH

Nitko ne smije imati monopol nad narativom o prošlosti

Način rada poput onog u vukovarskom Memorijalnom centru smatram donekle kontraproduktivnim jer djeca nisu dovoljno zrela da bi shvatila što se događalo u ratu, a taj se odnos svodi na to da su Hrvati vječite žrtve, dok su Srbi vječiti zlikovci

NA ovogodišnjem ZagrebDoxu prikazan je i film 'Terenska nastava', koji govori o posjetu buzetskih osmaša Memorijalnom centru Domovinskog rata u Vukovaru. Po mišljenju mnogih koji su ga gledali i pohvalili, film uspješno pokazuje neprimjerenost pokušaja utuvljivanja jednostranih i službenih istina u dječje glave i postavlja pitanje kako bi se mladim ljudima trebalo približiti ono što se dešavalo 1990-ih. O tome razgovaramo s autorom JOZOM SCHMUCHOM.

Kako je došlo do snimanja filma, kako su izabrani protagonisti i koliko su bili suradljivi?

Ideju za 'Terensku nastavu' dobio sam na preddiplomskom studiju režije, na kojem sam trebao snimiti dokumentarni film kao završni rad. Dugo nisam znao što da snimam, pa sam razgovarao s GORANOM DEVIĆEM, koji mi je bio profesor i koji mi je rekao da bih, pošto sam iz Vukovara, tamo mogao naći nešto što me zanima. Došli smo do teme obrazovanja i terenske nastave mladih u vukovarskom Memorijalnom centru Domovinskog rata, ali te godine nisam uspio snimiti film zbog pandemije. Potom sam se prijavio na HAVC-ov natječaj s razrađenom dokumentacijom, dobio sredstva i započeo sa snimanjem. U startu sam htio školu iz područja koje nije direktno pogođeno ratom, pa su mi Rijeka ili Istra bile prirodni odabir. Poklopilo se da se moja producentica preselila u Buzet, a njena djeca tamo krenula u školu. S ravnateljicom smo se dogovorili da na terensku nastavu pratimo njihove osmaše. Djeca su bila suradljiva, kao i škola, ali i ljudi iz Memorijalnog centra.

Kakvi su bili utisci i reakcije djece nakon Vukovara?

Čini mi se da ih se to nije dojmilo. Bili su u nekom drugačijem stanju uma od onog

što se očekuje od njih u tom trenutku i od starta filma sam mislio da oni više gledaju na to kao na svojevrsnu ekskurziju i minimaturalac, gdje privatne stvari u njihovim glavama zauzimaju prvo mjesto, a posjet im je neka usputna stanica. Ono što su tamo vidjeli nije im doprlo do glave, pa mi se čini da obrazovni cilj posjete, onakav kakav je predviđen, za njih nije ostvaren.

Koji je vaš stav o takvom načinu suočavanja djeca sa službenim narativom o ratu i je li on kontraproduktivan?

To je pitanje kojim se planiram i dalje baviti – možda ne djecom, ali svakako nasljedem rata. Imam osjećaj da je došlo vrijeme da se moja generacija suoči s ratnim zbivanjima 1990-ih jer smo od njih vremenski dovoljno udaljeni i nismo sami sudjelovali u tim događajima, premda su oni oblikovali naš život, ali i život meni bliskih osoba, poput moje mame, koja je iz Vukovara. Način

rada poput onog u Memorijalnom centru smatram donekle kontraproduktivnim jer djeca nisu dovoljno zrela da bi shvatila što se događalo u ratu, a taj se odnos svodi na to da su Hrvati vječite žrtve, dok su Srbi vječiti zlikovci. To sigurno nije poanta takvog mjesta. Poanta je da se takve stvari spriječe i da mladi steknu znanje o ratnim zbivanjima. Ali ne u smislu raspodjele krivnje, nego da osvijeste da se takve stvari ne smiju ponavljati, a kako vidimo iz današnjih zbivanja, ponavljaju se na dnevnoj razini. Smatram da je loše da djecu osnovnoškolskog uzrasta učimo o ratu, zato što ona ne mogu shvatiti njegovu kompleksnost i kompleksnost tadašnjih zbivanja. Kako nemaju dovoljno duboko znanje ili razvijenu moć kritičkog mišljenja, mogu im se plasirati informacije koje mogu dovesti do negativnih trendova – nacionalizma, mržnje prema Srbima ili bilo kojim drugim etničkim ili drugim manjinama općenito.

Bi li trebalo uvesti obavezne učeničke obiliske JUSP-a Jasenovac?

Osobno ne bih ni jedno ni drugo odredio kao obavezno za djecu u osnovnim školama jer smatram da su Drugi svjetski rat i Domovinski rat isuviše komplicirane teme za četrnaestogodišnjake. Ne mislim da im nema mjesta u edukaciji i da nema potrebe za posjetom takvim lokalitetima, svakako ima, ali je pitanje u kojem trenutku možemo shvatiti kompleksnost neke situacije. Svakako ne bih povlačio paralelu između Vukovara i Jasenovca jer su to dvije odvojene stvari iz dva različita rata koje nisu usporedive. Treba posjetiti oba mjesta i biti svjestan zločina koji su se dogodili na području naše države, ali posjeti u osnovnoškolskoj dobi nemaju smisla.

Kakav je budućni život vašeg filma? Biste li voljeli da ga prikazuju institucija i nevladine organizacije u svrhu suočavanja s prošlošću?

Nadam se da će film nakon premijere na ZagrebDoxu igrati u regiji i Europi, iako tema možda nije tako bliska strancima. Volio bih da igra po festivalima u regiji jer mislim da je to dio kolektivne prošlosti svih naroda koji su prošli ratna zbivanja 1990-ih. Volio bih također da film ima distribuciju u institucijama za suočavanje s prošlošću i u obrazovnim institucijama, ali se lomim po pitanju dobi u kojoj ga treba prikazati djeci. Nisam siguran da im ga treba prikazati kad imaju 14 godina jer stvarno mislim da je za njegovo shvaćanje filma bitno kritičko promišljanje za koje mislim da u današnjem školovanju izostaje. Ako ga nisu dobili doma od svojih roditelja, teško da će ga dobiti od obrazovnih institucija, a kamoli od mog filma. Prvo što treba definirati je u kojoj dobi djeci treba prikazati film – mislim da je za srednjoškolski uzrast to u redu. No svakako je važno da ga vidi što veći broj ljudi jer smatram da je bitan za suočavanje s prošlosti s kojom se nismo suočili do kraja.

Dakle, voljeli biste da se film prikazuje i da dobije podršku organizacija kao što su Documenta, Inicijativa mladih za ljudska prava, Srpsko narodno vijeće, Centar za mirovne studije i sl.?

Apsolutno mislim da je najgora stvar koju možemo napraviti reći da je to dio samo moje ili nečije pojedinačne prošlosti, radi se o dijelu našeg kolektivnog sjećanja. Mislim da je duboka pouka filma da nijedna vladina ili nevladina organizacija ne smije imati monopol nad narativom o našoj kolektivnoj prošlosti.

Što možete reći o mladim filmskim autorima u Hrvatskoj i koliko ih Akademija dramskih umjetnosti (ADU) osposobljava u tom smislu?

ADU je divna institucija od koje svaki pojedinac treba izvući najviše što može. Jako je teško mladu osobu pripremiti za karijeru u filmu ili bilo kojem audiovizualnom mediju zato što je riječ o krajoliku koji se neprekidno mijenja. Ja sam na Akademiju došao nešto stariji i mislim da sam od nje dobio više nego mladi kolege, zato što sam došao s predznanjem – ali ne o filmu, nego o životu. Umjetnička edukacija je užasno individualna, tako da nijedan program ne može dati što posto od onoga što pojedinac želi. Sam trebaš naučiti tražiti stvari koje te zanimaju i istraživati, a akademija će te znanstveni pripremiti kako da to ostvariš. Nitko te neće voditi za ruku i reći što da snimaš o ovome ili onome, već to kao pojedinac trebaš shvatiti. Mislim da se naša akademija u tom smislu ne razlikuje od bilo koje druge u svijetu. Ono što je bitno jest podrška i suradnja, pogotovo što brojni uspjesi govore da hrvatski film prolazi kroz dobar i uspješan period. IGOR BEZINOVIĆ je s filmom 'Fiume o morte!' osvojio glavnu nagradu na prestižnom festivalu u Rotterdamu, lani smo imali i kanskog pobjednika NEBOJŠU SLIJEPEČEVIĆA, BRUNO ANKOVIĆ s 'Proslavom' je bio apsolutni pobjednik filmskog festivala u Pulji... Hrvatskom filmu se dešavaju super stvari, a moj dojam je da ljudi s Akademije podržavaju jedni druge i vole dolaziti na projekcije, čemu smo svjedočili i na ZagrebDoxu.

Koji su vaši daljnji planovi?

Budući da sam završio studij igrane režije, snimio sam i igrani film o Vukovaru, za koji se nadam da će uskoro biti prikazan. Uskoro ću uz HAVC-ovu potporu početi snimati i kratkometražni film, a pripremam se i za još jedan dugometražni, za koji se nadam da će krenuti u fazu razvoja produkcije. ■

Острво смисла

Филип Давид припадао је ријетким ауторима с овог простора који су се неуморно опирали злу. Његова је непоткупљива природа и у најцрњим тренуцима ратног лудила 1990-их остала досљедна себи, бирајући изолацију и прешућеност умјесто укључивања у врзино коло националистичке хистерије

Одласком Филипа Давида постјугословенски књижевни простор остао је без једног од посљедњих својих свјетлоница. Када то кажем, мислим прије свега на чињеницу да је Давид у свом литерарном и интелектуалном искуству носио нешто што је било истински важно, ону лучу књижевности која се несебично ширила на људе што су у књигама још увијек склони видјети неку специфичну магију и заклон пред свим аветима и мраковима свјета оваквог какав он јесте. Вјера у ријеч, у њену снагу, у њене онострани досега, али и њену иманентну побућеност против сваког вида ускраћивања слободе, барбарства етнонационалне искључивости и политичког терора биле су и остале суштине тачке цјелокупног његовог живота и рада.

Филип Давид припадао је оним ријетким ауторима с овог простора који су се неуморно опирали злу. Његова је непоткупљива природа и у најцрњим тренуцима ратног лудила 1990-их остала, за разлику од многих, досљедна себи, бирајући изолацију и прешућеност умјесто укључивања у врзино коло националистичке хистерије. Неокаљаност његове биографије, истрајност у демаскирању оних погубних наратива мрзилачког инжењеринга којем смо свједочили, и који још увијек у много чему детерминише наше животе, у сваком смислу су били и остали узор, оно чему се тежи, што нуди утјешну мисао да постоје људи који су спремни, упркос свему, дићи свој глас и показати нам да људскост нема цијену пред жрвњем повијесних чудовишта. Ма колико да га је то коштало Филип Давид никад није правио калкулације, његова позиција је била јасна и недвојбена, а определијеленост за очување разума и достојанства остају трајно уписани као наслијеђе које ће одзвањати у свијести садашњих и будућих његових читалаца.

Имао сам ту привилегију да га упознам у формативним годинама свог ступања у књижевност, оним годинама када смо ка чувеној четворци Киш, Ковач, Пекић и Давид гледали као острвима смисла у мору незнања транзицијских растакања, а Филип је као једини преостали од њих са собом носио оно истинско охрабрење

да се има разлога бавити овим послом, посветити му свој живот и тако драгоцену вријеме. Другим ријечима, онда када се књижевност поимала као уточиште пред свеколиким немиром, лик и дјело Филипа Давида прискрбљивали су крајњи смисао таквом убјеђењу, дуготрајно трагирајући пут и одређујући страну на коју се има стати, за шта се вриједи залагати и чему тежити. Благост и срдачност коју је показивао према нама који смо били тек на прагу комплексног лавиринта литературе нудила је заштитничко окриље, разумијевање и потицај, али поред тога представљала и велику обавезу, залог једном учитељу да нећемо одустати од оних по-етичких начела на којима је почивао цјелокупан однос према животу и литератури произишао из схваћања улоге књижевног послања својственог групи писаца којој је и Давид припадао. То се огледало прије свега у непоткупљивости у формалним и занатским истраживањима те у неприкосновености истицања хуманистичких принципа и нужности да се књижевношћу демистифицирају тради-

ционалистичке окошталости и одагна свако пристајање да она буде у служби голе силе и моћи.

У већини осврта на његов рад у посљедњим деценијама, од распада Југославије до данас, углавном се наглашавала књижевникова морална непоткупљивост, непристајање на било какве компромисе и етичка позиција са које се супротстављао свим барбарствима 1990-их, истрајно их проказујући и борећи се против њих. На извјестан начин, у томе је његов приповједачки рад остао на неки начин скрајнут, јер се више говорило о његовим интелектуалним изборима, него о књижевности коју је писао. А упоредо са свим својим ангажманом као наумом да се одлучно успротивљује скретањима и застравањима идеолошког типа, којих је у култури и друштву било, а и сада их има много, постојао је, још од 1960-их година прошлог вијека, аутентичан књижевни исказ у његовој прози који га је чинио јединственим аутором. Оно што овдје желим истаћи односи се прије свега на оне суштине одлике његовог књижевног дјела, ту тра-

дицију аутора као што су Сингер, Кафка, Шулц или Лео Перуц, тај имагинариј несталиг свијета Јевреја средњоисточне Европе, и њихово специфично поимање књижевности и умјетности, те њихове сезимолошке осјетљивости на конвулзије људског бића у хаосу постојања. Иако се његов приповједачки рад често означавао као фантастика, Давидова је поезика, као и код његових претходника, управо из тог фантастичног црпила ону најдиректнију везу са стварношћу и њеним подражајима. Залазећи у простор имагинације дохваћао се пулс саме збиље.

Мало је писаца уопште у нашем језику успјело досећи такву приповједачку пунину за суштине питања човјека, живота и свијета како је то у својим причама и романима остварио Филип Давид. Сензибилност за атмосферу саме приче, за силажење у најдубље поноре човјековог бића, једноставност са којима се граде карактери и сам наратив, особности су које је Давид као аутор развио до мајестетичности. Све његове приповјетке и романи као да настају из неке древне, праисконске потребе за причом и причањем. У њима се ријечима неизоставно даје магијски карактер, па њихово звучање и значење унутар композиционе и сижејне основе писма овог аутора творе амалгам пророчког и опомињућег. О било чему да приповиједа, било да је фокализација произишла из хасидских и кабалистичких списа (који јесу главни извор на којима се Давидов стваралачки замаха напаја), било да прича настаје из мистичних и фантазијом обгрљених двојстава ахасерства, било да извире из ониричких кошмара који неминовно воде у смрт и пропадање, или да је посриједи кафијанско преображавање, холокауст и безумље које му је претходило, Филип Давид читаоца доводи у позицију да је непосредни слушалац и учесник приче. Уводећи готово увијек мистику круга причања, ватре која симболизира окупљање и заклон од зла и опасности спољњег свијета за све луталице и биљегом судбине означене појединце и јуродивце, он нас враћа у оно примордијално, готово пећинско стање, када је прича једини медијум заштите и спаса. У дјелима Филипа Давида, прича је, дакле, оно што је љековито, и колико год они који приче причају или слушају били осуђени на неминовност пропадања, док прича траје, тиња и живот уз њу, а онога тренутка када престане и када стварност постане гласнија од свега, од ватре, од разума и поимања, настаје пропаст, долази Азраил са косом и позива у црну кочију.

Давид у својим прозама дотиче и разоткрива оне животне слутње које су увијек, од прве свјесности, језиво присутне уз човјека, које, непрестано пријетећи, назоће току времена и кретању кроз њега. То су они тренуци када се покушавају схватити конци постојања и сићи до битка самог, до оних необјашњивих немира који узбурају све у људском бићу, и оно се грчевито бори или да их одагна или да се са њима сукоби. Јунаци Давидових књига стога јесу они које тај унутрашњи глас, та једва чујна, али опседајућа музика онострани незаддрживо вуче и они на ту стазу до скривених шумских бунара и понора ступају без обзира на сигурну пропаст која је већ исписана у древним рукописима, породичним проклетствима или опседајућим сновима. Ту заправо нема могућности било каквог избора: када се једном демонска клица у човјеку залије течност ријуће сумње, она незаддрживо расте, буја и расцвјетава се хаматријом до лудила, и коначно до смрти. ■

Фото: Медија центар Београд

MARCELL MARS, VALERIA GRAZIANO i TOMISLAV MEDAK Prakse piratske skrbi tretiraju skrb kao zajedničku društve- nu odgovornost

Piratski oblici skrbi nisu samo reakcija na raspad matrice skrbi. Oni predstavljaju materijalnu anticipaciju drugačijeg svijeta prakse usredotočenog na skrb, svijeta koji prkosi vlasničkoj logici Imperija i inzistira na autonomiji, uzajamnosti i solidarnosti, posebno kada je takvo djelovanje kriminalizirano

VALERIA GRAZIANO, MARCELL MARS i TOMISLAV MEDAK autorski su trio koji stoji iza knjige 'Pirate Care. Acts Against the Criminalization of Solidarity' ('Piratska skrb. Djela protiv kriminalizacije solidarnosti'), nedavno objavljene u izdanju londonskog Pluto Pressa. S njima razgovaramo u povodu predstavljanja koje je održano sredinom ožujka u zagrebačkom Multimedijalnom institutu.

Feministička teorija tvrdi da živimo u doba kapitalističke krize skrbi. Ta se kriza očituje u neokapitalističkom raspadu trokuta država – obitelj – tržište, unutar kojeg je u prethodnom razdoblju bio organiziran rad skrbi. Kritičke teorije invaliditeta naglašava-

vaju da je kriza skrbi za neke permanentno stanje, da se ona nalazi u samim temeljima društvene organizacije, utoliko što izopćava dio populacije kako bi kroz prizmu namnog rada i kapitala formirala društvene odnose i hijerarhije. Što bi u tom kontekstu bila piratska skrb?

Iako vidimo analitičku snagu pojma 'krize skrbi' NANCY FRASER, mi predložimo jedan mali pomak u naglasku. Iz naše perspektive, u krizi nije sam okvir država – tržište – obitelj, već su u krizi životni sustavi čiju bi opstojnost taj okvir trebao osiguravati. Država sve više uskraćuje adekvatnu skrb, tržište tu uskače pružajući privatiziranu skrb onima koji si to mogu priuštiti ili koji nemaju drugog izbora. Obitelj pak preuzima brigu i njegu – kroz neplaćeni rad – tamo gdje drugačije nije dostupna, ali samo u okviru forme obitelji ka-

kvu nacionalistička i konzervativna društva odobravaju. Iz te perspektive, 'Piratska skrb' ne tvrdi da se ta 'imperijalna matrica skrbi' urušava, nego da ona postaje sve više toksična i eksploatacijska. Nastavlja funkcionirati, ali kao militarizirani režim koji disciplinira, kriminalizira i izvlači vrijednost iz onih kojima je skrb najpotrebnija. Piratski oblici skrbi nisu samo reakcija na raspad matrice skrbi. Oni predstavljaju materijalnu anticipaciju drugačijeg svijeta prakse usredotočenog na skrb, svijeta koji prkosi vlasničkoj logici Imperija i inzistira na autonomiji, uzajamnosti i solidarnosti, posebno kada je takvo djelovanje kriminalizirano.

Drugi aspekt koncepta piratske skrbi vezan je za odnos prema privatnom vlasniš-

tvu: tvrdite kako skrb bez ideje društvenog vlasništva i antikapitalističkog principa, kao i antikapitalističko organiziranje lišeno ideje skrbi, mogu biti podjednako opasni. Gdje prepoznajete piratske aspekte pukotina u kapitalizmu, i mogu li one dovesti do njegovog nestanka?

Rekli bismo da se u današnjim vremenima političko djelovanje ne može smatrati vjerodostojnim ako se temeljno ne bavi reorganizacijom društveno-reproduktivnog rada i dostupnosti resursa. Društvena reprodukcija nije sporedno pitanje. Ona je teren na kojemu se grade svi oblici moći, autonomije i kapaciteti kolektivnog djelovanja. Sa solidarnošću, ali i zabrinutošću gledamo na mnoge forme današnjeg političkog djelovanja. Demonstracije, primjerice, iako često odvažne i nužne, često imaju skučen

politički horizont. Spektakularni protesti koji su nekad mogli komprimirati društveni naboj danas često djeluju poput beskrajno ponavljano rituala. Imamo prijatelje i drugove koji su uključeni u stranačku politiku, municipalističke platforme, građanske liste i kampanje civilnog društva – dapače, to vrijedi i za jednog od nas autora. Ovi napori su važni i podržavamo ih. Ali opet, s brigom gledamo na njih jer se politička imaginacija unutar tih kanala čini iscrpljenom – takvo su iscrpljenje mogućnosti teoretičari poput PAOLA VIRNA i FRANCA BIFA BERARDIJA nazvali povijesnom slabošću politike.

Teorija i praksa

Ove je godine iz tiska izašla vaša knjiga *'Pirate Care. Acts Against the Criminalization of Solidarity'* u nakladi Pluto Pressa, bazirana na višegodišnjem iskustvu okupljanja i promišljanja oko projekta piratske skrbi koji je obuhvaćao silabus, čitalačke grupe, izložbe, konferencije. Zašto vam je bilo važno projekt uklopiti u formu knjige, i što nam novo ona donosi? Budući da radimo u kulturnom sektoru, na početku naših promišljanja imalo je smisla krenuti od formata i konteksta koji su nam najbliži – unijeti ove ideje najprije u prostore umjetnosti, digitalne prakse i obrazovanja – kroz čitateljske grupe, kolaborativni silabus, izložbe i druga okupljanja. Knjiga nam je pružila priliku da učinimo nešto što nam izložbe ili kratkotrajna okupljanja rijetko mogu. Omogućila nam je da usporemo i prikupimo teorijske uvide koji su iznikli iz prakse. Također vjerujemo, parafrazirajući GILLES DELEUZA, da teorija čini ono što praksa ne može, a praksa misli ono što teorija ne može. Stoga nam je format knjige ponudio način da otvorimo razgovor u jednom drugom formatu, formatu koji može drugačije cirkulirati kroz javni diskurs, knjižnice, učionice i kuhinje. Knjiga je za ljude koji možda nikada neće ući u umjetnički prostor ili prisustvovati akademskom događaju, ali koji razmišljaju, osjećaju i provode ta pitanja u djelo u svojim zakutcima svijeta.

Značajan dio knjige bavi se produkcijom i reprodukcijom znanja. Marcell i Tomislav su i tvorci *Memory of the World*, knjižnice iz sjene; tema radikalne pedagogije jedna je od osnovnih potki piratske skrbi, uključujući ideju silabusa; Valeria ima veliko iskustvo u radu u kontekstu visokog obrazovanja. Kako vidite principe stvaranja i posredovanja znanja kroz akademsku leću, pogotovo u kontekstu zahtjeva za epistemičkom pravdom? Kako se u tom smislu pozicionira vaš teorijski rad?

Akademске institucije nisu samo leća nego i teren – institucije koje proizvode, prenose i valoriziraju znanje, a povremeno i institucije koje nas zapošljavaju. No da bismo opisali našu poziciju, moramo posuditi marksističke pojmove: obitavamo u njoj, protiv nje i izvan nje. Svaki od nas je u aktivizam došao odbijanjem onoga što je sveučilište počelo postavljati kao zahtjev: Marcell i Tomislav kroz neposluš prema vlasničkom režimu nad znanjem, odbijajući zatvaranje znanstvenih radova iza *paywall*ova i zaključanih platformi. Valeria se, pak, politizirala unutar britanskog obrazovnog sustava koji se samorazario kroz školarine, zaduživanje studenata i ciničnu eksploataciju neplaćenog studentskog rada. Ona je provodila istraživanje o *hashtag* silabusima – novim, kolektivno kreiranim popisima literature na društvenim mrežama nastalim iz društvenih pokreta. Oni su debelim slovima kazivali ono što su mnogi od nas već znali: da je kritičko, dje-

U današnjim se vremenima političko djelovanje ne može smatrati vjerodostojnim ako se temeljno ne bavi reorganizacijom društveno-reproduktivnog rada i dostupnosti resursa. Društvena reprodukcija nije sporedno pitanje. Ona je teren na kojemu se grade svi oblici moći, autonomije i kapaciteti kolektivnog djelovanja

latno znanje često nepoželjno, čak i potisnuto unutar akademske mašinerije. To je bilo naše *protiv*. Ali postoji i *unutar*. Nismo se odrekli akademskog prostora. Ne vjerujemo u prepuštanje institucionalnog terena onima koji bi ga lišili javne svrhe, koji uništavaju humanističke znanosti u korist STEM programa, koji vrijednost mjere isključivo ciljevima zapošljavanja ili poduzetničkim duhom. Još uvijek postoji nešto dragocjeno i krhko u sveučilištu: ideali horizontalnog upravljanja, pluralizma, kritike, socijalne pravde i dostupnosti obrazovanja bez zaduživanja. Borimo se za njih jer smo vidjeli što se događa kada nestanu. I tako dolazimo do našeg *izvan*. Ako sveučilište želi ostati dostojno svoga imena, mora postati pristrano – ne u plitkom smislu političke lojalnosti, već u dubljem smislu zauzimanja strane života, pravde i budućnosti. Mora naučiti surađivati sa znanjem stvorenim drugdje: u skvotovima i kolektivima za skrb, u izbjegličkim kampovima i Git repozitorijima, u utjelovljenim arhivama trans iskustva i iskustva invaliditeta, u tihim pedagogijama uzajamne pomoći. Mora ponuditi utočište, ne samo u metaforičkom smislu, već materijalno: plaće, stipendije, dostupnost, priznanje.

Totalne i paralelne institucije

U odnosu prema institucijama ističete inspiraciju abolicionističkim zahtjevima, ali na nijansiranim principima deinstitutionalizacije kakva je zamišljena u procesu antipsihijatrijskog pokreta na sjeveru Italije: tamo postoji jasan zahtjev za demontiranjem totalne institucije psihijatrijske bolnice, ali uz proces preuzimanja skrbi kroz alternativne, podružljene institucije koje su se paralelno gradile. Gdje danas prepoznajete takve paralelne institucije, i koje bi totalne institucije one mogle zamijeniti? Abolicija kao pojam nosi specifičnu težinu. Ukorijenjena je u crnačkoj radikalnoj tradiciji, u stalnom odbijanju ropstva i njegovog nedokidivog nasljeđa u Americi. Ona imenuje otpor koji je nastao u kontekstu ropstva, rasijaliziranog kapitalizma i države koja veliki dio afroameričkog stanovništva

Ne vjerujemo u prepuštanje institucionalnog terena onima koji bi ga lišili javne svrhe, koji vrijednost mjere isključivo ciljevima zapošljavanja. Još uvijek postoji nešto dragocjeno i krhko u sveučilištu: ideali horizontalnog upravljanja, pluralizma, kritike, socijalne pravde i dostupnosti obrazovanja bez zaduživanja

drži u zatvorima. Ali kada taj pojam prelazi oceane, ponekad može zamagliti više nego što otkriva. Engleski je naša globalna *lingua franca*, da. Ali verziranost u tim raspravama može biti i vrsta zaborava. Ne odražavaju sve institucije zatvor, niti sve imaju iste genealogije. *Deinstitucionalizacija* uvodi jednu bitnu distinkciju: postoje institucije koje moraju biti potpuno ukinute – zatvori, policija, vojska – totalne institucije koje djeluju kroz prisilu, zatvaranje i kontrolu. One proizvode razdvajanje. One čine neke živote nepodnošljivima. Ali postoje i druge institucije – skrbi, učenja, ozdravljenja – koje treba radikalno transformirati, a ne odbaciti. Njihov problem nije postojanje, već forma. *Totalna institucija*, kako je razumijemo, jest ona u kojoj su ljudi smješteni bez pristanka, u kojoj su vrijeme, svrha i čak sebstvo diktirani odozgo, u kojima je nametnuta homogenizacija, a odvajanje od društvenog tijela sama logika. Pomislite na azil, sirotište,

detencijski centar za migrante, 'specijalnu školu'. Njihova arhitektura dizajnirana je za izolaciju i dominaciju. Prakse *piratske skrbi*, ako bismo pratili njihove principe, rade suprotno od onoga što totalne institucije nameću. One skrb tretiraju kao zajedničku društvenu odgovornost, a ne funkciju delegiranu na jednu instituciju, kao oblik *zajedničkog dobra*, a ne *outsourcinga*. Temeljene su na *pristanku*, odbijajući prisilnu logiku koja često strukturira institucionalni život, posebno za najranjivije. One prihvaćaju različitost umjesto da je discipliniraju, stvarajući prostor za neidentifikaciju, za pluralnost, za postajanje drugačijim. Djeluju kroz *situirane solidarnosti*, oblikujući odgovore koji proizlaze iz konteksta, iz odnosa, iz odbijanja univerzalnih obrazaca. One ne oduzimaju vrijeme života, daju ljudima dostojanstvo da se kreću vlastitim tempom, umjesto da ih vežu za nestrpljive, eksploatacijske ritmove institucije. I možda najvažnije, one se odupiru logikama segregacije: inzistiraju na tome da skrb ne zahtijeva zatvaranje, da život mora ostati zapleten, neuredan i uzajaman. Dakle, gdje danas vidimo te *paralelne* institucije? Pojavljuju se u mrežama uzajamne pomoći za mentalno zdravlje, u feminističkim tehnološkim infrastruktura, u radikalnim knjižnicama, u stambenim zadrugama koje se opiru i deložaciji i izolaciji. One su krhke, da. Često bez sredstava. Ali nose puls drugačije vrste društveno-političke artikulacije životnih potreba, gdje institucije ne totaliziraju, već pluraliziraju. Zadatak je braniti ih i učiti iz njihovih nespektakularnih revolucija.

Na samom kraju knjige postavljate ideju federativnih saveza autonomnih pokreta piratske srbi kao mogućeg horizonta djelovanja, na tragu anarhističkih i zapatističkih pristupa. Kako vidite svijet nakon što dovoljan broj pukotina razmontira kapitalistički imperijalni kavez u kojem živimo? Federativni savez za nas nije samo koncept posuđen iz tradicije pobunjeničkih organizacija u Chiapasu ili iz anarhističke misli 19. stoljeća, koja je autonomiju smatrala ne izolacijom nego uzajamnošću temeljenoj na dostojanstvu i samoodređenju. Taj pojam pulsira i u protokolima federiranog *weba* koji trenutno pokušava odoljeti gravitacijskom privlačenju današnjih tehnoloških imperija. A i povijesni pirati koristili su oblike federativnog povezivanja u svrhe uzajamne pomoći i samoupravljanja na moru. Svjesno koristimo riječ 'federacija' jer ona nudi političku imaginaciju koja je zahtjevnija od 'mreže' – pojma koji je iscrpljen desetljećima neoliberalnog entuzijazma. Naučili smo da mreže nisu nevine. Imaju gravitacijske centre, uska grla i čvorove nestazmjerne moći. Federacija, nasuprot tome, od nas traži da zamislimo drugačiju vrstu koordinacije: onu koja drži autonomiju i solidarnost u produktivnoj napetosti. Kako bi svijet mogao izgledati nakon što se otvori dovoljno pukotina? Ne znamo, ali slutimo da to ne bi bio svijet glatkog jedinstva. Bio bi to svijet saveza obilježenih trenjima, privremenim zajedničkim dobrima, pluralnim suverenitetima. Svijet u kojem se skrb ne pruža odozgo prema dolje, kao prisila, niti odozdo prema gore, kao služenje, već kruži i povezuje transversalno. Ne kao utopija, već kao arhipelag ustrajnih praksi i tvrdoglavih eksperimenata u tome kako živjeti drugačije. Možda bi ovo trebao biti naš sljedeći istraživački projekt – istraživanje o tome kako se povezivati u velikim razmjerima bez izdaje onoga što je maleno, sporo, krhko, ispod rada, slobodno.

Na pitanje o odnosu ideje piratske skrbi i lokalne vlasti na primjerima Barcelone i Zagreba, autori su odbili odgovoriti u ovom formatu.

Tri kilometra do kraja svijeta (r: Emanuel Pârvu)

(2024.)

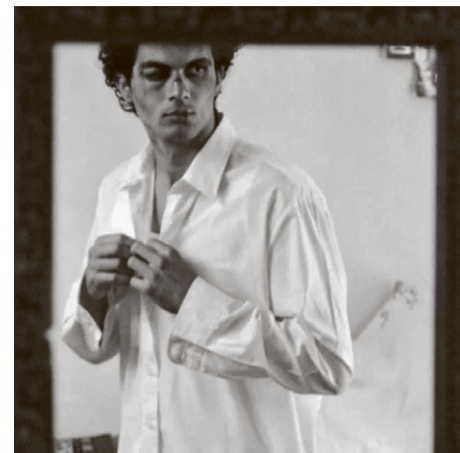
PIŠE Damir Radić

Manira moralke

Dojmljivo oblikovan film moralizirajućeg tona

NA valu filmova gej tematike, u naša je kina stigao i prošlogodišnji pobjednik Sarajevo Film Festivala, premijerno u glavnom programu Cannesa prikazani naslov 'Tri kilometra do kraja svijeta' istaknutog rumunjskog glumca EMANUELA PÂRVUA, kojeg ponajprije pamtim po glavnoj muškoj ulozi u zapaženom filmu 'Čudo' BOGDANA GEORGEA APETRIJA. Ostvarenje kojim je osvojio Srce Sarajeva treći mu je dugometražni igrani rad, pri čemu je zanimljivo da sadrži motiv *de facto* istovjetan onom aktualnog hrvatskog gej naslova, 'Zečjeg nasipa' ČEJEN ČERNIĆ. Riječ je o saznanju da je seoski mladić homoseksualac, što njegovu sredinu šokira te on biva izvrnut opresiji. No to je i gotovo jedina dodirna točka dvaju filmova, jer ostali su im tematski interesi i stilska izvedba posve različiti, a ono što ih još povezuje jest ambijentiranje radnje u provincijsko mjesto pored rijeke. U Pârvuovom ostvarenju to je delta Dunava koju režiser više koristi za stvaranje atmosfere nego Černić neimenovanu rijeku u svom filmu, premda ni Pârvu nažalost nije sklon intenzivnijem uranjanju u (osebujan) prirodni prostor zbivanja. U središtu njegova interesa je odnos obitelji i lokalne društvene zajednice prema manjinskom (seksualnom) identitetu, što je podloga za širi kritički pogled na opću korupciju i oportunitizam u rumunjskom društvu.

Film u početku ide tragom detekcijske triler-drame: netko je brutalno pretukao Adija, mladića koji se školuje u obližnjem većem gradu i koji je došao kući na ljetne praznike, a lokalni šef policije vodi istragu kako bi otkrio počinitelje. Sve se zbilo u noći nakon izlaska u disko; Adi je napadnut s leđa pa napadače nije vidio. Za istragu je posebno zainteresiran Adijev otac, koji sina jedinca voli i želi da daljnje školovanje nastavi na pomorskoj akademiji. Počiniteljima se vrlo brzo uđe u trag – to su dvojica sinova seoskog moćnika kojem Adijev otac duguje novac, ali taj dug nije motiv napada nego otkriće da je Adi gej. Naime, moćnikovi sinovi, kojima sada zbog noćnog nasilja

Ciprian Chiujea u ulozi Adija

i krađe mladićeva mobitela prijeti višegodišnji zatvor, vidjeli su ga kako se ljubi s turistom koji je jednokratno posjetio selo. Spoznaja o mladićevoj homoseksualnosti posve izmijeni perspektivu šefa policije i Adijevih roditelja, pa dok prvi, zadržavajući privid profesionalnosti, tendira, i pod utjecajem spomenutog moćnika, zataškavanju slučaja, roditelji izlaz pokušavaju naći u crkvi i iscjeljivanju 'bolesnog' sina molitvom, u ritualu nalik egzorcizmu. Jedina osoba koja ostaje na Adijevoj strani, doduše vjerojatno nesvjesna njegova homoerotizma, jest seoska djevojka, njegova nesuđena nevjesta (posve različito od 'Zečjeg nasipa', gdje zaljubljena djevojka gej mladića, saznajući za njegovu homoseksualnost, odjednom postaje njegova odlučna neprijateljica). Kroz sve navedeno mijenja se i žanr filma, koji postaje društveno-kritička drama, stilski samosvjesno oblikovana zanimljivo komponiranim kadrovima, i mizanscenski i koloristički: kamera je dominantno statična (ponekad se nenaometljivo 'meko' giba), planovi se kreću u rasponu od bližih (ali bez ijednog krupnog kadra) preko nekonvencionalno postavljenih srednjih (s likovima čiji dijelovi tijela znaju izaći iz kadra) do efektnih totala, dubinska oštrina najčešće je reducirana, ali ponekad djelomično opstoji, a raspored boja (osobito plave, iako inače dominira zelena) vrlo je izražen. I dok je stilski riječ o svježem ostvarenju, njegova mozaična naracija karakterizacijsko-psihološki relativno je plošno postavljena, što je po svemu sudeći svjestan izbor; čini se naime da je glavni cilj bilo poslati veliku snažnu poruku o nezavidnom društvenom aktualitetu koji i nevinu žrtvu sili na oportunitizam, jer zahvaljujući oportunitizmu bit će joj realno bolje nego da pokuša istjerati pravdu. Tako da je konačan rezultat dojmljivo oblikovana moralka, a glavni je problem što je ta vrsta moraliziranja već postala manira rumunjske kinematografije. ■

007

Pirate Care

ACTS AGAINST THE
CRIMINALIZATION of
SOLIDARITY

by Valeria Graziano,
Marcell Mars and
Tomislav Medak

VAG
ABO
NDS

PREPORUKE: MUZIKA

Playboi Carti: *Music*

(Interscope)

U OSVRTU na dugo očekivani treći album PLAYBOIA CARTIJA TOM BREIHAN sa Stereoguma piše kako se 'on ne uklapa u tradicionalne kriterije velikog repera. Nije rječit tehničar. Ne stvara slikovite prizore svojim riječima. Često čak ni ne možete razumjeti što govori', no zaključuje kako sve to nadoknađuje čistim instinktom. Navedeno bi se manje-više moglo primijeniti na veliku većinu rapa iz Atlante u proteklih petnaestak godina. Figure poput FUTUREA, MIGOS ili YOUNG THUGA dekonstruirale su formu, pretvorivši je iz vještine slaganja rima u tehnologijom potpomognutu vrstu vokaliziranja u kojem uzvici, fraze i nasumični zvukovi često imaju puno važniju ulogu od klasičnih rima. Carti se u tu lozu 'cyborg repera' uklopio dvama iznimno utjecajnim albumima, 'Die Lit' iz 2018. i 'Whole Lotta Red' iz 2020. Potonji je pripomogao izroditi rage, kaotični punkoidni podžanr čije digitalne distorzirane stilizacije dominiraju i ovim albumom. Unutar jednoipolsatnog trajanja 'Music' nudi jako malo koherentnosti, no slušajući njegovu sintetičku, mehaničku psiho-

glitchevima, bijelom bukom, analognim sintesajzerima i pronađenim zvukovima, čime stvaraju nekonvencionalnu, ali sad već vrlo prepoznatljivu podlogu za tehnički impre-

sivno i narativno bogato repanje DAVEEDA DIGGSA. Pjesme na 'Dead Channel Sky' vrve i referencama na acid house, techno, industrial, pa čak i pop rap iz ranih 1990-ih. Sve navedeno je uvijek u službi narativa, a ne proloptaske nostalgije, čime se postiže kohezivan retrofuturistički doživljaj. Film za uši.

Infinity Knives & Brian Ennals: *A City Drowned in God's Black Tears*

(Phantom Limb)

POLITIČKI angažman u hip-hopu uvijek je na skliskom terenu propovijedanja i pompozno mahanja prstom. Aktualni album baltimorskog producersko-reperskog dvojca koji čine INFINITY KNIVES i BRIAN ENNALS taj problem rješava dvama jednostavnim trikovima. Ennals sve što misli o aktualnom stanju svijeta izbacuje bez ikakve zadržke

u nemilosrdnoj barazi uvodne 'The Iron Wall'. Nakon njene uznemirujuće elektronike i obračuna s cionizmom i genocidnim tendencijama američkih i izraelskih vlasti, slušatelj misli da zna što ga čeka. No Infinity Knives i Brian Ennals u glazbenom i tekstualnom smislu nude žanrovski i tematski širok album koji oscilira između digitalne hladnoće i folk mekoće, crnog humora i emotivne ranjivosti. Jedan od takvih neočekivanih vrhunaca je fantastična 'Everyone I Love Is Depressed', u kojoj disco motiv krije stihove o depresiji i suicidalnim tendencijama. Kontrapunkt vedrih ritmova i beznađa dočarava apsurdnost, težinu i bezizlaznost svakodnevice kasnog kapitalizma puno preciznije od bilo kakvih 'idemo rušiti vlast' parola.

■ Karlo Rafaneli

I AM MUSIC

deliju prepunu mizoginije, narkotičkih halucinacija i koječega drugog, teško je zaključiti da je to ikad i bio cilj. Umjesto toga, Carti se na pragu tridesete uspio etablirati kao nešto što su brojni (t)reperi zadnjih desetak godina pokušavali posljednjih godina – rock zvijezda generacije Z, a proturječnosti, kontroverze i antagonizmi kojima ove pjesme vrve takav status u dobrom i lošem smislu potvrđuju.

Clipping: *Dead Channel Sky*

(Sub Pop)

ŠESTI ALBUM BENDA Clipping predstavlja cyberpunkom inspiriranu distopiju. Očito je to iz samog naslova, koji se referira na prvu rečenicu iz kultnog romana 'Neuromancer' WILLIAMA GIBSONA. Ovaj eksperimentalni hip-hop trio s dubokim korijenima u svijetu filma i kazališta već je nekoliko puta posezao za tematikom horora i SF-a, a treći album 'Splendor & Misery' ovjenčan je i prestižnom SF nagradom Hugo. U tom smislu, Clipping su često bliže teritoriju radiodrame nego klasičnog hip-hopa. To može odbiti dio slušatelja, no taj pažljivi zvučni dizajn ujedno je i njihovo najjače oružje. Producenti WILLIAM HUTSON i JONATHAN SNIPES koriste guste zvučne pejzaže ispunjene

Voditeljica komunikacija
Zelene akcije i članica organizacijskog tima
Okolišnog filmskog festivalaMARIJA MARUŠKA MILETA
Kapitalizam svoje nasilno lice
pokazuje kroz militarizam

Od 24. do 26. travnja u Kinu Kinoteka održava se 12. Okolišni filmski festival. Recite nam više o temi 'sva oružja militarizma' i njenoj specifičnoj vezi s antiratnim izvoštima Zelene akcije.

Prvo što bih naglasila jest da je Zelena akcija potekla iz antiratnog pokreta – konkretno, mirovne inicijative Svarun. Također, mi nismo udruga koja se samo bavi zaštitom prirode i okoliša, već vjerujemo kako su borbe za okolišnu, klimatsku i društvenu pravdu duboko isprepletene jer je uzrok svih problema isti, a to je kapitalistički i patrijarhalni sistemi koji guši nas, naše slobode, kao i prirodu. Borba za klimatsku pravdu ide ruku pod ruku s borbom protiv militarizacije, vojne industrije i ratova koji ubijaju i ljude i planet. Temu militarizma smo izabrale za ovogodišnji Okolišni filmski festival (OFF) jer smo htjele u fokus staviti suvremena zbivanja u svijetu, posebno militarizaciju koja se polako normalizira u društvu. Ovim izdanjem festivala želimo pokazati kako kapitalistički sustav svoje nasilno lice pokazuje upravo kroz militarizam.

Predstavite nam kratko program festivala.

Kroz filmski program ćemo tematizirati razna 'oružja' odnosno alate militarizma poput vojnih okupacija, policije, granice i resursa, ali i priče o otporu, nadi i čežnji za pravdom. Na programu je sedam dokumentarnih i jedan igrani film, koji se dotiču tema poput borbe i otpornosti palestinskog naroda pod izraelskom okupacijom, sudanske revolucije i svrgavanja OMARA AL-BASHIRA 2019., ali i građanskog rata koji je uslijedio, zatim američkih vojnih angažmana na Bliskom istoku motiviranih naftom, nastojanja jednog mladog Iračanina da se dokopa 'Tvrdave Europe', militarizacije američke policije, jedinstvene povijesti demilitarizacije Kostarike, sukoba u Kongu i nasljedna kolonijalizma i eksploatacije koje ih pogoni te, zaključno, militariziranog nasilja policije nad autoht-

Foto: Sandro Lendler

nim stanovništvom u ime ekspanzije plina i izgradnje plinovoda u Kanadi.

Trumpov povratak na vlast, recentna presuda protiv Greenpeacea, dogmatski prihvaćena militarizacija u EU-u – koji su ključni zadaci ekološkog pokreta u ovim teškim uvjetima?

Prateći što se događa u svijetu, a polako i kod nas, posebno kada je u pitanju sve veća kriminalizacija građanskog aktivizma – od borbe za slobodu Palestine do zaustavljanja štetnih projekata na fosilna goriva – postaje sve jasnije da je nužno puno bolje povezati naše naoko različite, ali zapravo duboko isprepletene borbe. Tome svjedoči i činjenica kako nafta i plin potpiruju genocid u Gazi, jer se koriste za vojnu mašineriju, a mnoge države u Europi opskrbljuju Izrael ovim gorivima, ali i oružjem. Osim što se zajedno moramo boriti protiv kriminalizacije aktivizma, aktivista i ljudi u pokretu, moramo konačno kao pokreti izaći iz svojih uskih krugova i međusobno se solidarizirati, podržavati i pokazati istinsko savezništvo. Jedino tako ćemo imati neke šanse protiv ovog trulog, neljudskog i izrabljivačkog sistema. 'Jedan svijet, jedna borba' možda zvuči kao floskula, ali to je upravo bit svega.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Naša draga kolegica KATARINA BOŠNJAK dobitnica je nagrade Na vrh jezika za najbolji pjesnički rukopis autora do 35 godina, koju, uz Prozak (ovogodišnji dobitnik: ALEN ŽIVKOVIĆ) dodjeljuje udruga Kultipraktik. Prema sudu žirija, rukopisom 'Kad porastem ubiću Kaću' Bošnjak 'pokazuje iznimnu pjesničku zrelost i prepoznatljiv pjesnički glas'. Čestitke!

■ L. P.

Dobitnica nagrade Na vrh jezika – Katarina Bošnjak (Foto: Ana Križanec)

Nova Nova, sidro i prova

Osim što najavljuje nasljednicu Galerije Nova, izložba 'Pet bijelih stepenica' istražuje prostore mira i utjehe u Zagrebu, sugerirajući kako odgovori za budućnost ne leže samo u usidrenju u vlastitom prostoru, nego i u plovidbi s drugim brodicama koje pozivaju sve na palubu

GUBITAK Galerije Nova 2023. godine bio je težak udarac za kulturu i umjetnost u Zagrebu. Grad je prostor u sklopu atrija, gdje je i glavni ulaz u Zagrebačkog kazalište mladih, morao sudskim putem vratiti obitelji davnašnjeg privatnog vlasnika, čiji su planovi za nekadašnje umjetničko okupljalište očito drugačije vrste, mada bivša galerija otada zjapi prazna. Cijeli kompleks na kulturnoj adresi u Teslinoj ulici dugi je niz godina praktički bio srce kulture u samom središtu grada, jer je od 1967. funkcionirao kao sjedište Centra za kulturnu djelatnost (današnji AGM) s više nezaboravnih literarnih biblioteka, koji je 1987. postao dio Omladinskog kulturnog centra (demoniranog tokom devedesetih), a čije su sastavnice bili danas također pokojni, no svojedobno slobodarski mediji: Radio 101 i OTV.

Zagrebačko kazalište mladih, srećom, uza sve izazove ne pokazuje nikakve znakove posustajanja, a preživjela knjižara AGM-a uz aktualnosti po bagatelnim cijenama nudi i prijeratna izdanja CKD-a, ali i AGM-ove novitete u svježoj publicističkoj biblioteci XXI, čiji se urednici trude oživjeti tradiciju koja je na tom mjestu i duhovno i materijalno nekoć postojala. Galerija Nova bila je njezin dio od 1975., kad su je pokrenuli umjetnici MLADEN GALIĆ i LJERKA ŠIBENIK; pa iako je sedamdesete provela na adresi obližnje Tesline 1, osamdesete u Mihanovićevoj 28, a tek se 1992. priključila moćnoj gomilici u atriju, suvremeni joj je značaj za kulturnu proizvodnju Zagreba neraskidivo vezan za pulsiranje tog mjesta i neposredne okolice. Naravno, za to je zaslužan WHW/What, How & for Whom, odnosno što, kako i za koga – bez sumnje međunarodno najistaknutiji i najcjenjeniji kustoski kolektiv iz Hrvatske i regije, koji je gubitkom galerije, nakon 20 godina vodstva, ostao bez sidrišta taman kad su neki među njihovim internacionalnim projektima s 'centralom' u Zagrebu, poput edukacijske WHW Akademije, i sami postali nezaobilazni. Grad Zagreb je putem javnog poziva WHW-u nedavno dao prostor bivšeg *caffè bara* All In u Draškovićevoj 31, koji će građanima svakako više značiti kao nova ga-

lerija. 'Pet bijelih stepenica', tekuća skupna izložba u koncepciji kustosica, otvorena od 22. ožujka do 26. travnja, omogućila im je da nakratko uđu u nasljednicu Galerije Nova kojoj slijedi sveobuhvatno uređenje, a otvaranje se očekuje dogodne.

Međutim, valja istaknuti da je bivši All In samo jedan od sedam gradskih prostora u kojima se odvija 'Pet bijelih stepenica', a niti jedan od njih nije u užem smislu riječi izlozbeni ni galerijski ni muzejski, ali je kulturni i stalno otvoren javnosti ili je pak namijenjen radu umjetnika i kustosa. Karakter izložbe je internacionalan, a bila je otvorena u Studiju-galeriji Klet kostimiranom izvedbom 'Listening Hymns' ANTONA KATSA, berlinskog umjetnika ukrajinskog porijekla, čiju je snimku putem analognog kasetofona uklopio u instalaciju 'Zvučna rešetka', smještenu u Knjižnici i čitaonici Bogdana Ogrizovića. Audio rad se sastoji od improviziranog i obrađenog čitanja ulomaka iz knjiga društveno jasno angažiranih autora važnih za suvremenu *queer*, feminističku, antikolonijalnu i inu lijevu kritiku politika središnjica moći, kao što su JAMES BALDWIN, URSULA K. LE GUIN, BELL HOOKS i druga imena danas ključna u lektiri većine suvremenih umjetnika i kulturnih radnika. No, zapravo je najvrjedniji element Katsovog rada to što će njihove knji-

ge na engleskom jeziku koje je koristio trajno ostati u fondusu knjižnice, čime se ostvaruje konkretna veza s lokalnim kontekstom. Tik do knjižnice, na pročelju KIC-a građane dočekuje cerada s prepoznatljivim 'Upitnikom kulturnom situacijom' slovačkog umjetnika JÚLIUSA KOLLERA (1939. – 2007.), kojim se, kao nekoć u njegovoj Bratislavi, sad u Zagrebu postavlja pitanje: što će nam se još dogoditi?

Kad ih noge ponesu istočno od najužeg centra, građani koji se zaustave u književnom klubu Booksa usred Martičeve ulice – čija su vrata bila otvorena kad u tom dijelu grada još ni elitna ni popularna kultura nisu pustile korijenje – u izlozima i interijeru naići će na fotografije i zvučni rad RENE MATIĆ, koji iz očista insajdera raznolike identitete londonske *queer* zajednice donose u javni prostor još uvijek nenaviknut na to da mu pogled pada na muško-muški poljubac. Ako pak krenu na zapad, građani bi mogli doći do Kinoteke u Kordunskoj, čiji je filmski program radi izložbe ugostio video 'Pjesma veslu' marokanskog kolektiva Tizintizwa i time iznova istaknuo svoju nezamjenjivost koja je inače pravilo, a pogotovo sada kada gradu i dalje kronično manjka kinoplatna koja nisu u multipleksi-

Izvedba Nike Mihaljevića i njegovog ansambla u budućoj WHW-ovoj galeriji u Draškovićevoj (Foto: Vanja Babić)

ma. A sjeverno od središta, u Centru mladih Ribnjak, stalni zagrebački gosti, beogradska grupa Škart postavili su epicentar svoga rada 'Budnice'. Serija je to rukom ispisanih i digitaliziranih parola inspiriranih jednako kontrakulturnim gibanjima u proljeće 1968. i studentskim pokretom na zimu 2024./2025. u Srbiji, čiji se dalekosežni utjecaji na budućnost cijele regije već sada počinju osjećati. Škartovci su svoje 'Budnice' stavili na naljepnice i bedževe kojima su ispunili Ribnjak i sve druge prostore izložbe, pružajući građanima priliku da prije svega osjete emocije stvarne još od one davne: 'Budim realni, tražimo nemoguće!'

Ipak, ali i očekivano, najviše je pozornosti publike i medija potaknulo privremeno otvaranje buduće galerije WHW-a za dva termina glazbene izvedbe 'Singing Snake (Sometimes Staged)', koju je osmislio umjetnik i dizajner NIKO MIHALJEVIĆ, a skupa s njim odsvirao istoimeni ansambl u sastavu: vokalistica IVA NA BOJANIĆ, MIODRAG GLADOVIĆ na trombonu i LEONARDO LOSCIALE na triangu. Riječ je o nastavku rada 'Anti-ambijent ceremonijalnih cigareta', izvedenog na promociji prateće publikacije Mihaljevićeve izložbe u Galeriji SC u formi svojevrsnog uglazbljenog čitanja teksta likovne kritičarke, gdje je Bojanić andeoskim glasom riječ po riječ teksta pjevala abecednim redom, a Mihaljević ju je pratio na glazbalu zvanom *organetto*. Posrijedi su osebjune prijenosne orgulje, kojih se niti jedan primjerak nije sačuvao nakon 16. stoljeća, pa su se graditelji suvremenih inačica mogli voditi tek prikazima na oltarima, freskama i sl. Tajnovite konotacije koje se pletu oko tog glazbala u skladu su s autorovim sklonostima ka transcendiranju naoko banalnih sastavnica svakodnevnice – ovaj put teksta o izložbi – putem elemenata popularne kulture koji proizlaze iz razgrađenih duhovnih tradicija, što nerijetko ima vrlo duhovit učinak, a zapravo izrazito začudan za stvarnost koja neposredno okružuje umjetnički čin. U novoj, četveročlanoj izvedbi, takva vrsta očuđenja je prožela prostor buduće galerije i neizravno postavila pitanje o tome što bi svaki galerijski prostor trebao biti: mjesto reprezentacije umjetničkih djela ili možda pozornica budućeg života grada, čiju bi cjelovitost i složenost javni prostor poput galerijskog trebao moći odražavati, ali i poticati.

Po strani od ekstrovertiranosti ovih događaja, umjetnica i snimateljica ANA OPALIĆ je u uredskom prostoru WHW-a na vrhu zgrade Napretka u Bogovićevoj izložila isto novi rad 'Carbon Based Love'. Kombinirajući kućnu, *one-take* snimku svoje glazbene improvizacije i čitanja iz dnevnika s videom i fotografijama crnogoričnog drveća ispod svoga prozora, čiji je dio otisnut u stilu razglednica s tekstom dnevnčkih zabilježki s druge strane, Opalić je kolažirala višeslojno i dirljivo, ali i vrlo suptilno pismo majci i ocu na odlasku, pronalazeći utjelovljenje ljubavi prema njima u živom svijetu koji ju okružuje. Radni prostor odgovara radu koji se doima kao da je u nastanku i mijenjat će se od izložbe do izložbe, a vrijedno je i to što na ovaj način WHW započinje s praksom češćih nastupa umjetnika u svom uredu, pa su tako i Mihaljević i društvo tamo držali probe za svoju izvedbu.

U konačnici, kako ističe ANA KOVAČIĆ, koja je s WHW-om kurirala izložbu 'Pet bijelih stepenica', stihovi legendarnog VLADE KRISTLA koji su bili polazište kustoskog koncepta pozvali su ih da traže prostore mira i utjehe u Zagrebu, ali i istražuju različite načine njihove gostoljubivosti. Proizlazi iz toga misao da uz to što se bez galerije ili bez sidra može sve teže ili nikako, odgovori za budućnost ne leže samo u usidrenju, nego nužno i u plovidbi s drugim brodicama koje pozivaju sve na palubu, a po svojoj prilici i u posadu spremnu za pustolovinu. ■

TV RAŠETANJE

Otac na šalteru

PIŠE Boris Rašeta

'Sam samcat' Bobe Jelčića inovativna je priča o Marku, rastavljenom ocu koji u labirintu hrvatskih institucija ne može izboriti više vremena za viđanje s djetetom. Film dojmljivo rekonstruira i hrvatski politički krajolik – Miki Manojlović čeznutljivo govori o nekom Josiću iz socijalne službe s kojim se moglo 'srediti stvar'

Snajka: Dnevnik očekivanja, HRT, 8. travnja, 20:42

MIRSAĐ i ja se danas ženimo u Zagrebu. Njegovi nisu mogli doći, vize za Hrvatsku su problem, a moji su još uvijek u šoku jer se udajem za nezaposlenog Roma s Kosova.' Monologom autorice TEE VIDOVIĆ DALIPI počinje dokumentarac o njejoj udaji za Roma koji živi u Zagrebu. S obje strane svadba je dočekana s rezervom ili otporom: Mirsadovi roditelji imaju u glavi jednu sliku braka – troje djece, minimalno – Teini drugu. Dvoje mladih ljudi žele pomiriti očekivanja objiju strana, što je kompliciran zadatak, a sve se usložnjava kad Tea ostane trudna: Mirsad i dalje ne može naći posao. Očekivanja obitelji, dobacivanje na ulici, različite društvene tradicije i običaji, sve je to minsko polje za uspjeh ovoga braka. No ključna rečenica filma 'Ja nikad neću biti snajka kakvu žele', pogađa mnogo šire od mješovitih brakova; možda čak većinu. Film 'Snajka: Dnevnik očekivanja' sniman je punih deset godina u Zagrebu, Zaprešiću, Ferizaju i Lipljanu. To je 'participativno-opervacijski dokumentarac' koji je zahtijevao veliku autorsku prilježnost i otvorenost, a trud se isplatio. Redateljica i scenaristica Tea Vidović Dalipi, montažerka JELENA MAKSI-MOVIĆ, producent OLIVER SERTIĆ, urednik DRAŽEN MIOČIĆ. Produkcija: Restart, 2023.

Sam samcat, HRT, 10. travnja, 21:11

SAM samcat', treći film BOBE JELČIĆA, inovativna je priča o Marku, rastavljenom ocu djevojčice koju obožava, ali u labirintu hrvatskih institucija ne može izboriti više vremena za viđanje s djetetom. Jelčićevi likovi, izbjeglice iz Bosne koje žive u zagrebačkoj suburbiji, govore ispod glasa ili govore brzo, histerično. Režiser je majstorski iskoristio izražajna sredstva koja se na filmu često ne koriste, poput tempa govora – dio glumaca u pojedinim scenama šapuće, što stvara dojam zavjere, dok dio govori histerično, vudialenovski brzo, *allegro con brio*, kao longplejka koja se vrti na 45 okretaja. Ti modaliteti govora, uz kakofonične ambijentalne zvuke i *short cuts* montažu izvršno dočaravaju atmosferu tjeskobe glavnog lika. Kamera veristički, na način TOMISLAVA RADIĆA, ulazi u njihove živote, za njihove sećije, dolazi kod njihovih stolova, nadvija se nad njihove glave oslušujući beskonačna obiteljska lamentiranja nad sudbinom dvoje rastavljenih i njihovim djetetom. Marko (RAKAN RUSHADAT) u tom limbu socijalnog hipernormiranja, koje znači bezakonje, nikako ne može započeti novi život. Autor je i sam prošao razvod, što se osjeća u općem tonu filma, vidi se da je stvar proživljena. 'Ovo je film u kojem se dekodira sustav, ali i film u kojem muškarac pokazuje emocije, gdje mu je dopušteno i da plače', rekao je Jelčić u intervjuu za Večernji list. Film dojmljivo rekonstruira i hrvatski politički krajolik – MIKI MANOJLOVIĆ čeznutljivo govori o nekom Josiću iz socijalne službe s kojim se

Rakan Rushaidat i Miki Manojlović u drami 'Sam samcat' (Foto: Screenshot/HRT)

moglo 'srediti stvar', a u jednom monologu čujemo i žal za bivšim šefom carina, 'našim čovjekom na terenu'. No 'naših' više nema, pa se Marko za viđanje male Lee mora izboriti sam samcat. Solidno ostvarenje, vrijedi ga pogledati.

Dnevnik, HRT, 11. travnja, 19:00

NAKON privođenja pa puštanja MILE KEKINA u Hrvatskoj je zavladao atmosfera straha. Je li se IVAN TURUDIĆ oteo kontroli? Privođenje Kekina direktna je podrška TOMISLAVU TOMAŠEVIĆU neposredno pred izbore. SANDRA BENČIĆ kazala je kako joj je jedna hadezovka rekla da je ona sljedeća. U gradu se priča da bi moglo doći i do privođenja Tomislava Tomaševića. 'Ivan Turudić je HDZ-ov dečko spreman koristiti instrumente kaznenog progona za hapšenje političkih protivnika i miješanje u demokratske izborne procese. Nije slučajno da je Turudić odlučio ovo pokrenuti upravo u vrijeme predizborne kampanje za lokalne izbore, niti da se na to odlučio tri sata prije nego što će saborski zastupnici, uključujući IVANU KEKIN, glasati o povjerenju njemu', kazala je Benčić, čitajući ovaj potez kao jasnu poruku 'da će svi koji se bore protiv korupcije biti izloženi represiji'. HDZ je izabrao Turudića s ciljem političkog progona onih koji za njih predstavljaju opasnost, kako bi zaštitili interese koje desetljećima štite u Zagrebu i Hrvatskoj. Žele među građanima stvoriti osjećaj da se ni u što ne vrijedi pouzdati, rekla je Benčić, zaključivši: 'Neće nas zaustaviti. Borit ćemo se za ovu zemlju.'

RTL Danas, 12. travnja, 19:00

KOJI je cilj ANTE NOBILA koji već neko vrijeme napada Tomislava Tomaševića? Gradonačelnik pojašnjava: 'Kampanja. Nobilo je suosnivač dviju tvrtki koje su vlasnici zemljišta u Urbanističkom planu uređenja 'Savski park – istok'. On je tamo htio graditi nebodere direktno uz Savu blizu Laništa, i mi smo taj urbanistički plan uređenja stavili izvan snage prije godinu dana. Jedna stvar je kad odvjetnik radi odvjetnički posao, no on ide u medije i blati mene konkretno pet tjedana pred izbore, i ovo što radi sigurno ne spada u odvjetnički posao. On je ovako sigurno u kampanji. Zašto? Zato da bi njegova stara

ekipa došla na vlast, koja mu je izglasala taj urbanistički plan uređenja i kako bi mogao raditi nebodere. Ja ga otvoreno pitam koliko je novca izgubio na toj odluci Gradske skupštine prije godinu dana.' DAMIR JUGO je u TV dnevniku HRT-a ocijenio kako će afera Kekin štetiti Možemo!, a mi mislimo posve obrnuto, *vox populi*, koji posuđujemo iz komentara na jednom portalu, kaže: 'Ovaj čovjek je hrabar, pošten i pravedan. Takvih nema u politici pa je zato Tomašević čudo.'

Miran čovjek, HRT, 13. travnja, 7:02

VOLIM stare majstore, a to znači JOHN FORDA, Johna Forda i Johna Forda', rekao je ORSON WELLES, a mi tu nemamo što dodati. Irac rođen kao SEAN ALOYSIUS O'FEARNA – što je ime koje vrijedi zapamtiti, ali je zadatak nemoguć – bio je RUBENS među filmadžijama. Njegov vestern možete prepoznati čim vidite kadar oblaka, samo je Ford (O'Fearn) snimao takve oblake. Ford voli svoje likove, živi s njima, pažljivo snima svaki kadar, u nj unositi poetiku, duhovitost i *suspense* (čovjek se smrzne od strave kad se na velikom platnu zli Liberty Valance s korbačem u ruci i razularenim desperadosima pored sebe ušće u restoran u kojemu mirno ruča JOHN WAYNE, a hranu poslužuje JAMES STEWART), ali se rastopi kad gleda 'Kako je bila zelena moja dolina', dok ga na 'Plodovima gnjeva' uhvate revolucionarni porivi. Njegov film 'Miran čovjek' iz 1952. savršena je, topla komedija o povratniku u Irsku, 'Jenkiju' Johnu Wayneu, koji se odmah po dolasku zaljubi u crvenokosu pastiricu divlje naravi, no na putu im se ispriječi njen brat, koji je još divljiji... Riječ je o adaptaciji kratke priče 'Green Rushes' novinara Saturday Evening Posta MAURICEA WALSHA. Fordov prikaz sela Innisfreea i likova koji žive u njemu nisu film, oni su život. Čak i komedije sa sretnim krajem, a ova to jest, mogu biti savršene, pa je 1953. film nagrađen Oscarima za najboljeg redatelja i najbolju kolor fotografiju, uz nominacije u kategorijama najboljeg filma, adaptiranog scenarija, sporedne muške uloge, scenografije i montaže zvuka. 'Miran čovjek' nagrađen je i na festivalu u Veneciji te nominiran za dva Zlatna globusa. Ako ga niste pogledali, zaputite se uz pomoć daljinskog u nedjeljno programsko jutro, duboko se naklonite geniju Johna Forda i uživajte. ■

NO PASARAN HO ПАСАРАН

Poštovani čitatelji,
pozivamo vas da se pretplatite na Novosti.

Pretplata za Hrvatsku za 3 mjeseca iznosi 12,75 eura, za 6 mjeseci 25,50 eura, a za godinu dana 51 euro.*

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
U rubriku POZIV NA BROJ upišite svoj OIB.

Pretplata za inozemstvo za 3 mjeseca iznosi 25,5 eura, za 6 mjeseci 51 euro, a za godinu dana 102 eura.*

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
SWIFT: ZABAHR2X

Nakon što izvršite uplatu, molimo vas da potvrdu o uplati pošaljete e-mailom na: info@portalnovosti.com ili poštom na adresu snv/Novosti, Gajeva 7, 10000 Zagreb.

U opisu plaćanja obavezno navedite adresu na koju šaljemo Novosti.

*PDV je uračunat u cijenu.

Dana 25. svibnja 2018. godine na snagu je stupila Opća uredba o zaštiti osobnih podataka – GDPR – General Data Protection Regulation (Uredba GDPR).

Osnovna je svrha Uredbe GDPR veća kontrola pojedinaca nad njihovim osobnim podacima. Srpsko narodno vijeće, kao izdavač tjednika Novosti, provodi pravnu regulativu u svim područjima poslovanja, uključujući područje izdavaštva te nam je namjera, cilj i interes da imamo zadovoljne čitatelje, sa čijim osobnim podacima postupamo zakonito i sa svrhom.

Ovim putem obavještavamo pretplatnike tiskanog izdanja tjednika Novosti, kojima se tjedni primjerci novina dostavljaju putem pošte, da ćemo u skladu s Uredbom GDPR vaše osobne podatke koristiti isključivo u svrhu dostave primjerka Novosti. Ovime vam Srpsko narodno vijeće, kao voditelj obrade vaših osobnih podataka, jamči da vaše osobne podatke, koje ste nam osobno povjerili, nećemo koristiti u druge svrhe.

Poštovani pretplatnici, ako želite ostati primatelj tjednika Novosti, ne morate poduzeti nikakvu radnju po čitanju ove Izjave o privatnosti, a ako se želite odjaviti s liste primatelja, molimo vas da nas o tome obavijestite pisanim putem.

Pisanu izjavu dostavite na adresu: Srpsko narodno vijeće, za tjednik Novosti, Gajeva 7, Zagreb.

NOVOSTI
НОВОСТИ